

Özgür

SAYI : 1
EYLÜL 1994

Bilime Doğru

3 AYLIK BİLİMSEL KÜLTÜREL DERGİ

35.000,- TL. (KDV DAHİL)

Fikret Başkaya Özgür Üniversiteyi anlatıyor.

Suat Parlar Eşitsiz gelişmenin bir sonucu olarak dil çelişkisi

Kadir Cangızbay Anapgil sivil toplum masalı

Seyit Rıza Serbaran Kürdistan Avrupa dilerinin anavatanı

Beyhan Paksoy Dil ve işlevi

Gülay Tulasoğlu Lazların kökeni ve dili

Medeni Ayhan Kimlik ve kültür

Tori ve Şefik Beyaz ile Kürt kültürü ve dili üzerine söyleşi

SUNU

Özgür Bilime Doğru

3 AYLIK BİLİMSEL KÜLTÜREL DERGİ

Sayı: 1
Eylül 1994

İmtiyaz Sahibi
Ahmet Ataş

Yazı İşleri Müdürü
Kerem Küçük

G. Yayın Yönetmeni
Beyhan PAKSOY

İrtibat Yeri
İnkilap Apt. 5/10
Kızılay / ANKARA
Tel: (312) 435 92 38

Hesap No
Gülây Tulasoğlu
Ziraat Bankası
1235 / 0003 / 0003
0213 / 735

Abone Koşulları
Yurtiçi Yıllık 150.000. TL.
Yurtdışı Yıllık 10 DM.

Kapak
Engin İnan

Teknik Hazırlık
PIOPEN TANITIM HİZ.
Strazburg Caddesi
40/13 Sıhhiye - Ankara
Tel : 229 35 48

Baskı
Yeni Doğuş Matbaası
ANKARA

Bilim; insanı, doğayı ve toplumu açıklayıp kavramak için sorular sorar, sorunlara çözüm arar. Hem duyulur bilinç hem de somut gereksinme ikili biçimi altında duyulur dünyadan yola çıkar.

Yüzyıllardır doğa bilimleri ile insan bilimleri birbirine yabancı kalmıştır; Felsefe çözümü sadece kuramsal bir iş olarak gördüğünden gerçek bir yorumsal iş olan çözüme ulaşamamıştır.

Sanayi, doğanın ve bunun sonucu olarak doğa bilimlerinin insan ile gerçek tarihsel ilişkisidir. Doğa bilimleri insan bilimlerinin temeli olacaktır. Yaşamın ve bilimin temeli tektir.

Bilim evrenseldir; bilgi de. Oysa bugün tüm dünyada eğitim millidir. Milli çıkar ve hedeflere aykırı olabilecek gerçekler eğitimden çıkarılır. Buna tüm aydınların tepki duyması beklenirdi. Bu eğitim şekli egemen ideolojiye aykırı bilimin üretilemez olduğunu gösterir.

Sonuçta bilim ve bilgi birer meta; ve tek sahibi sistem gibi görülmüyor. oysa onun sahibi, gereksinim duyan ve üretendir.

Gerçek bilim ve eğitimin olduğu özgür ortamda olmak ve üretmek için çaba sarfediyoruz. Özgür Üniversite bu güzel çabanın bir ürünüdür. Bu hedefimize tüm halkımızı ortak etmek için bir yayın organına ihtiyacımız vardı. Üniversite içindeki üretimimizi kalıplaştırmak, somutlaştırmak ve insanlık tarihine bir belge olmak üzere "Özgür Bilime Doğru" da üretimlerimize açılan bir kapı olan çalışmalarımızı sunuyoruz. Güzel ve kötü yönümüzle, eleştirileriniz bizleri başlangıçtan olgunluğa götürmekte önemlidir.

Tüm aydınları bitmemiş makalelerimizi okumaya, değerlendirmeye çağırıyoruz. Özgür bir düşün ve insanal bir dünya için. Şu an dergimizi üç ayda bir yayınlamayı düşünüyoruz. Elbette okuyucumuzla daha sık görüşmekten yanayız. Ancak ekonomik durumumuz el verirse bunu başarabiliriz. Bu konuda bizlere yardımcı olacağımızı umduğumuz okuyucularımızın yardımlarını bekliyoruz.

İlk sayımızda dostluğun, gelişimin temeli; iletişimin aracı; "dili ve "Anadolu'da konuşulan dilleri" konu aldık. Arkadaşlarımızın çalışmalarına yönelik bir dergi olan Özgür Bilime Doğru'da hocalarımızdan da çalışmalar yayımlıyoruz.

Rektörümüz Fikret Başkaya'nın 1994 geleneksel dayanışma yemeğindeki konuşmasında üniversitemiz hakkında bilgi veriliyor.

Değerli Hocamız Suat Parlar, tarih boyunca yaşanan eşitsiz gelişimin dil üzerindeki etkilerine değinmektedir.

Arkadaşlarımızdan Seyit Rıza'nın dillerin vatani hakkındaki çalışmasını yayımlıyoruz.

Dekanımız Kadir Cangızbay, seçmeli yazı olarak sivil toplu masalında; herkesin söz söyleme hakkı olduğunu, ama kimsenin kimseyi dinlemeye hakkı olmadığını Anapgil siyasetinde formüle etmektedir.

Genel Yayın Yönetmenimiz Beyhan Paksoy üretimin temellerinden olan iletişimin rolü üzerinde durarak dilin gelişimini incelemektedir.

Dergimizin imtiyaz sahibi Gülây Tulasoğlu yaptığı araştırmada etnik-dilsel ilişki düzeyinde Lazları incelemektedir.

Özgür Üniversite öğrencilerinden Abdullah Koç egemen sınıfın ürettiği kavramlar üzerinde durmaktadır.

Eyyüp Demir, kürtenin kökenini, gramer yapısını tarihi gelişimini ve bugünkü durumunu yazısında incelemektedir.

Düşünce suçundan tutuklu bulunan değerli yazarımız Medeni Ayhan kimlik ve kültür adlı yazısında kürt insanının kişisizleştirme süreçlerinden biri olan kimliksizleştirmeyi ele alıyor.

İstanbul MKM kurucularından Şefik Beyaz ve kürt dili üzerindeki çalışmalarıyla tanınan Tori ile yaptığımız söyleşiyi sunuyoruz.

Dara Azadi Dilgerm'in birinci bölümü daha önce yayınlanmış olan Afganistan ve İçsavaş Sorunu adlı çalışmanın ikinci bölümünü biz yayımlıyoruz. Dara Azadi Dilgerm Ortadoğu sorunlarından biri olan Afganistan ve İçsavaş Sorununu ele almıştır.

Bugüne kadar Özgür Üniversite'de yapılan derslerden birer pasaj sunuyoruz.

Bu derlemeyi arkadaşlarımızdan Gülsüm Karataş ve Zeki Moran hazırladılar. Pasajların, Özgür Üniversite ile iletişim kurma olanağı olmayan okuyucularımızı bilgilendirme açısından önemli olacağını düşünüyoruz.

"Sanat ve Edebiyat" konulu çalışmalarımızı yayımlayacağımız gelecek sayıda görüşmek dileğiyle sizleri selamlıyoruz.

Yazı Kurulu

Çıkarken

Yalana ve talana dayandırılmış bir tarih, bir kültür ve bir coğrafya üzerinde yaşıyoruz. Halkların kendi gerçekliklerinden koparılmaya çalışıldığı, bilim adına kitlelere sakat bir resmi ideolojinin dayatıldığı, yozlaşmanın kültürel gelişme sayıldığı bir ortamda bilim yapmak gibi zor; zor olduğu kadar da gerekli gördüğümüz bir işe giriştik.

Osmanlı'dan devraldığı statükocu yapıyı devam ettiren T.C. statükoyu zorlayan girişimleri satın alma, cezalandırma, yönlendirme gibi yöntemlerle sürekli bu statükonun içinde tutmaya çalışıyor -başarıyor da-. Satın almalarla oluşturulan Bürokrat-aydın tipolojisi kitlelere resmi ideolojiyi benimsetmek için kullanılıyor. Dincisinden, sosyalistine kadar genişletilmiş bürokrat aydın takımı toplumsal muhalefetin oluşabileceği her kesimi bir yerinden Kemalizme bağlıyor. Bunun sonucu kitlelerde oluşan müthiş bir zihin bulanıklığı ve gerçeklikten kopuş oluyor.

Kemalizmin kişi kültürüne dayalı tarih anlayışı halkı tarihsizleştiriyor. Tepeden inme ve dayatmacı reformculuk, halkın kılık kıyafetinden diline kadar, herşeyini temelsizleştiriyor. Sonuçta geçmişle bağları kopuk, geleceğinden umutsuz bir toplum yaratılıyor. 1945'e kadar süren tek parti dönemi toplumdaki sınıfların uzlaştırılmaya çalışılması görüntüsü altında, burjuvazinin sınıf temellerini güçlendirmek oluyor. Bu dönemde sınıflar arasında bir çıkar çatışması olmadığı, aksine gelişmek için çıkar birliğine ihtiyacımız olduğu yayılmaya çalışılıyor. Aydın-bürokrat tayfası bu görüşleri yaymakla görevlendiriliyor. 1920'lerden 45'lere gelindiğinde, kitlelerdeki hoşnutsuzluk ve dış konjoktürel durum, egemenleri şekil değişikliğine zorluyor. Çok partili dönemde aydınının görevi Amerikan reçeteleriyle kalkınma yolunu kitlelere anlatmak oluyor. Tabii, ekonomik ve sosyal olarak kendi ayakları üzerinde duramayan resmi ideoloji sürekli yıpranıyor. Her on yılda bir, ordu tarafından restore edilen resmi ideolojinin boyasını yapmak "kapıkulu aydın"a düşüyor. Statükoyu korumakla görevlendirilmiş aydın "kraldan çok kralcı" oluyor. Statükoyu zorlayanlara devletten önce saldırıyor. Üniversiteler ve gazete köşeleri "155 polis imdat" servisleri gibi çalışıyor. İhbar ediyor, ihbar değerlendiriyor.

Gerçek bilim yapmanın hapse atılmakla -en azından- eşleştiği böyle bir yapı içerisinde "aydın" kimliğini gerçekten koruyabilen bilim adamlarının varlığı bizi böyle bir çalışmada cesaretlendiriyor.

Bilimsel bir çalışmanın terörle mücadele yasasıyla değerlendirildiği, dergilerin hukuksal ve ekonomik olarak kuşatıldığı böyle bir ortamda, güzel günlere olan inancımızla ayakta kalmaya çalışacağız.

Dergimiz çıkarken isim üzerinde uzunca durduk. Bilimsel kısırlık yaşanan bu coğrafyada bilime doğru atılan adımlara omuz vermek kaygısındayız. Bu yüzden dergimizin adını "Özgür Bilime Doğru" koyduk. bilim olmadan özgürlük, özgürlük olmadan da bilimin olamayacağını biliyoruz. Bugün Türkiye Üniversitelerinde üretilenin bilim olmadığını da biliyoruz ve "Özgür Bilime Doğru" da olması gerekeni

vurguluyoruz.

Yayın Politikamız bütün bilimsel ve kültürel çalışmalara açıktır. Söz uçar yazılan kalır. Düşüncesini yazılı hale getirme kaygısı taşıyan, emeğinin sonuçlarını sahiplenen herkesi yazmaya davet ediyoruz.

Daha önce Özgür Üniversitede öğrenci arkadaşlarımız "Özgür Bilim" dergisini çıkarmışlardı. Gerek ekonomik kuşatılmışlık gerekse üretim öznesi olan Özgür Üniversite öğrencilerinin bilim yapma sorumluluğunu tam oturtamayışından kaynaklı olarak "Özgür Bilim" dergisi yayın faaliyetlerine son vermek durumunda kalmıştı. Arkadaşlarımızın yaptığı bu çalışma bizler için önemli bir deneyim oldu; eksiklik ve yanlışlıkları ders; ortaya koydukları değerler de bizler için yol gösterici oldu.

Özgür Üniversite hocaları ve öğrencileriyle başlayan araştırma-tartışma anlayışını, "Özgür Bilime Doğru" dergisiyle kitlelere ulaştırmak, araştırma ve tartışmayı kitlelerle beraber yapmak birinci hedefimiz. Bu doğrultuda her türlü bilimsel ve kültürel çalışmanıza büyük değer biçiyoruz. Eleştiri özeleştiri süzgeci içinde dergimizin gelişiğine inanıyoruz.

"ÖZGÜR BİLİME DOĞRU" nun gelecek sayılarında görüşmek dileğiyle, sizleri saygıyla selamlıyoruz.

ÖZGÜR BİLİME DOĞRU DERGİSİ
YAZI KURULU

Fikret Başkaya

Özgür Üniversiteyi Anlatıyor

Fikret Başkaya

Değerli Konuklar!

Değerli Öğrencilerimiz!

Özgür Üniversite Öğrenci Birliği ve Özgür Bilim Dergisiyle dayanışma yemeğinde sizi aramızda görmekten duyduğum memnuniyeti ifade etmek istiyorum.

İnsanlar ekseri üç konuda fazla birşey bilmeden veya çok az şey bilerek yaşayıp gidiyorlar.

- Bir kere, üzerinde yaşadıkları fizik evren hakkında çok az şey bilerek yaşamlarını tanımlıyorlar. Yeryüzünü yeterince tanımıyorlar.

- İkinci olarak, içinde yaşadıkları toplumu tanımıyorlar. Bir bakıma denizde yaşayan ama denizde yaşadığını bilmeyen balıklara benziyorlar.

- Üçüncü olarakta, kendi iç dünyaları hakkında çok az şey biliyorlar. Kendi haklarında, kendileri ile ilgili bilgileri de son derece sınırlıdır.

- Oysa bu üçü diyalektik bir bütünlük oluşturuyor. Birini anlamadan diğerlerini, anlamak bu bakımdan mümkün değildir. Birini anlamanın koşulu ötekileri anlamaktan geçiyor.

- Biz Özgür Üniversite olarak bu durumun farkındayız. Gençliğin ancak bir bütün olarak anlaşılabilceği düşüncesinden hareket ediyoruz. Özgür Üniversite bu tür kaygılarla hareket ediyor.

- Oysa dışarıya baktığımız zaman, düzen Üniversitelerinde ve eğitim kurumlarında görülen manzara bu bakımdan umut kırıcıdır.

- Zira söz konusu kurumlarda sadece doğa, insan, toplum arasındaki bütünlük dışlanmış değil, Sosyal Bilim, insan bilimlerinde bölünüp küçük küçük parçalara ayrılmış durumdadır.

- Elbette bu, tesadüfen ortaya çıkmış bir durum değildir.

Amaç bütünü anlamayı, realiteyi anlamayı engellemektir. Bu amaçla da kafaları bulandırmaktır.

- Dolayısıyla sosyal bilim, insan bilimleri asıl yer alması gereken yerin uzağına düşürülmüştür. Tam karşıt bir zeminde yer almaktadır.

- Özgür Üniversite bu durumun bilincindedir. Va asıl sorunun bütünü kavramak olduğu düşüncesiyle hareket etmektedir.

- Bir başka önemli sorunda düzen üniversitelerinde geçerli "Sosyal Bilimin" etik kaygıları bütünüyle dışlıyor olmasıdır. Biz etik kaygıları dışlayan bir sosyal bilimi reddediyoruz. Etik kaygıları dışlayan bir sosyal bilimi, insan bilimini kabul etmiyoruz.

- Bizim eğitim anlayışımız ve eğitim programlarımız, bir meslek edinme, ekmek parası kazanma ile, bilgi edinme arasındaki bağı reddediyor.

Bilimsel bilgi ve yetişkinlik bir özgürleşme aracı olmalıdır. Bizim için temel soru; "Hayatımı nasıl kazanabilirim" değil, "hayatımın anlamı ne olacaktır?" sorusudur.

Bilimsel bilgi ve yetişkinlik bir özgürleşme aracı olmalıdır. Bizim için temel soru; "Hayatımı nasıl kazanabilirim" değil, "hayatımın anlamı ne olacaktır?" sorusudur.

- Mevcut üniversiteler yapı ve işleyişin, düzen üniversitelerinin üniversiteye benzeyen bir tarafı yok. Ve biz üniversiteleri hiç bir zaman önemsemiyoruz. Bu günkü yapı ve işleyişleri itibarı ile bu kurumlar tam bir gericilik yuvası haline getirilmiştir. Elbette "gericilik" kavramının bizim için ifade ettiği anlam resmi ideolojininkinden farklıdır. Söz konusu kurumlar resmi ideolojinin üretildiği ve yenien üretildiği kurumlardır. Yeniden kompradorlaşmış yapıya yeniden üretmenin aracılırlar.

Biz bütün bunların tam karşısı bir zeminde yer alıyoruz.

- Bir başka ayırımı noktamızda "avrupa-merkezli" ideolojik tezlerin bilimsellik görüntüsü altında sunulmasına karşı oluşumuzdur. Bilimin "evrenselliği" görüntüsü altında yürütülen kültür emperyalizmine

karşıyız.

- Bilimsel çabalar içselleşmedikçe, evrensel bilime katkıda bulunmamız mümkün değildir.

- Batıdan ithal edilen, ideolojik tezlerin bizi kendi realitemize yabancılaştırdığının farkındayız.

- Bizim Özgür Üniversitemiz özgün bir deneyimdir. Gönüllülük esasına dayanıyor. Bütünüyle düzenin normlarının dışındadır. Bu yüzden sınav yapmıyoruz. Diploma vermiyoruz.

- Özgür üniversite toplumlarımızın bir umut odağıdır, geleceğe olan güvenimizin ve umudumuzun sembolüdür.

- Özgür üniversiteyi yaşatmak ve geliştirmek boynumuzun borcudur.

- Elbette büyük zorluklarımız var, ama zaten sorun zor olanı başarmaktır.

- Bu projeyi yaşatıp geliştirmek bizim namus borcumuzdur.

- Bize gösterdiğimiz dayanışma ve güvenden duyduğumuz memnuniyeti belirtmek isterim.

Saygılarımla.

ÖZGÜR ÜNİVERSİTE

1994/95 I. Dönem Ders Programı

I. SINIF

- İnsanlık Tarihi
- Ekonomi politik
- Sosyal Bilimlere giriş
- Hukuk'a giriş.

II. SINIF

- Medya
- Sosyal Formasyonların Evrimi
- Doğa Bilimlerinin Evrimi

Seçimlik Programı

- Türkiye'de işçi sınıfı hareketinin evrimi
- Felsefe Meseleleri

*Özgür Üniversite Temel Belgesiyle İlgili Olumlu veya Olumsuz
Düşünceleri Tartışmaya Açıyoruz.*

Özgür Üniversite Temel Belgesi

1. TEMEL İLKELER

1- Özgür Üniversite, her türlü bilimsel, estetik, entelektüel çabanın metalaştığı bir ortamda, bu çabaları gerçek alanına çekmek ve yeniden saygınlık kazandırmak amacıyla kurulmuştur. Sermaye ve devletten bağımsız, iç işleyişinde demokratik, öğrenme ve öğretmen sürecinde öğrenci-öğretim üyesi arasında usta-çırak ilişkisini esas alan bir işleyişe sahiptir.

2- Bugün, eğitim kurumları ve üniversiteler hem mevcut düzenin (sömürü ve hiyerarşinin) maddi ve ideolojik planda yeniden üretilmesine hizmet etmektedir hem de doğrudan kâr etmenin bir aracı haline getirilmiştir. Mevcut öğretim kurumlarında üretilen "Bilimsel bilgi" bir egemenlik aracı işlevi görmektedir. Özgür Üniversite, bilginin bir egemenlik aracı değil, bir özgürleşme aracı olmasını isteyenlerin kümelendikleri yerdir. Elbette bu kendinden menkul bir özgürleşme çabası değildir. Zira bu tür çabalar toplumun özgürleşme mücadelesi ile örtüştüğü zaman bir anlam taşır.

3- Toplumun ideolojik planda yeniden üretimi, sadece eğitim kurumlarına dayanmaz. Medya, burjuva partileri, parlamento, ordu, cami, aile kurumu vb. da söz konusu ideolojik yeniden üretim sürecinde önemli bir yer tutmaktadır. Ve bu kurumlar "paralel okul" işlevi görmektedirler. Dolayısıyla mevcut eğitim sistemine

karşı eleştirel bir yaklaşım benimserken, "paralel okulların" işlevi hakkında da zihinsel açıklık gerekir.

4- Bilimsel faaliyetin doğa ve insan bilimleri şeklinde bölünmüşlüğü, daha sonra da sosyal bilimlerin alt ayrımlara tabi tutulması ve bu sürecin hızlanarak devam etmesi, realitenin anlaşılmasını zorlaştırmaktadır. Bilinçli olarak yapılan böyle bir "parçalanma" uzmanlaşmayı yücelterek, realitenin anlaşılmasına değil anlaşılmamasına hizmet etmektedir. Özgür Üniversite, bu tür bir parçalanmışlığa karşıdır. Gerçeğin bütünlüğü ilkesinden hareketle bütünlüğü sağlayıcı bir öğretim programı benimsemiştir.

5- Özgür Üniversite, bilimin, özellikle de toplum bilimlerinin "evrenselliği" sorununa kuşku ile bakar. Türkiye'ye Avrupa merkezli ideolojik tezler, "bilimin evrenselliği" görüntüsü altında ithal edilmektedir. Özgür Üniversite, bilimsel bilginin kaçınılmaz olarak ideolojik değer yargılarıyla yüklü olduğunun bilincindedir. Bu yüzden, "Batıdan gelen her şey bilimdir, bilim evrenseldir" biçimindeki genel kabulü reddeder. Hiçbir eleştiri süzgecinden geçirilmeden ithal edilen Avrupa-merkezli bilim bizi kendi realitemize yabancılaştırmakta ve realitesinin anlaşılmasını zorlaştırmaktadır.

6- Özgür Üniversite'de bilim de dahil hiçbir şey yüceltilmez. Realiteyi anlama çabası etik kaygıları dışlamaz. Bu yüzden öğrencilerin, bilimsel,

estetik ve etik kaygılarla yetiştirmelerini amaçlar.

7- Özgür Üniversite'de öğretim faaliyeti maddi çıkarlar elde etmenin bir aracı değildir. Öğrenme sürecini meta kategorilerinin dışında ele alır. Mesleki bir formasyon vermeyi amaçlamaz. Bu yüzden Özgür Üniversite'de sınav yapılmaz, diploma verilmez. Öğrenciler gönüllüdür, öğrenmeyi bürokratik-maddi bir kariyer edinme, "sınıf değiştirme" aracı olarak görmezler.

8- Özgür Üniversite idari ve mali açıdan devletten ve sermayeden tam bağımsızdır.

Harcamalar öğrencilerin katılım paylarıyla karşılanır.

9- Öğretim Üyeleri içinde gönüllülük esastır.

Öğretim üyeleri para almazlar, hiçbir maddi avantajdan yararlanmazlar. Özgür Üniversite'de öğrenmenin olduğu kadar öğretmenin de bir motivasyon sorunu olduğu ilkesinden hareket edilir.

10- Özgür Üniversite dar anlamda politika ile ilgili değildir. Elbette bu insani-toplumsal sorunlar karşısında tavır alınmayacağı anlamına gelmez. Özgür Üniversite her türlü siyasi iktidar ve iktidar odaklarından uzak durur. Her iktidarın kaçınılmaz olarak bir baskı aracı oluşu, Özgür Üniversite'nin bağımsızlığını özenle korunmasını gerekli kılar.

II. ÖĞRENİM SÜRECİ

1- Özgür Üniversite'de eğitim ve öğretim:

- İki yıl (dört dönem) devam eden düzenli dersler,
- Serbest dersler,
- Dozenli konferanslar,
- Tekil konferanslar,
- Sohbetler ve

f) Metin üzerinde çalışmalardan oluşur.

Düzenli ders programını izleyen öğrenciler ön şartlı dersleri almadan bir sonraki dersleri alamazlar.

2- Düzenli programda öğrenim süresi dört yarı yıldır. Dört yarı yıl verilen derslere devam edip, dördüncü yarı yıl sonunda sunduğu seminer başarılı bulunan öğrencilere "Özgür Üniversite Üyelik Belgesi" verilir. Bir öğrencinin "Özgür Üniversite Üyelik Belgesi" alabilmesi için, akademik kurulun önerisi ve yönetim kurulunun onayı gerekir.

3- Her yarı yıl başında hangi serbest derslerin, ne tür konferansların, sohbetlerin ve metin üzerinde çalışmaların yapılacağı, akademik kurul tarafından belirlenip ilan edilir. Düzenli konferans konularının seçiminde düzenli ders programını destekleyici konulara öncelik verilir.

4- Düzenli programa tabi öğrenciler ikinci yarı yılın sonuna doğru bir seminer konusu seçerler. Seminer çalışması akademik kurul tarafından belirlenen bir öğretim üyesinin yönetiminde sürdürülür. Seminer çalışması, öğrencinin yetişkinliğini, entellektüel ve bilimsel performansını değerlendirmede esas alınır. Bu yüzden Özgür Üniversite'de seminer önemli bir ağırlığa sahiptir.

5- Düzenli programı izlemeyen ama Özgür Üniversitenin diğer programına katılan öğrencilere "Özgür Üniversite Üyelik Belgesi" verilmez. Ancak isteyen öğrenciye "Özgür Üniversite Programlarını izlemiştir" belgesi verilebilir.

6- Öğrenciliğe Kabul: Düzenli ders programına katılmak isteyen aday öğrenciler ön kayıt yaptırarak mülakata alınırlar. Mülakat sonucuna göre Özgür Üniversite öğrenciliğine kabul

gerçekleşir. Düzenli dersler dışındaki öğretim etkinliklerine katılmak isteyenler ön kayıt formları esas alınarak etkinliklere kabul edilirler.

III. YAPI VE İŞLEYİŞ

ÜNİVERSİTE'NİN YAPILANMASI

A) REKTÖRLÜK

a) Üniversite akademik Kurulu Rektörün başkanlığında fakülte dekanları ile fakülte akademik kurullarının seçecekleri 2'şer üyeden oluşur.

Üniversitenin yetkili karar organıdır.

Özgür Üniversitenin temel ilkeler ve işleyişini belirler.

Üniversite rektörünü seçer, yeni fakültelerin açılmasına karar verir.

b) Rektör

Özgür Üniversiteyi temsil eder.

Özgür Üniversitenin temel ilkeler doğrultusunda işleyişini sağlar.

Yardımcılarını ve Üniversite sekreterini atar.

B) FAKÜLTELER

Fakülte yapılanması Akademik Kurul, Yönetim Kurulu, Karma Kurul ve Sekreter'den oluşur.

a) Fakülte Akademik Kurulu

Öğretim üyelerinin kendi aralarından seçtikleri 5 üyeden oluşur.

Fakültenin yetkili karar organıdır.

Özgür Üniversite'nin temel ilkeler, yapı-işleyiş ve eğitim ilkeleri doğrultusunda fakülte programını hazırlar, uygulanmasını sağlar.

Dekani ve üniversite akademik

kurulu üyelerini seçer. Birimlerin (bölüm/şube) açılmasına karar verir.

Aldığı kararların birimler ve yönetim kurulunca yerine getirilmesini denetler.

b) Yönetim Kurulu

Fakültenin yürütme organıdır.

Dekanın başkanlığında akademik kurulun öğretim üyeleri arasından seçeceği 2 üye ile her öğretim yılı başında öğrenciler arasından seçilecek 3 üye ile sekreterden oluşur.

Özgür Üniversite ilkeleri doğrultusunda Fakültenin olağan işleyişini sağlar, akademik kurulun verdiği görevleri yerine getirir, kararlarını uygular.

Fakülteyi Dekan temsil eder.

Dekan kendisine en az iki yardımcı seçer.

Fakülte sekreterini atar.

c) Genişletilmiş Karma Kurul:

Danışma Kuruludur. Tüm öğretim üyeleri, öğrenciler ve çalışanların katılımı ile oluşur. Her öğretim yılı başında ve sonunda toplanır. Eğitim yılını değerlendirir, öneriler geliştirir.

d) Sekreterlik: Sekreter Dekan tarafından atanır. Fakültenin yönetsel işlerinden sorumludur. Fakülte organları arasındaki ilişkiyi sağlar. Sekreterlik bir genel sekreter ve yeteri kadar yardımcıdan oluşur.

Özgür Üniversite Kurucuları: Özgür Üniversite'nin Onursal Rektörü İsmail Beşikçi, Kurucu Rektörü Yalçın Küçük, Rektörü Fikret Başkaya'dır.

**ÖZGÜR ÜNİVERSİTE'YE 20 EYLÜL - 5 EKİM
ARASINDA KAYIT VE ÖNGÖRÜŞME İLE YENİ
ÖĞRENCİLER ALINACAKTIR.**

Tarih Boyunca Yaşanan Eşitsiz Gelişmenin Bir Sonucu Olarak Dil Çelişkisi

Suat Parlar

Dil Ustası Reşat İnce'nin Anısına

Dil ve tarih diyalektiği insani varoluşun belirgin nitelikleridir. Ancak bu varlık biçimi kendine özgü yasallıkların temelinde anlaşılabilir. Yani dil ve tarih süreçleri, diyalektik gelişme ilkelerinin özgül içeriğe sahip olduğu alanlardır.

Dil, insanlar arası ilişkilerde anlaşma ve haberleşme aracı olarak doğmuştur dediğimizde, bu tür bir tanım tüm olağan görünümüne karşın gerçeği kavramakta yetersizdir. Tarihi, sınıfsal mücadele süreçleri açısından değerlendirdiğimizde, dilin toplumsal işlevinin, topluma hizmet etmek anlamına gelmediğini görüyoruz. Toplum üyeleri için ortak ve toplum için tek olmalı diye binlerce yıllık gelişme aşamalarını yaşayan dil, genellikle bu amaca hizmet etmemiştir. Sınıflı toplumların ortaya çıkışıyla birlikte, dilin esas işlevi olan tüm halkın ortak ifade aracı olmaktan çıkmıştır. Egemen sınıfların baskısı altında, köklerine ve asıl kaynağı olan halka yabancılaştırılmıştır. Bu durum, dile öz niteliğinin kaybettirilmesi demektir. İnsani varoluş temelinde bir anlaşma, haberleşme aracı olması gereken dil özünü yitirmiş ve sınıflı toplumların parçalanmış gerçekliğinde çürümeye

terkedilmiştir. Artık bu aşamada sömürücü sınıfların jargonu ve kurdukları düzenin sürekliliğini sağlayan ideolojik şiddetin bir dayanağı haline dönüşmüştür.

Dil, düşüncenin bir varolma formu ve düşünceyi ifade edişin aracı olarak insana ait bütünlüğün öz değerlerinden biridir. Her ne kadar dil-düşünce özdeşliğinden söz etmek mümkün olmasa da, bilinçli insan eyleminin en doğrudan aracı dildir. Sorun, bu biçimde formüle edildiğinde, egemen sınıfların tarihsel haksızlığı dil konusunda bir kez daha ortaya çıkmıştır. Sömürünün insanın manevi varlığına yönelik en doğrudan tahribatı dil alanındaadır. Zira, bir toplumun dilini oluşturma-bilmesi, özellikle üretici emeğin yüzyıllara yayılan

*Sömürünün
insanın manevi
varlığına yönelik
en doğrudan
tahribatı dil
alanındaadır.*

mücadelesi ve birikimi ile mümkündür. Dil, yüzyıllara yayılan gelişme aşamalarında billurlaşır, zenginleşir, gelişir ve incelik. Tüm değerlerin oluşum ve gelişimindeki gibi, yaratıcı insan emeği bu sürece de damgasını vurur. Ana hatlarıyla bu sürece baktığımızda, başlangıçta sınıfsız bir toplumu görüyoruz. İlkel toplulukta, dil tüm topluluk için ortak ve tekti. İnsanlığın sonraki gelişim aşamalarında olan dilleri, kabile dillerine, kabile dilleri, kavim dillerine, kavim dilleri, milli dillere

doğru evrildi. Kapitalizmin ortaya çıkması, feodal bölünmüşlüğü tasfiyesi ve milli piyasanın oluşumu ile birlikte uluslaşma süreci, milli dillerin gelişimini hızlandırdı. Ancak tüm bu tarihsel evrim içinde sömürücü sınıflar dile kayıtsız kalmadılar. Onu kendi çıkarlarına göre kullanmaya, ona kendi mülkiyetçi ve eşitsizlikçi dünya anlayışlarını dayatmaya çalıştılar. Eşitsizlikçi bir toplum düzeninin mutlaklığını savunmada özel terimlerini, deyimlerini ortaya koydular.

Halkın özü olan dili, mülkiyet soysuzlaşmanın aracı haline getiren feodal aristokrazi ve burjuvazinin üst tabakaları yarış halinde oldular. Böylece temelini milli dil ve tüm halkın dilinden çalışanların meydana getirdiği "sınıf" lehçeleri, jargonları, salon dilleri ortaya çıktı. Ancak, burjuvazi bu kadarı ile yetinmedi. Bezirgan dil anlayışı ile bir bütün olarak ulusal dili kirletti ve ulusal dili kendi sınıfsal çıkarlarına uygun bir bezirgan jargonuna dönüştürmeye çalıştı. Dili bu anlamda, gerçek sahibi, yaratıcısı ve taşıyıcısı olan halkın tarihsel çıkarlarına yabancılaştırdı. Sermayenin kendi vokabülerini dayatması, doğa-toplum-bilinç bütünlüğüne yönelmesi gereken insani varoluşun koşullarını, ebedi eşitsizlik illüzyonunun baskısı altına aldı. Oysa bir dilde mevcut kelime

hazinesini ve bu kelimelerin kaynaklarını ifade eden vokabüler toplumsal-tarihi yaşamda köklerini bulan bir değerdir.

Üretim sürecindeki gelişmeler, bilim ve kültürdeki ilerlemeler en doğrudan yansımaları mevcut vokabülerde bulur. Sermayenin, yüzyıllar boyunca birikmiş olan halkın dağarcığına uyguladığı şiddet, dilin

felce uğramasına ve insani ilişkilerin bu temelde çürümesine neden olur. Bu saldırganı, burjuvazinin sınıf jargonunu dayatma biçimi yanında, sömürgeci ve emperyalist politikalar temelinde asimilasyonuda içerir. Bu konuda örnek oluşturan Osmanlı imparatorluğu ve TC. Balkan, Kürt halklarının vokabülerini eritmeye,

Türkçeyi yabancı dillerin nüfuzundan kurtarma adı altında şovenizmi körüklemiştir. Kürtçeyi yasaklayıp, türkçeyi kısır bir bezirgan jargonuna dönüştürürken, emperyalist batı ülkeleri dillerinin "bilim dili" olumlamasıyla, orta ve yüksek öğretime yerleşmesini milli eğitim politikası olarak ilan etmiş durumdadır. Ayrıca TC'nin kurucu kadroları olan kemalistler mevcut bir dili tasfiye depi, yerine yeni bir dil kurmak ani bir dil devrimi yapmak gibi gülünçlüklere de düşmüşler. Bu arada dili, her türlü sömürücü sınıf jargonunun baskısından korumak anlamında bir devrimcilik anlayışını da yasaklamışlardır.

bu dilleri yıkmaya, yok etmeye çalışmışlardır. Osmanlı ve TC sömürücü sınıfları, kendi dar sınırları içinde geçerlilik taşıyan ve böyle olmasını da "batılılaşma" adına bilinçli olarak dayattıkları bir edebiyat, bilim ve devlet dilinden başka bir dile saygılı davranmamışlardır. Osmanlı egemen sınıflarının, Bizans-Selçuklu geleneğinde "terkib" ettikleri osmanlıca, boyunduruk altındaki halklar için terkibindeki unsurlardan dolayı bir türlü anlaşılammıştır. Terkibindeki Türkçe, Farsça, Arapça öğelere ne Türkler, ne Araplar, ne de Farslar kendilerini yakın

hissedememişlerdir. Bu dil kendine özgü bir gramere ve vokabülelere sahip değildi. Emperyal bir imparatorluğun sömürgeci yönetim kodlarını oluşturmaktan öte bir anlam içermiyordu. Tarihen Osmanlı'dan sonra gelen TC burjuvazisi, halkla olan çıkar çatışmasından dolayı Osmanlı egemen sınıfları gibi, halk dilinden uzak bir egemen sınıf jargonu, bilim ve devlet dili yaratmaya çalışmıştır.

Türkçeyi yabancı dillerin nüfuzundan kurtarma adı altında şovenizmi körüklemiştir. Kürtçeyi yasaklayıp, Türkçeyi kısır bir bezirgan jargonuna dönüştürürken, emperyalist batı ülkeleri dillerinin "bilim dili" olumlamasıyla, orta ve yüksek öğretime yerleşmesini milli eğitim politikası olarak ilan etmiş durumdadır. Ayrıca TC'nin kurucu kadroları olan Kemalistler mevcut bir dili tasfiye edip, yerine yeni bir dil kurmak ani bir dil devrimi yapmak gibi gülünçlüklere de düşmüşler. Bu arada dili, her türlü sömürücü sınıf jargonunun baskısından korumak anlamında bir devrimcilik anlayışını da yasaklamışlardır.

Osmanlı'dan TC'ye geçişte bir kast dili özelliği taşıyan Osmanlı yerine, bu siyasi coğrafyanın halk dilleri egemen olamamıştır. Dil ve tarih etkinliklerine yapay bir burjuva, pozitivist damgasını vurmuştur. Genel toplumsal praksisten soyutlanmış, yapay bir bilimsellik içinde ele alınan dil ve tarih kültürel sürekliliğin dışında algılanmıştır. Tıpkı dil gibi "geçmişte" resmi ideolojinin örtüsü altında

Osmanlı-Türk tarih anlayışının ortak noktaları oldukça fazladır. Kendine dönük, kaygılı bir anlatım eşliğinde, eleştirel bakıştan uzak, zamanı bir akış olarak görme yeteneğinden yoksun, pragmatist, kolaycı, iktidarı bütünüleyen bir anlayıştır bu.

tasfiyeye uğratılmıştır. Resmi ideolojinin en önemli dayanaklarından birini oluşturan resmi tarih anlayışı genel özellikleri anlamında Paul Valery'nin deyişiyle "Düş gördürür, ulusları sarhoş eder, onları yanlış anılarla yükler; tepkilerini abartır; eski acılarını deşer; rahat duruyorken azdırır ve onlarda büyüklük hastalığı, haksızlığa uğramışlık duygusu uyandırır. Resmi tarih ulusları kızgın, dar görüşlü, çekilmez kılar. "Resmi tarih anlayışının ön yargılı ve dar görüşlü yöntemi "baticı" burjuva pozitivistizminin elinde otoriter bir ırkçılığa dönüşmüştür. Özellikle Türkiye açısından baticılık çerçevesinde kültür teklifini savunan cumhuriyet burjuvazisi, halkların dillerinin yanında tarihlerini de tasfiye etmeye çalışmıştır. Bu kapsam içinde yeniden biçimlendirilen tarih eğitimi, eleştiri ve sorgulamayı reddetmiş. Yüzeysel nedensellik bağlarını, gerçeğin kendisi olarak sunmuştur.

Genel ve soyut anlamında da, TC'nin uygulamalarında da resmi tarih anlayışı, siyasal ve kültürel bir kimlik için gerekli olan sürekliliği kabul etmemiştir. Otoriter, pragmatik ve işlevselci anlayışı "bilimsel" tarih görüşü olarak sunmuştur. Bu bakımdan Türkiye'de tarih konusundaki inançlar ve düşünce alışkanlıkları her zaman siyasal staretajilerle ilgilidir. 1932-1937 Türk Tarih kongrelerinde oluşturulan tarih tezi, egemen sınıflar ve onların bürokrasisinin etnik hegemonyalarının baskıcı etkisini kurumlaştırma,

amacını taşır. Siyasi iktidarla sınırlı bir tarih anlayışının meşruluğu, ideolojik örtü işlevini yitirdiği ölçüde açık şiddet ve baskı ile resmi tarih anlayışı yer değiştirmiştir. Burada ilginç olan nokta Türk tarihçilerinin sürekli siyasal

misyon sahibi olmaları ve resmi siyasal kültürü, geçmişin tanımlanmasında belirleyici ölçü haline getirmeleridir. Aslında, Osmanlı tarihçiliği de buna benzer biçimde, gelecekte hatırlamak maksadı ile olayların destansı bir aktarımını yapıyor ve siyasal meşruluk için bir temel oluşturuyordu.

Osmanlı-Türk tarih anlayışının ortak noktaları oldukça fazladır. Kendine dönük, kaygılı bir anlatım eşliğinde, eleştirel bakıştan uzak, zamanı bir akış olarak görme yeteneğinden yoksun, pragmatist, kolaycı, iktidarı bütünlüten bir anlayıştır bu. Ancak paralel noktalarının yanında, 19. yüzyıldan itibaren gündeme getirilen batıcılışma akımının Avrupa merkezli; tarih anlayışları karşısındaki konumuna bakmakta yarar var; Osmanlı'nın 19. yüzyıldan itibaren etkilendiği ve TC'nin resmi ideolojisine miras bıraktığı önemli akımlar, Fransız ve Alman ekollerinden kaynaklanmıştır. Çözülmeğe olan imparatorluğa romantik, idealist, pozitivist ve tarihselci akımlar eklektik bir biçimde yansıtılmıştır. Bu arada

anılmaya değer bir etkilenmenin kaynağında Fransız pozitivistleri (A. Comte) ve İttihat Terakki'nin ideoloğu Ziya Gökalp'in bulunduğunu belirtmeliyim. Kısa vadeli siyasetin pragmatik hedefleri açısından

Pozitivist anlayışa sonuna kadar sadık kalan İttihatçı eklektiği ve kemalist akım, Alman tarih ekolünün devleti yücelten düşünsel tortularını da oburca içermiştir. Almanların tarihlerini çok gerilere götürerek destansı bir durum yaratmaları, otuzların ikinci yarısında "devlet gücüne destansı" bir nitelik kazandırmaları tek ulus -tek devlet- tek şef modelini benimseyen kemalistlere oldukça çekici gelmiştir. Bu temelde geliştirilen tarih anlayışını Türk tarihçileri sorunları olan bir düşünce akımı olarak değil, bir hükümet politikası olarak ele almışlardır.

pozitivizm oldukça işe yaramıştır. Ayrıca kemalistler elinde koyu bir dindarlığa dönüşen "batıcılışma" da, pozitivist anlayışın önemi büyüktür, pozitivist tarihçilik tarihin hammaddesini bir laboratuvar bulgusu veya araç haline getirmenin yanında, tarihi siyaset tarihi ile özdeş görmüştür. Tarihin, pozitivist yorumu, yine pozitivist tarihçiler elinde Avrupa merkezli, burjuva siyasal eğilimlerin -buna faşizm de dahil- önemli bir aracı haline getirilmiştir. Pozitivistlerin gözünde tarihin başlangıç noktası Avrupa dene-yimiydi. Pozitivist anlayışa sonuna kadar sadık kalan İttihatçı eklektiği ve kemalist akım, Alman tarih ekolünün devleti yücelten düşünsel tortularını da oburca içermiştir. Almanların tarihlerini çok gerilere götürerek destansı bir durum yaratmaları, otuzların ikinci yarısında "devlet

gücüne destansı" bir nitelik kazandırmaları tek ulus -tek devlet- tek şef modelini benimseyen kemalistlere oldukça çekici gelmiştir. Bu temelde geliştirilen tarih anlayışını Türk tarihçileri sorunları olan bir düşünce

akımı olarak değil, bir hükümet politikası olarak ele almışlardır.

Bu süreçte yaratılmaya çalışılan Türk ulusçuluğu kendisine Kürtler, Ermeniler hatta etnik bütünlüğü ve işlenmemişliği içinde Türkler gibi düşmanlar belirlemiştir. Gündelik hayattaki her şeyi elle tutulamayan, gözle görülemeyen bir ulus dini cenderesine almış. Resmi tarihin, resmi ideolojinin en önemli dayanaklarından biri haline getirilmesi ise bilimsel ve politik bakış açılarında önemli daralmaları gündeme getirmiştir. Nesnellik, olguların somutluğunu teorik düzleme içermeye, ölçülü kuşkuculuk, ve kavramları açıklıkla tanımlama gibi bilimsel ölçütler kabul görmemiştir. Bu ölçülere dayalı çalışmalar yapan bilim adamları da resmi tarih ve ideoloji ile çatıştığında ceza tehtidi ile karşılaşmışlardır. Bu tehtidin uygulamaya konulması, insan bilimlerinde gelişmenin önünü kesmiştir. Buna karşılık tarih yönteminin özünü oluşturan sınıfsal-toplumsal çözümlemenin yerini renkli güncel olaylara, duygulara veya ruhbilime ağırlık veren medyatik popüler-tarih ve yaşam-öykücülüğü modası almıştır.

İllüzyonist bir demokrasi söylemi eşliğinde, bu tip medyatik ve diğer popüler-tarih çalışmaları, görüntülerin canlılığına ve olayların sunuluşundaki çarpıcı öğelere rağmen geleneksel sınıflı toplum söylencelerinin durgun özünü taşımaktadır.

Tarihi yavaş yavaş ölüme terketme teorisinin uzantısında, tekno-

bürokratik burjuva söylem yeni tür bir putçuluk yaratmıştır. Artık tarih Brecht'in sorusunda olduğu gibi;

Yedi kapılı Teb'i kim kurdu?

Kitaplarda kralların adları geçiyor.

Kaya parçalarını krallar mı taşıdı?

yalın sınıfsal gerçekliği içinde algılatılmamaya çalışılıyor. Dünya kapitalist enternasyoneli sınıfsal özümlemenin yalın derinliğini ve eşsiz hümanizmini kırmaya çalışıyor. A. Gramsci'nin oğluna, yazdığı mektupta açıkladığı türden tarih anlayışı, eşitsizlikçi özel mülkiyet rejimine en büyük teorik tehdit olarak değerlendiriliyor. Ne diyordu ünlü usta "Bir toplum içinde, yaşayan, çalışan, savaşan ve yaşamlarını iyileştiren insanlarla, ne kadarı olanaklıysa o kadar çok insan, tüm dünyanın insanlarıyla ilgilenen inceleme dalı "tarih". Bu anlayışın taşıdığı insani varoluşun tüm alanlarını kucaklamaya hazır birikim kapitalist enternasyonelin ideolojik saldırısı ile karşı karşıyadır. O nedenle Fukayama utanmazca tarihin sonunu ilan edebiliyor. Tarihin sonunu ilan etmek kendi tarihlerini kendileri yapan insanları ve tüm insanlığı reddetmek, onu kapitalist tanrılara kurban etmek demektir.

Sonuç olarak resmi ideolojisi, tarih anlayışı, medyatik çürütme mekanizmalarıyla kapitalist enternasyonel, insanlığın bugünü ve geleceğine olduğu gibi geçmişine de saldırı halindedir. Bu saldırıdan payımıza düşenleri incelemeli, değerlendirmeli, aşmalı bizatihi bu saldırının temellerini ortadan kaldıracak bir tarihsel eylemlilik içinde bulunmalıyız.

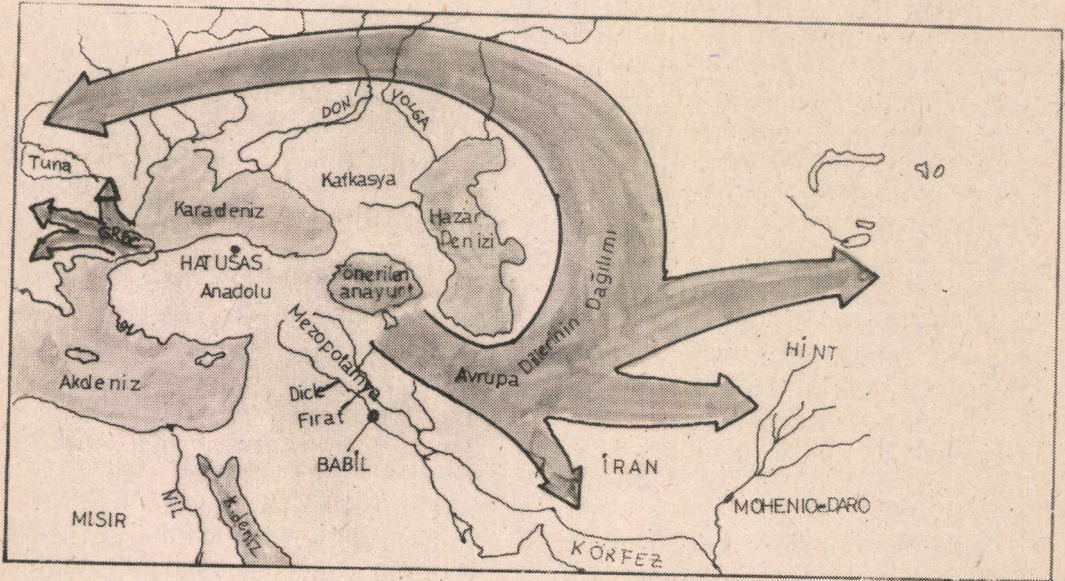
Kürdistan Avrupa Dillerinin Anavatanı

Seyit Rıza Serbaran

Anadolu'daki uygarlıklar ve Kürdistan dünya uygarlığının büyük bir kısmının beşiği olma özelliğiyle de Arkeolog ve Dilbilimcilerin gözdesi.

Bu araştırmayı yapan Thomas V. Gamkrelidze ve V.V. İvanov Türkçeye çeviri; Gülşat AYGİN, Cumhuriyet Gazetesi, Cumhuriyet Kitap Dergisi, 5 Ağustos 1990 Tarihli Anadolu Avrupa Dillerinin Anavatanı başlığı ile sunulmuş, fakat aşağıdaki haritada

gösterilen, önerilen Anayurt Zagroslar ve bugünkü İran içinde bulunan Mahabat ve aşağı Mezopotamya havzasını içine alan (K. Irak) bu bölgenin Kürdistan olduğu gerçeğidir. Günümüzde de yoğunluklu olarak bu bölgede yaşayan kürtlerin, Avrupa dil ailesinden olması, indo-Avrupa proto dilinin bu coğrafyanın öz anavatanı olduğunu kanıtlamaktadır.

indo-avrupa proto dilinin anayurdunun yazarlar, Transkafkasya da kabul ediyor. indo-avrupa proto dili bu anayurttan gider ve kültürel yayılma yolu ile başka yerlere taşınmış ve diyaleklere bölünmüştür. Bunun bir kısmı batıya, yani Anadolu'ya ve Yunanistan'a yayılmış, bir kısmı güneye batıya İran ve Hindistan'a yayılmıştır.

1- Hint-Avrupa dil ailesinin öncülü 6 bin yıl önce Kürdistan'da bulunduğu büyük bir kesinlikle ortaya çıkıyor.

Dilbilim, insanlık tarihinin en eski yazılı kayıtlarından daha eskiye ulaşabilir. İlintili diller, yakın geçmişteki ataları ve (ön-dil) proto-dil bu dili konuşanların yaşamlarını aydınlatır, yaşadıkları yer ve zamanı belirlemeye yardımcı olur. Dilbilim, en büyük dil ailesi sayılan Hint-Avrupa dil ailesinin incelenmesiyle ortaya çıktı. Dünya nüfusunun hemen hemen yarısı Hint-Avrupa dillerinden birini anadili olarak kullanır.

Son iki yüzyıl boyunca dilbilimciler, var sayılan Hint-Avrupa proto-dilinin söz dizimini ve sözcüklerini yeniden oluşturdular. Bu dilin Avrasya'daki yavru dillere ayrılışını saptamaya, bütün bu yavru dillerin kaynağı olan dilin anavatanını belirlemeye çalıştılar. İlk araştırmacılar, Hint-Avrupa dil ailesinin anavatanının Avrupa, yavru dillerinde doğuya batıya yayılan dallar olduklarını düşündüler.

Bu araştırma ise Proto-dilin 6000 yıl önce Kürdistan'da bulunduğu yukardaki harita'da gösterilmektedir. Bugünkü adı Doğu Anadolu olan bu bölgede, bulunduğunu, yavru dillerin ise önce doğuya sonra batıya göçerken başkalaşmış olmaları gerektiğini ortaya koyuyor. Dilbilimciler, diller arasında dilbilgisi, sözdizim, sözcük dağılması ve seslendirmede uygunluklar arayarak, dilin yakın akrabalarını ve son olarak özgün dili kurmaya çalışırlar.

Yaşayan diller birbirleriyle doğrudan karşılaştırılabilirler, yazılı biçimde yaşayan ölü diller kendi içlerindeki dilbilimsel verilere dayanılarak seslendirilebilirler. Oysa asla yazılı biçim almamış ölü diller, yalnızca ardıllarıyla karşılaştırılarak ve

ses bilimi yönlendiren yasalara uygun olarak geriye dönük çalışarak yeniden yapılanabilir. Sesbilim tarihsel dilbilimciler için çok önemlidir. Çünkü yüzyıllar boyunca sesler anlamlardan daha kalıcı olmuşlardır. Hint-Avrupa dilleri üstünde ilk çalışmalar Avrupalı araştırmacılara en yakın diller üstünde yoğunlaştırılmışlardı, İtalyan, Keltik, Germanik, Baltık ve Slav dil aileleri gibi.

Bu dillere Hindistan'da konuşulan Ari (Aryan) diller arasındaki yakınlıklar 16. yüzyılın başlarında seyyahlar tarafından fark edildi. 1786'da tüm dillerin ortak bir atası olabileceği fikrinin ilk olarak öne süren Sir William Jones, bir hukukçu ve Doğu dilleri öğrencisiydi. Böylece 19. yüzyılda tarihsel dilbilimin kurucuları için birincil uyarıcı niteliği taşıyan Hint-Avrupa Hipotezini ortaya atmış oldu.

İLK DİLBİLİMCİLERİN TESPİT ETTİKLERİ BÖLGE

İlk dilbilimciler geçmiş zamana ait Hint-Avrupa dilini yeniden oluştururlarken Grimm'in "Ses Kayması" (Sound shift) yasasına dayandılar, buna göre ünsüz harfler zamanla, tahmin edilebilir bir düzenle birbirlerinin yerlerini alırlar. Bu yasa, daha çok kardeşi Wilhelm'le yazdığı masal antolojisiyle ün kazanmış olan Jacob Grimm tarafından 1822'de ortaya kondu.

Grimm'in yasası, başka şeylerin yanı sıra, Germanik dillerde genel yerlerini yumuşak ünsüzlere verme eğilimine karşı bazı sert ünsüzlerin neden kalabildiklerini açıklıyordu. Proto-dilde varsayılan daha yumuşak "titreşimli" ünsüzler "b", "d", "s" kendilerine dent düşen sert

ünsüzlere, "p", "t", "k" ya yerlerini bırakmışlardı.

Grimm'in yasasına göre bu ünsüzlerin titreşimsizleştirilmesiyle gerçekleşmişti. Böylece "çekmek" anlamına gelen Sanskrit "dhar", İngilizce "draw" un daha eski biçimi olarak Almanca "tragen" den daha da eskidir. Bu kurallar dili konuşanların nasıl yaşadıklarını ortaya çıkaran Hint-Avrupa sözcükleri yeniden oluşturmak için kullanıldı. Saptanan sözcükler, dilbilimcilerin Avrupa'da, güneyde alpler kuzeyde Baltık ve Kuzey Denizi arasında kalan bölgeye denk düştüğünü sandıkları bir arazi ve iklimi betimlemekteydiler.

Proto-dilde betimlenen alanın, Karadenizin güney kıyıları, Balkan yarımadası, Kafkas dağları ve Anadolu arasında kalan bölgede Kuzey Kürdistan (bugünkü adı Doğu Anadolu) bölgesinde olması gerektiği sonucuna varıldı. Tarım Devrimi, Hint Avrupalıların köyler ve şehir devletleri kurmalarını sağladı, artık-yiyecek üretmelerini olanaklı kıldı. 6000 yıl önce bu şehirlerden kalkarak, AVRASYA kıtası üstünden göçe başladılar.

HİTİT KRALLIĞI VE KÜRT ATALARI OLAN MİTTANİ KRALLIĞI

Hitit ve diğer Anadolu dillerinin M. Ö. 3000 yılından 2000'li yıllara geçiş sırasında ortaya çıkmaları, Hint-Avrupa proto dilinin parçalanması için mutlak bir zamansal limit oluşturur. Anadolu proto-dili o zamana kadar zaten yavru dillere bölünmüş olduğu için araştırmacılar Anadolu proto-dilinin ana Hint-Avrupa dilinden M. Ö. 4000 yılından önce ayrılmış olduğunu tahmin ediyorlar.

Gırtlaksı kapantılılık pek çok farklı dil ailesinde, özellikle kuzey Kafkas ve Güney Kafkas bölgelerinde vardır. Bir ünsüzü sertleştiren gırtlaksı kapantılılık dünyanın çoğu dillerinde zayıflama ve ortadan kalkma eğilimindedir. Bu bilgilerden hareketle Hint-Avrupa proto-dilinde dudaksı kapantılılıklar içinde "b" nin bastırılmış olması en kuvvetli olasılıktır. Proto-dilin ünsüz harflerinin yeniden oluşturulmasıyla bunların Germence, Ermenice ve Hitit yavru dillerine sanskrit'ten daha yakın olduğunu

GÖÇ NOKTASI ANADOLU: Le Nouvel Observateur'e göre, bu ilk hareket Kafkasya'dan başladı. Sonra araya yaklaşık 20 bin yıl sürecek "buzul çağı" girdi ve günümüzden 9 bin yıl önce de Anadolulu ve Kafkasyalı çiftçilerin başlattıkları ikinci göç hareketi yaşandı. Dergi, günümüz Avrupa insanının, homojen olduğunu ama yine de, Avrupalı olan Basklarda, Sardunyalılarda, Laponlarda farklılıklar gözlemlendiğini belirtiyor. Bu farklılıkların genetik, paleontolojik unsurlardan ve kullanılan dilden kaynaklandığı da anımsatılıyor. Özellikle Basklarda farklılığın hem dil, hem genetik oluşumdan ortaya çıktığı ifade ediliyor.

göstermektedir.

Bu da Sanskrit özgün ses dizgesini korurken, önceki dillerin dizgeli bir ses kaymasına uğradığına ilişkin klasik yaklaşımları açıkça tersine çevirir. Ana dilden yavru dillere geçerken ünsüzlerin dönüşümü İngilizcedeki "Cow" ve Almandaki "kuh" sözcükleriyle gösterilebilir. Sanskrit'te "ox" veya "cow" karşılığı olan sözcük "gwcu", Yunancada ise "bous"tur. Gösteriyor ki İngilizcedeki ve Almandaki ilgili sözcüklere, Yunanca ve Sanskrittekilerden yakın kılar.

HİNT-AVRUPA DİLLERİNİN İLK SÖZCÜKLERİ MEZOPOTAMYADA ÇIKTILAR

En eski Hint-Avrupalılar hakkında pek çok bilgi yeniden oluşturulan sözcüklerinden öğrenilmekte. Örneğin bazı sözcükler, tarihi M. Ö. 5000'li yıllara dayanan bir tarım teknolojisi betimler. O zamana kadar tarım devrimi, tarımın ilk arkeolojik delillerinin bulunduğu M. Ö. 8000 yıllarının Fertile Crescent'den (Türkiye ve Iraklı içine alan hilal şeklindeki verimli topraklar) kuzeye doğru yayıldı. Tarım bu bölgeden güneye Mezopotamya uygarlıklarına ve Mısır'a yayıldı. Tahıllar, Meyveler ve bunların ekilip biçilmelerine ait Hint-Avrupa sözcükleri Kuzey Avrupa'da M. Ö. 3-2 binli yıllara kadar bilinmeyen bir yaşamı betimlemekte.

Hint-Avrupa proto-dilinde betimlenen arazi dağlıktır, çok sayıda dağ, dağ gölü ve dağlardan akan nehir sözcükleri vardır. Bu tür bir tablo ne orta Avrupa yaylalarına nede karadenizin kuzeyindeki steplere benzemez. Oysa bu sözcüklerin betimlediği arazi "Kürdistan" bugünkü

adıyla Doğu Anadolu ve Tanskafkasyanın Kafkas Dağlarıyla çevrili alanına uymakta. Söz konusu sözcükler içinde dağ meşesi, huş ağacı, kayın, söğüt v.b. yanı sıra kuzey avrupaya çok yabancı hayvanların isimleri olan Leopar, beyaz Leopar, aslan, maymun ve fil de vardır.

"Kayın" için bir sözcüğün bulunması Avrupa Platoları lehine ve aşağı volga aleyhine bir kanıt olarak kullanılmıştır. Kayın ağaçlarının Baltık'ta Gdanks'tan Karadenizin kuzey batı köşesine çizilen bir çizginin doğusunda yetişemedikleri doğrudur. Ancak kayının iki Hint-Avrupa toplumunun Anadolu dil ailesi parçalandıktan sonra kalan parçası hakkındaki bilinenler de bu verileri destekler nitelikte. Yazılı tarihe geçen diller bu toplumdandı. Kopan ilk grup Yunan-Ermeni-Hint-İran dil topluluğu oldu. Bu kopuş M. Ö. 4 bin yıl içinde yaşanmış olmalı, çünkü M. Ö. 3 bin yılın ortalarına gelindiğinde toplum zaten iki gruba ayrılmıştı. Hint-İran ve Yunan-Ermeni, Hattuşaş arşivlerindeki tabletler M: Ö. 2 bin yılının ortalarında Hint-İran grubunun, Anadolunun Güneydoğu sınırındaki mittani Krallığında konuşulan ve Hintçe (Sanskrit) ve eski İran dilinden zaten farklılaşmış bir dilin doğmasına olanak sağladığını göstermekte.

Mittani'yle aynı döneme ait Girit-Miken dilinde metinlerin (1950'li yıllarda Ventris ve Chadwick tarafından çözüldü) Yunancanın daha önce bilinmeyen bir lehçesi olduğu ortaya çıktı. Bütün bu yollar Ermeniceden ayrı yollara gittiler.

Dilbilimsel dönüşümün ve göçlerin çeşitli yolları Hint-Avrupa proto-diline ve onun anavatanına doğru izlenebilir. Bu da yukarıda değindiğimiz ses bilim yasalarının gözden geçirilmesiyle

gerçekleştirilebilir. Örneğin, proto-dilin ses dizgesinin yadsınmaz bir tuhaflığı dudak ünsüzleri olan "p", "b" ya da "v" birinin bulunmaması veya baskılanmasıdır. Geleneksel olarak "b"nin baskılanan ünsüz olduğu düşünülürdü. Ancak ses bilim araştırmaları, bir dilde bu üç dudaksız ünsüzden biri eksik olduğunda, İngilizce ve diğer yaşayan Hint-Avrupa dillerindeki "b" gibi seslendirmesinin pek olası olmadığını göstermiştir.

ÜNSÜZLERİN SIRRI

Ünsüzler dizgesini yeniden incelemeye karar veren araştırmacılar 1972 yılında yeni bir ünsüz dizgesi önerdiler. Klasik kurama göre "Kapantılı" (stop) ünsüzler ses tellerinin titreşimini harekete geçiren soluğun dışı akışının durdurulmasıyla oluşturulan ünsüzler üç kategoriye ayrılırlar. Dudaksız kapantılı ünsüz "b", ünlü ve ünsüz olarak ilk sütunda görülür, parantezler baskılamayı göstermekte. İki kapantılı ünsüzle "d" ve "g"yle ilintilidirler. "D" dilin ön kısmının damağa yaslanmasıyla kapantılı hale gelir. Geliştirilen şema da karşılıklı ünsüzler küçük dile ilişkin bir kapantılılık gösterirler. Ünsüz dudaksız kapantı ("p" bastırılmış olarak belirir, ardından "t" ve "k" ve "g" de birbirlerine göre titreşimli ve titreşimsizdirler. Türü de (*Fagus orientalis* ve *Fagus sylvatica*) bugünkü Türkiye'de yetişir. Aynı şey meşe içinde geçerlidir, paleobotanik kanıtlar (proto-dilin sözcüklerinde de bulunan) meşe ağacının buzul sonrası kuzey avrupanın yerel bitkisi olmadığını M. Ö. 4000 den 3000'e geçerken güneyden yayılarak avrupaya geldiklerini kanıtlamıştır. Hint-Avrupa dillerinin anavatanını saptamak için

kullanılabilecek bir diğer ip ucuda tekerlekli taşımacılık teknolojisidir. Tekerlek ve dingil için sözcüklere rastlandı. Hint-Avrupalıların varsayılan anavatanı kesinlikle M. Ö. 4000 yılı içinde atın evcilleşmesinin tamamlandığı ve yük hayvanı olarak eğitildiği bölgelerden biri olmalıdır. Tekerlekli araçlar buradan Hint-Avrupa göçleriyle M. Ö. 2 bin yıl içinde doğuda orta asyaya, batı da balkanlara, karadeniz etrafından dairevi bir hareketle orta avrupaya yayılmıştır.

ŞARAP SÖZCÜĞÜ İLK KULLANILDIĞI BÖLGE KÜRDİSTAN

Hint-Avrupa dillerinin Doğu Anadolu'da kaynaklandıkları gerçeği, buradan gelişen bir dizi dilden alınmış sözcüklerin sıklığından da anlaşılmaktadır. (Sami, Kartvalla, Sümer ve hatta Mısır dili gibi.) Önde gelen Sovyet bitki genetikçisi Nikolay Vasilov, bu tür bir değişim saptadı. Rusça (üzüm) vinograd, italik vino, Germanik wein. Bunların tümü Hint-Avrupa woi-no, protosami wajnu, mısır dilindeki wns, kartvelyan wino ve hititçedeki wijana'ya dayanır.

Kuzey Mezopotamyanın (Kürdistan "zağros") halefi kültürü daha sonra Batı Anadolu'da (M. Ö. 7 bin) Çatalhöyük kültüründe de bulunan erkeklik sembolleri boğa boynuzlarını ve leopar derilerini ritüel görüntülerini taşımaktadır. Her iki kültürde daha sonraki transkafkasya kültürüyle de benzerlikler taşır.

HİNT-AVRUPA DİLLERİNİN ANAVATANI KÜRDİSTAN'DA SÖZCÜKLERDE KÜRT LİSANI İLE AVRUPA LİSANLARI ARASINDAKİ YAŞIYAN İLİŞKİ

Yukardaki araştırmada görüldüğü gibi Hint-Avrupa dillerinin anavatanı

olarak betimlenen Doğu Anadolu (Kürdistan) gösterilmekte bu bilim adamları Thomas V. Gamkrelidze ve V.V. İvanov tarihsel verilerle geçmişten günümüze kadar yazmışlardır. Bugünkü Türkiye’de Doğu Anadolu olarak bilinen Kürdistan toprakları ve burada dünyanın en eski halkı kürtler yaşıyorlar. Bu konuda bir kürt dilbilimcisi Emir Celadet Ali Bedirxan şöyle değinmektedir: "Kürtçe Kürdistan platosunun umumi lisanıdır. Burada Ermeni, Süryani, Kildani Çerkez ve Arap arap gibi unsurların kaffesi kürtçe bilirler. Hatta bunların arasında bazılarının öz ana lisanında kürtçedir. Özellikle Ermeniler için Ermeni harfleri fakat kürte ibareyle müteadit inciller tabedilmiştir. Diğer taraftan botan Kildanilerinin ve Hakkari, çölemerik Asurilerinin kafesinde ve Tur Abidin’in bir kısmında öz ana lisanı yine kürtçedir. Kürtçe konuşur ve kürtçe ibadet ederler." (2)

Bugünkü Doğu Anadolu Toprakları üzerinde yaşayan kürtlerin Kürt lisanı ile Fransızca, Almanca, İtalyanca, Rusça lisanlarda sıkı bir ilişki görülmektedir. Ari Lisanlarla (Hint-Avrupa) Kürtçe arasında aynı aileye mensubiyeti gibi sıkı bir rekabet vardır. Nitekim Kürtçe ile bu lisanlar arasındaki ilişkiyi şu sözcüklerle açıklayabiliriz:

	KÜRTÇE	İNGİLİZCE	ALMANCA	FRANSIZCA
Yıldız	Ster	Star	Stern	Astre
	FARŞÇA	YUNANCA	İTALYANCA	
	Sitare	Astron	Stella	
	KÜRTÇE	İNGİLİZCE	ALMANCA	FRANSIZCA
Kısa	kurd, kol	court	kurz	short
Dudak	Leb, lev	lip	lippe	levre
Omuz	pol, pil			epaule
Diz	Jenu			Geneou
Boğaz	geli	gully		
Damla	dlop	drop	tropfen	
İsim	nav	name	name	nome
Kimdir	ki ye			qui est
Hayır	no	no	nein	non
Sen	tu, te		du	tu, te
Yeni	nuh, new	new	neu	neu
Dokuz	neh	nine	neun	neuf

Yeni sıfatıyla dokuz adedinin mensup oldukları lisanlar dahilinde birbirleriyle olan berzerlikleri ayrıca şayanı dikkate değer.

	YENİ	DOKUZ
Kürtçe	Nuh, now	neh
Fransızca	neuf	neuf
Almanca	neu	neun
İngilizce	new	nine (3)

Yukarda görüldüğü gibi Hint-Avrupa Dillerinin Anavatanı Kürdistan ve bu topraklarda günümüze kadar hala yaşamakta olan dünyanın en eski yerleşik halkı Kürtler ve M. Ö. 4000 yıllarında göç eden Avrupalı ırkdaşları günümüzde bunu kanıtlayan yukardaki sözcüklerde gösteriyor ki kürdistan insanoğlunun anavatanıdır.

KÜRDİSTAN VE KÜRTLER DÜNYAMIZIN MÜZESİDİR

Bilimadamlarının çalışmalarında görüldüğü gibi, yapılan bütün inceleme ve araştırmalarda M. Ö. /6000 yıllarında ilk sözcüklerin konuşulduğu topraklar bugünkü Doğu Anadolu (Kürdistan) topraklarıdır. Bütün insanlık böylesi bir gerçeği inkar etmemeli ve kürt halkına değer vermelidir. Kürt halkına ve onun yaşamış olduğu topraklara bir müze gibi sahip çıkılıp korunmalıdır. Kürt Halkına verilecek değer insanlığa olan bir saygıdır. Bütün dünya insanlığı kürtleri korumaya mecburdurlar. Kürt halkı bugün Emperyalizmin çıkarları gereği parçalanmış ve toprakları üzerinde nice medeniyetlerin tarihi kalıntıları talan edilmektedir. Bu insanlığın kendi değerlerini talan

etmekten başka birşey olamaz. Bu araştırma ile bütün insanlığa seleniyoruz. Kürt halkına ve Kürdistan'a mutlaka sahip çıkılmalıdır. Kürtlerin kültürel değerleri korunmalıdır. Özellikle asimilasyona tabi tutulan Kürt dili ivedilikle korunmalıdır. Tüm dünya bilimadamları ülkelerinize bu çağrıda bulununuz. Kürtler insanlığın onurudur. Kürdistan İnsanoğlunun Anavatanıdır.

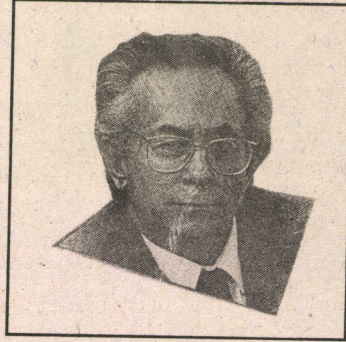
KAYNAKLAR

- (1) Emir Celadet Ali Bedirxan, Bir Kürt Aydınından Mustafa Kemal Mektup, Doz yayınları, Sf. 54
- (2) Aynı Eseri, Sf. 51, 52
- (3) Le Mouvel Observateur Dergisi. Milliyet Gazetesi 1993, 28 Eylül.

SOKRATES, BRUNO, GALİLEO VE ÖZGÜRLÜK ZİNCİRİNE EKLENEN YENİ HALKALAR

İSMAİL BEŞİKÇİ

FİKRET BAŞKAYA

İSMAİL BEŞİKÇİ VE FİKRET BAŞKAYA İKİ BİLİM ADAMI, İKİ NAMUSLU AYDIN. GERÇEKLİĞİ İFADE ETTİKLERİNDEN DOLAYI, DÜŞÜNCELERİNİ AÇIKLADIKLARINDAN DOLAYI, SALT YAZDIKLARI KİTAPLARDAN DOLAYI, TERÖRLE MÜCADELE YASASI'NIN ZULMÜNE UĞRADILAR. ŞİMDİ "TERÖRİST" SIFATIYLA CEZAEVİNDELER. ÖZGÜRLÜK DÜŞMANI TERÖRLE MÜCADELE YASASI'NA HAYIR DİYORUZ. İSMAİL BEŞİKÇİ'YE ÖZGÜRLÜK, FİKRET BAŞKAYA'YA ÖZGÜRLÜK!

Anapgil Sivil Toplum Masalı

Sosyolog Dr. Kadir Cangızbay

Sivil toplum - siyasal toplum (dar anlamıyla Devlet) ikilisi metodolojik bir ayırıma tekabül eder; yoksa, gerçek varlık düzeyinde, biri sivil, diğeri de siyasal olmak üzere birbirinden farklı ve aynı iki toplum var ve bunların her ikisi de aynı bir global toplum içinde yer alıyor, dolayısıyla da bunlardan biri gelişip büyüdüğüçe, diğerine kalan alan daralıyor, küçülüyor veya bunlardan biri güçlendikçe diğerinin yoğunluğu ve etkisi azalıyor değildir. Farklı bir alandan bir örnek vererek açıklamaya çalışalım: bayılmak, fizyolojik bir olaydır; insan, kafasını bir yere çarptığı için veya kafasına bir şey vurulması ya da kendisine narkoz verilmesi sonucunda bayılmış olabilir, ama insan, sırf acı, korku veya heyecandan da bayılabilir ki, bu durumda psikolojik bir olayla da karşı karşıyayız demektir; hele bu korku ve heyecan doğrudan doğruya kültürel (bir Amazon yerlisi, hayatında hiç helikopter görmemiş ve bu insanın bir helikopter iniyor, adam dehşete düşüp bayılabilir ya da, ben, yatağuma giriyorum, yorganımın altında bir yılan, tabii ki bayılıveririm ki aynı durumda Amazon yerlisi herhalde bayılmazdı) ya

Sivil toplumu, siyasal toplumun, yani dar anlamıyla Devlet'in karşısında yer alan, dolayısıyla kendisi gelişip güçlendikçe, siyasal toplumun varlık alanını daraltarak, onuna belirleme gücünü zayıflatacak alternatif bir toplummuş, yani sadece kavramsal bir çerçeve değil de, gerçeklik düzeyinde farklı bir içeriğe sahip sınırları belli bir zatiyetmiş gibi görüp göstermek ANAPgillerin marifetidir.

da sosyo-kültürel (çıtıkrıldım küçükhanımın fare görür görmez fenalaşıp kendinden geçivermesi) bir belirlenişe de sahip olabilir ki, burada artık aynı zamanda kültürel veya sosyo-kültürel bir olayın varlığı da söz konusudur; ancak bu demek değildir ki, somutluk düzeyinde aynı ve tek bir

olay olarak yaşanan bu bayılma olayında, fizyolojik belirleyiciliklerin varlık ve etki alanı psikolojik, kültürel ya da sosyo-kültürel belirleyicilikler leyhine daralmış ya da tümüyle yok olmuş, dolayısıyla da bu olayın fizyolojik bir olay olma niteliği azalmış, bu olaydaki fizyolojik belirleyiciliklerin etkisi zayıflamıştır.

Sivil toplumu, siyasal toplumun, yani dar anlamıyla Devlet'in karşısında yer alan, dolayısıyla kendisi gelişip güçlendikçe, siyasal toplumun varlık alanını daral-

tarak, onuna belirleme gücünü zayıflatacak alternatif bir toplummuş, yani sadece kavramsal bir çerçeve değil de, gerçeklik düzeyinde farklı bir içeriğe sahip sınırları belli bir zatiyetmiş gibi görüp göstermek ANAPgillerin marifetidir. Şöyle ki, Cunta dönemi resmen bitmiş,

demokrasiye geçilmiş, iktidara da ANAP gelmiştir. Ama, ANAP'ın 12 Eylül rejimini değiştirmeye hiç mi hiç niyeti olmadığı gibi, esas misyonu da zaten, kendi kendisini geçici ve olağandışı bir rejim olarak ilan etmiş olan cunta rejiminin egemen sınıflara sağladığı olanakları demokrasi adı altında olağan ve kalıcı kılarak geri alınmaz kazanımlar haline getirmektir. Ancak, 12 Eylül'den farksızlığı ölçüsünde ANAP'ın karşısında şöyle bir problem de vardır: demokratiklik iddiasında olmayan 12 Eylül rejiminin sadık bir devamcısı olacaksa, iktidarda niye 12 Eylül'ü yapanların kendileri değil de kendisi vardır ve iktidarda onların bulunmaması demokrasinin hem bir gereği, hem de bir sonucu ise, antidemokratik cunta rejimi ile demokratik rejim arasındaki belirleyici fark nedir? İşte bu problem karşısındadır ki, ANAP sivillğine sarılır; zira gerçekten de, kendisi ile cuntacılar arasındaki yegane fark onların asker, ANAP'ın ise sivil olmasıdır. Bu durumda, demokrasi, iktidarda askerlerin bulunmamasına, demokratlık da askeri yönetimlere karşı olmaya indirgenir: önemli olan, rejimin esas aldığı çerçeveler ve iktidarda bulunanların ne yapıp ettikleri değil, sadece ve sadece asker mi, yoksa sivil mi olduklarıdır. ANAP, sivillğine sarılır ve kendisinin demokrat, rejimin de demokratik olduğunu kanıtlayıp, iktidarda 12 Eylülcülerin değil de kendisinin bulunmasını meşrûlaştırmak üzere bu sivillğini her fırsatta en vurgulu biçimde sergilemeye soyunur ve bu yolda soyundukça soyunur; zira, önderliğini Red Kit'çi Özal'ın yaptığı bu takımın genel kültür düzeyi, entellektüel çapı ve ahlâki meşrebi dikkate alındığında, eğer bunlar için

sivil kelimesinin ilk anlamı asker olmamak, resmi elbise içinde bulunmamak ise, bu kelimenin kafalarında çağrıştıracığı ikinci ve tek şey, sivilin Türkçe'deki en amiyane anlamı doğrultusunda olacaktır: çıplak olmak, içinde bulunulan ortamın gerektirdiği derece ve biçimde giyinmiş olmaksızın, yani evde donla, misafirin yanında pijamayla, plajda anadan üryan, resmi dairede şortla vb... dolaşmak. Özal, yarı çıplak ordu denetler ve bu kahramanca eylemi Türkiye'deki sivilleşmenin doruk noktası olarak alkışlanır; koca koca adamlar atlet fanileriyle miting meydanlarına çıkıp "no, no'culuk yaparlar; sorgusuz/yargısız olarak ve belirli kişilerin özel kimlikleri esas alınarak, yani yasa karşısında eşitlik ilkesi de ihlal edilerek verilmiş siyasetten yasaklama cezalarının kaldırılmasını engelleyip sivillikle, yani soyunmuşlukla özdeşleştirilmiş demokrasiyi kurtarmak uğruna... Özal, sivillğin resmi elbiseli olmamak anlamından kalkarak, her türlü resmîyeti de dışlamak şeklindeki bazı hamlelerde de bulunur ve herhalde terbiyeli olup edebiyetle oturup kalkmayı kendi içinden gelerek değil de resmîyet icabı bir mecburiyet olarak yaşadığından, ağızını bozmayı, yarı külhanî bir çapkınlıkla "küçük Turgut'tan ya da Anayasayı delmekten söz etmeyi, Devlet yolunu kapattırıp makam BMW'siyle sürat denemeleri yapmayı, kısacası her türlü terbiyesizlik, edepsizlik ve kural tanımazlığı birer sivilleşme, dolayısıyla da demokratikleşme göstergesiymiş gibi sunmaya çalışır ve bütün bu tavırlarını "halktan birilik"miş gibi de görüp gösterir ki, böyle yapmakla da aslında, tabii farkına varmaksızın, halka hakaret etmiş de olur. Ancak, bu

arada, Özal'ın anladığı anlamda sivilleşmenin de sonuna gelinmiştir; daha doğrusu, neredeyse sonuna. Zira bundan sonra yapabilecekleri tek şey kalmıştır: artık şortla falan da değil, tümüyle anadan üryan, Genel Kurmay'ı teftiş, ya da Anıt Kabir'i ziyaret etmek. İşte tam bu noktadadır ki, sivil toplum kavramı imdatlarına yetişir: sivil toplum sivil'i, sadece giysi türüne ve bireyin giyinme ve davranma tarzına ilişkin olmanın ötesine götürdüğü ölçüde, ANAPgil'i de, sivillliğini sergilemek uğruna en akla gelmez münasebetsizlikleri yapıp elalemin ortasında orasını burasını sallaya göstere dolaşmaktan kurtarmış olur. Hepsi birden, tabii başta Özal olmak üzere, sivil toplumcu kesilirler. Sivil toplum teriminin katalizörülüğü sayesinde ki, bir uçta edepten-adaptan, diğer uçta yasaya-anayasaya kadar uzanan bir

Bunların sivil toplumu, bütün boyutlarıyla kendi hayatı üzerinde kendisi karar verip düzenlemeler yapabilen, bireylerinin her biri "inancına göre yaşayabilen", ama inanç özgürlüğü çerçevesinde herkesi tek ve aynı bir inanca sahip olmaya zorlamak mümkün olmadığına göre de her bir inanç grubunun kendi hukukunu vazetme yetkisine sahip olacağı bir toplumdur; mükemmel bir demokrasinin bütün zamanlar, mekanlar ve koşullar için geçerli evrensel formülüne ulaşılmıştır. Hiç bir değer, ilke, inanç ve düşünce tek ve mutlak doğru olarak kabul edilip bütün insanlar üzerinde zorla geçerli kılınmayacaktır ki, bu da, hiç biri mutlak olmadığına göre bütün değer, ilke, inanç ve düşünceleri görelî, dolayısıyla kendi aralarında eşdeğerli olarak kabul eden bir çoğulculuğu gerekli kılar. İlk bakışta son derece demokratik ve özgürlükçüymüş gibi görülen böylesi bir tavır aracılığıyla yapılan, aslında, bir yandan insanın herhangi bir evrensel ilke tespit edip evrensel bir değer ortaya koyma yeteneğinden yoksun olduğunun peşinen kabul ettirilip bu yoldaki her türlü girişimin bütün zamanlar için daha baştan mahkûm edilmesi, diğer yandan da aklı olanla akli olmayanın, görellik ortak paydası esasında birbirleriyle eşdeğerli kılınmalarıdır ve işte tam bu noktada da ANAPgil sivil toplumculukla post-modernist metodoloji birbirleriyle kucaklaşırlar: artık her şey mümkün ve eşit derecede meşrû, dolayısıyla, işbiricilik de dahil olmak üzere, herşey ve her yol mubahtır.

kural tanımazlık "vizyon sahipliği" olarak adlandırılırken, 12 Eylülün getirdiği faşist çerçevelerin bile yasal kılmaya gücünün yetmediği mafyavari keyfilikleri "tabu yıkıcı, kalıp kırıcı" özgürlük atımlarıymış gibi sunup, bizzat Devlet tarafından ve/veya Devlet desteğinde uygulanan ve yargısız infazlardan toplu yağma ve kıyımlara kadar uzanan bir linç hukukunu da, hukukuna kadar çoğulcu, yani çok hukuklu, ileri ve katılımcı bir demokrasinin ilk belirtisi olarak kutlamak mümkün olacaktır. Bunların sivil toplumu, bütün boyutlarıyla kendi hayatı üzerinde kendisi karar verip düzenlemeler yapabilen, bireylerinin her biri "inancına göre yaşayabilen", ama inanç özgürlüğü çerçevesinde herkesi tek ve aynı bir inanca sahip olmaya zorlamak mümkün olmadığına göre de her bir inanç grubunun kendi

hukukunu vazetme yetkisine sahip olacağı bir toplumdur; mükemmel bir demokrasinin bütün zamanlar, mekanlar ve koşullar için geçerli evrensel formülüne ulaşılmıştır. Hiç bir değer, ilke, inanç ve düşünce tek ve mutlak doğru olarak kabul edilip bütün insanlar üzerinde zorla geçerli kılınmayacaktır ki, bu da, hiç biri mutlak olmadığına göre bütün değer, ilke, inanç ve düşünceleri görelî, dolayısıyla kendi aralarında eşdeğerli olarak kabul eden bir çoğulculuğu gerekli kılar. İlk bakışta son derece demokratik ve özgürlükçüymüş gibi görülen böyleşi bir tavır aracılığıyla yapılan, aslında, bir yandan insanın herhangi bir evrensel ilke tespit edip evrensel bir değer ortaya koyma yeteneğinden yoksun olduğunun peşinen kabul ettirilip bu yoldaki her türlü girişimin bütün zamanlar için daha baştan mahkûm edilmesi, diğer yandan da akli olanla akli olmayanın, görelilik ortak paydası esasında birbirleriyle eşdeğerli kılınmalarıdır ve işte tam bu noktada da ANAPgil sivil toplumbulukla post-modernist metodoloji birbirleriyle kucaklaşırlar: artık her şey mümkün ve eşit derecede meşrû, dolayısıyla, işbiricilik de dahil olmak üzere, herşey ve her yol mubahtır. Oysa, insanın beşerî varlığının tek ve mutlak bir temeli vardır ki, o da en geniş anlamıyla emektir; yani, insanın her şey, bu arada kendi vücudu da dahil, kendi doğal belirlenmişliği içinde bırakılsaydı, kendiliğinden ortaya çıkmayacak herhangi bir şeyi kendi bilinçli müdahalesiyle var kılması ve/ya da yine doğal akış içinde kendiliğinden ortaya çıkacak olan herhangi bir şeyin ortaya çıkmaması yolundaki çabasıdır. Bu durumda, diyelim, gemilerinin yelkenlerini dolduracak olan rüzgar

çıksın ya da hasat bereketli olsun diye insan kurban etmeyi, ya da insanların hak, yetki, görev ve yükümlülüklerinin cinsel organlarının türü ve/veya boyutları, derilerinin rengi, kafataslarının biçimi vb... gibi insanın hayvansal varlığına ilişkin özellikler esasında belirlenmesini öngören düşünce ve/ya da inançlarla, insanın, tür olarak doğa karşısında farklılaşp beşerî bir boyut edinmesinin tek temelini, içine doğduğu belirleyicilik setleri karşısında kendi çabasıyla özgürleşmesi olduğunu ortaya koyan bir düşüncenin, aradaki içerik farkına bakılmaksızın, bütün insan ürünleri için olduğu gibi her türlü düşünce, inanç, değer ve ilkenin de mutlaka ve mutlaka kendisin evrensel ve mutlak olmayan bireysel ya da kollektif bir özne tarafından ortaya konulmuş olma ortak paydası esasında eşdeğerli görülmesi, aynı zamanda insan için her türlü ilerlemenin ontolojik olarak imkansız olduğunun ilan, gerçekleşmiş ilerlemelerin de inkar edilmesi anlamına gelir. Ancak, egemenliğini her ne pahasına olursa olsun sürdürmek zorunda olan, yoksa egemen konumunu kaybettiğinde sadece egemen olmaktan değil aynı zamanda var olmaktan da çıkacak olan Türkiye komprador burjuvazisinin, başta akıl olmak üzere, bütün kural ve kalıpların kendi keyfince yıkılıp tanınmaz kılınabileceği bir "sivil toplum'dan daha önceki hiç bir ihtiyacı yoktur: gerek mafyavari uygulamaları için gerekli olan kural tanımazlık, gerekse kitlelerin afyonlanması için gerekli olan akıl-dışılık ancak böyleşi bir ortamda demokrasi ve özgürlükçülük adına meşrûluk kazanabilecektir. İşte böyleşi bir "mutlak özgürlük" ortamındadır ki, % 35 % 65'ten daha büyük olabilecek,

kimin suçlu, kimin suçsuz olduğunu, kanıtlar ve/veya tanıklar esasında değil, "demokratik" bir kurum olarak halkoynaması yoluyla, kimin neden dolayı neyle cezalandırılıp, bu cenanın da ne şekilde infaz edileceğini ise, suç olarak tanımlanmış eylemlerin kendilerinden çok bu eylemde bulunanın kim olduğuna göre belirlemek de pekala mümkün ve meşrû yollardan biri olarak gösterilebilecektir ki, işte tam bu noktada da suç-fiil-fail-suçlu arasındaki bağ da kopartılmış, dolayısıyla en başta suçun şahsiliği ilkesi olmak üzere, suçsuz ceza olamayacağı, eşit suça eşit ceza, eşit cezaya eşit infaz gibi evrensel hukuk ilkeleri de peşinen yoksayılmış olacaktadırlar, hem de demokratik çoğulculuk adına. Suç ile fiil arasındaki bağın zorunlu olmaktan çıkması ölçüsünde, kişinin ne yaptığı değil de kim olduğu belirleyicilik kazanacak, fiilin ikinci plana atılmasının eşzamanlı bir sonucu olarak da kimlik, kişinin toplumsal yeniden üretim süreci içindeki yerinden çok, kendi eylemlerinin ürünü olmayıp doğuştan hazır bulunduğu ve kendi bireysel varlığı açısından doğal/hayvansal (tarihsiz) boyutuna tekabül eden bedensel (tensel, cinsel vb....) özellikleri ve ailesel, aşiretsel, yöresel, etnik, dinsel, mezhepsel vb... mensubiyetleri çerçevesinde belirlenir hale gelecektir ki, bu aynı zamanda hukuksal bir birim olarak vatandaşın, sosyal bir birim olarak da sınıfın ikinci plana düşmesi demektir ve ülke genelindeki egemenliğini sürdürmek için "vatandaş haklarını"nın askıya alındığı olağanüstü bir hali sürekli kılmaktan başka hiçbir çaresi

bulunmayıp, doğal tercihi de ister istemez gerilim ve çatışmanın sınıfsal olmayanından yana olan Türkiye komprador burjuvazisinin korporatist projeleri doğrultusundaki bir gelişmedir. Sivil toplum projesi çerçevesine yerleştirilip, katılımcı ve çoğulcu bir demokrasinin ana ekseniniymiş gibi sunulmak istenen atanmışlar-seçilmişler karşıtlığı da, aslında, somut içerikleri açısından demokratik olup olmamalarından, hukukun evrensel ilkeleriyle uyumlu olup olmamalarından bağımsız olarak, mevcut yasaların en azından uygulanma aşamasında yine evrensel bir ilke olan "yasa karşısında" eşitlik ilkesinin bağlayıcılığından kurtulup kendisine belirli bir ayrıcalık tanınması peşinde olan Özal'ın kendi manevra alanını kural tanımaz bir tutumla genişletme yolundaki girişimlerini demokratik bir atılım kılıfı altında meşrûlaştırmanın yanısıra, sanki atanmış olarak adlandırıp demokrasinin gerçekleşmesinin karşısındaki en büyük güçlermiş gibi gösterdiği unsurlar buldukları göreve kendi kendilerini atıyorlarmış ve kamu görevinin dayandığı düzenlemeleri kendileri ve sırf kendileri için, kendi çıkarları için getirmişlermiş gibi göstererek, yani Devleti doğrudan doğruya devlet memurlarının kendileri için kurduğu, kendi çıkarları doğrultusunda biçimlendirip işlettiği, ayakta tuttuğu, yani egemen sınıflardan tümüyle bağımsız bir aygıtmış, dolayısıyla da her türlü antidemokratikliğinin doğrudan ve tek kaynağıymış gibi gösterip, ezilen ve sömürülen sınıfların hedefini şaşırtmaya yönelik bir manevradır.

Dil ve İşlevi

Beyhan Paksoy

"Toplumlarda somut düşünüşün ilerlemesi için bile anımsama, düşünme yetmez iletişim gereklidir"

A. Şenel.

Toplumsal bir varlık olan insan, ihtiyaçları doğrultusunda üreterek doğa karşısında türünü korumuştur. Onun toplumsal oluşu da bilinçli bir üretimdir, yaşama zorunluluğudur. Birey toplum için ne ise toplum da birey için odur. İnsan toplumsal ilişkilerin tümünü; iş bölümü ve değişimdeki ilişkileri kurar. Sürekli değişme, yeni gereksinimlerini karşılamak için toplumsal üretim, toplumsal üretim için ilişkiler gereklidir. İnsanlar ihtiyaç duyduğu sistemi üretemiyorsa bu anlamda küçük de olsa yol kat edemiyorsa bunun birçok nedeni vardır. O nedenlerden biri de iletişimdir, süphesiz.

Diğer canlıların, varlıklarını sürdürebilmesi için güdülleri varken insanların güdülleri zayıf buna karşılık yaratıcılığı vardı. Sorunlara çözüm üretiyor ve doğaya uymak yerine şartları oranında onu değiştirmeyi deniyordu. Doğa ile çatışan insanın bunu birey olarak yapmasını bekleyemeyiz, zira ortak eylemlilik, ve ortak yararlanma sadece yararlanma olarak kalmaz. O topluluğu toplumsallaştırır. Toplumsallaşmak; dolayimsız ortaklaşa bir yararlanma değildir. Bireyin var oluşu ve üretim sırasında kullandığı araçları; düşüncesi ve hatta dili ile kendini getirdiği

durumda toplum için ve toplumsal varlık olarak kendi bilinciyle kendini getirdiği durum toplumsal etkinliktir.⁽¹⁾

Ortak bir eylemlilik için düşünce alış veriş, iletişim yüzyıllardır bir şekilde sağlanmıştır. Yeryüzündeki bütün canlılar; hayvanlar, güdüsel yollarla sinyaller göndererek; insanlar, doğadan esinlenerek sinyallerle başlayıp, benzetmeci, taklit ve sınıflandırıcı yollarla, sesli iletişimi geliştirdiler.

Toplumların ilerlemesinin zorunlu koşulu ve tarihin ilk evrelerinden beri bilinçli bir üretim olan dilin doğuş ve gelişme evreleri nasıl gerçekleşti? Ne zamandan beri konuşuluyor, bugünkü işlevleri nelerdir?

Hayvanların güdüleriyle iletişim kurduklarını söylemiştik. Konuşmadan önce insanların da sinyalleşme düzeyinde bir iletişim düzenekleri vardı.⁽²⁾ Avcı toplayıcı topluluklarda takım avının gerekleri işaretleşme ile iletişimi daha da geliştirecektir. Kamp yaşamı ise sesli iletişimi geliştirip konuşmanın doğmasında önemli bir rol oynamıştır.

Sinyaller bir şeyi anımsatan simgelerdir. Konuşmadaki sözcükler de doğadan etkilenen imgelerimizin simgeleridir. İşaretleşmede ise daha çok bir şeyin taklidi yapılır. Dolayısıyla ilkel insan düşünüşünün, dilin sinyalleşmelerle, "simgeci" işaretleşmelerle "benzetmeci" temellerinin atıldığını söyleyebiliriz.⁽²⁾

İlkel insan sözcükleri benzetmeci, simgeci ve sınıflandırıcı yollarla üretti.

Üretilen sözcükler zamanla anlam kayması ile yeni bir anlam kazanırken eski anlamını dolduracak yeni sözler üretildi. İmgelerimiz doğrultusunda doğadaki varlığın özelliklerini sınıflandırarak onu tanıtırken bir süre sonra özellik kaybolur, özel bir isim olur. Sözelimi şeftali şeft-alü şişman erik anlamındaki şeftali bugün sadece bir meyvenin ismi olmuş. Biz bütün şişman eriklere şeftali demiyoruz. Hırsız sözcüğü Kırgızların adından gelmekle birlikte bugün için hırsız sözcüğünün yalnızca Kırgızları tanımladığını kimse söyleyemez. ⁽³⁾

Tarihsel avcı toplayıcı toplulukların konuşup konuşmadıklarını gösterecek doğrudan kanıtlardan yoksunuz. Ama bazı araştırmacılar tek gerçek çağdaş paleolitik topluluk olarak görülen Tasmanyalıların konuşmalarından tarihsel avcı ve toplayıcı toplulukların da konuştuğu sonucuna varırlar, ancak bunun mutlak konuşma dili olması gerekmediğini de eklerler. ⁽⁴⁾

İş bölümünün ve paylaşımın olduğu bir toplulukta, sesli iletişim ve buna bağlı olarak simgeci bir düşünüşün başladığını varsayabiliriz. Dilin dış dünyayı kodlayarak neleri sağladığını, neden zorunluluk olduğunu onun bugün yapabileceklerini geçmişte yaptıklarına bakarak anlayabiliriz.

Childe dilin duyular kaosuna bir düzen vereceğini söyleyerek; ilkelin rastlantısal dünyasına bir düzenlilik getireceğini belirtmiştir. ⁽⁴⁾

Orhan Hancerlioğlu da bu konuda;

"İnsan sözcüklerle özetleyerek dünyanın fizik yükünden kurtulmuştur. Bilgi elde edebilmek için harcamak zorunda bulunduğu gücü ve süreyi kazanmıştır. Dil ile düşünce diyalektiği geçmişle geleceği birleştirmiştir" der. ⁽⁵⁾

Stalin de dilin toplumsal üretim için olan önemini vurgulamakta.

"Toplumun bütün üyeleri için ortak bir dil olmazsa o toplum üretimde bulunamaz hale gelir. Dağılır, toplum olmaktan çıkar. Bu bakımdan dil hem bir haberleşme aracı hem de toplumun mücadele ve gelişme aracıdır" ⁽⁶⁾ diyerek.

Duyular kaosuna bir düzen veren, bilgi birikimini ve aktarımını sağlayan, toplumları bütün olarak koruyan dilin bunları nasıl başardığı önemli bir konu. Yaratıcı bir varlık olan insan ancak özgür olduğu zaman üretebilir. Onun özgürlüğü düşüncelerindedir. Düşüncelerin yaşamsal belirtisi de dildir. Doğa tarafından çevrilmiş olan insan ona rağmen özgür olabilmek için doğayı, var olanı, gerçeği tanımalı simgelerle sistemleştirip eleştirmektedir. Marx da "ilk olarak yapılması gereken gerçeğin eleştirisidir. Dünyanın bilincine varması gereken devrimci hareketin kaynağı gerçeğin ta içindedir" demiştir. ^(1a)

Doğadaki gerçeğin ifadesi; gerçeklik, hiç bir zaman ayrı ayrı birimlerin aralarında fark olmadan birikip çoğalması değildir. Her somut nesne doğadaki diğer somut nesnelere zihnimizde bağlıdır. Nesnelere arasında oldukça değişik ilişkiler kurulabilir. Bu ilişkiler de somut nesnelere ölçütünde gerçektir. Nesnelere ancak aralarındaki ilişkiler yoluyla gerçekliği ortaya çıkarmamızı sağlarlar. Nesnelere de zihnimizde sözlerle simgelenmiştir. ⁽⁷⁾ Doğadaki gerçeklikleri ne denli çok simgeyle ifade edersek ilişkileri o kadar yakalamış ve gerçeğin niteliğini de o denli zenginleştirmiş oluruz. Böylece düşüncelerimiz daha kolay somutlaşacak ve daha kolay toplumsallaşacaktır. Düşüncenin toplumsallaşması; kitlenin eylemliliğini, kitlenin eylemliliği -bilinçli bir kitle eylemliliği- insanın yaşantısına

yön vermesini, dünyaya sosyalist de olsa onu olduğu gibi kabul edecek bir topluluk değil, kendi gerçek bilincini, yani eylem-rinde ve duru-munda onu nes-nel olarak dile getiren bilinci gösterecektir. ^(1b)

Düşüncenin tohlumsallaşması derken; toplumsallık bir insan ürünüdür, düşünüşün sonucu değildir. Gereksinimden doğar, insan etkinliğinin dolaylı ürünüdür. ^(1b)

Bilinçli eylemlilik için kitlenin bilinçlenmesi zorunluluk. İletişim araçlarıyla aktarılan bilgi ve eylemliliklerde kazanılan görüş, duyuş bilincin temel taşlarıdır diyebiliriz. İletişim araçlarının her geçen gün gelişip yayıldığı yeryüzünde simgelerin, simgesi olan yazı, iletişimi kalıcı ve somutlaştırıcı araçlar-dandır. Dil düşünceyi, yazı

da dili somutlaştırır. O. Mandestam'ın bir şiirinde; söylemek istediğimi unuttum düşüncem biçiminden soyunmuş olarak/gölgeler alemine geri dönüyor" deniliyor. ⁽³⁾

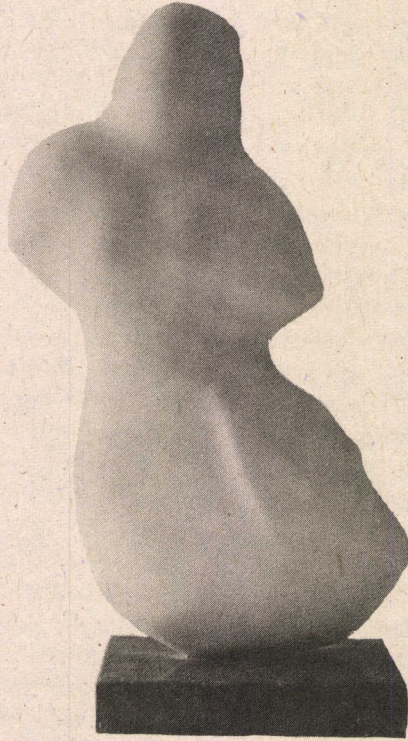
Dil toplumlar ve tarihler arasında

sınır tanımadığından kültürel ve tarihi araştırmaların güvenilir kaynağı olmuştur. Dil ve dilin gelişme yasaları o dili kullanan halkın kimliği için yaşayan kaynaktır. "Tarih dillerin bü-yük bir kalıcılığa sahip olduğunu ve zorla özümlemeye karşı büyük bir direnme gösterdiğini kanıtlamaktadır." ⁽⁶⁾ Bu kalıcılık onun her an etkili oluşu ve dilbilgisinin insan zihninin çok uzun bir zaman sonunda gerçekleştirildiği bir soyutlama süreci oluşundandır.

Kaynak olan dilin somutlaşmış haline müdahale; o halkın düşünüşünü kötürüm, iletişimini kopuk, üretimini verimsiz kılarak doğal gelişimini engeller ya da yapaylaştırır.

Avcı-Köleci topluluklar dışında, egemen güçlerin eksik olmadığı yeryüzünde asırlardır gerçekler değiştirilmek istenmiş, buna bağlı olarak kimi bilgi

ve kaynaklar yok edilmiş ya da edilmeye çalışılmıştır. Bu güçler yazılı kaynakları topluca yakabildikleri gibi yakama-dıklarının da anlaşılmasına engel olan alfabe değişikliği gibi etkili bir yolla hedeflerine kısa süreli

... Bülbulü bekler gibi bir eski zaman ormanında/ Doldurup kadehine bengisuyu törenle sanatdeğer hamfendinin/Çıkacak olan ilk sözü bekledik kutsal ağzından/O dağ pınarına olan susuzluğumuzla./ Derken aralanıverdi gagası zümrüdhavvanın/Ve ilk söz uçuverdi boşluğa/Bir de ne görelim/Kapkara bir kargaydı bu/Gitti ve çarptı karşı duvara/Derken kargalar birbiri ardına.../O zaman ötesi güzel dönmez mi cadiya./Tarih aşktan önceydi/Sevgiden sonra/İkinci bir buyruğuna kadar şiirin/Söz yasaklandı/ Yontulara . (A. Kadir PAKSOY - Heykel: N. Murat.)

ulaşıyorlar, kısa süreli diyorum; hiçbir gerçek sonsuza kadar saklanamaz. Zira yazılı kaynaklar etkisiz hale getirilirken dil üzerinde bunu yapamayacaklarını gördük.

Toplumsal üretim için bilgi aktarımı zorunluluktur. Bunun için de bugün birincil kaynak olan yazılı kaynaklarla olan iletişimimiz nasıl geliyor? Dünyada üretilip dilimize çevrilenler, dilimizle yazılanlar ve geçmişte kullandığımız alfabe ile yazılan kaynaklarımızdır. Bilginin zamanı ve yeri yoktur. Doğru bilginin nereden ne zaman öğrenildiği değil, ne olduğu önemlidir. Bu durumda yüzyıllar önce yazılan bilgilere bugün halâ ihtiyacımız olabilir. Bilgi ve kültür bir geçmiş üzerinde gelişir. Eğer onları yok sayarsak gelişimi takip değil ancak taklit edebiliriz. Dil üzerindeki sadeleşme ve beraberinde getirilen alfabe değişikliğiyle geçmişteki bilgilerle direk iletişim kurmamız güçleşmiştir.

Çevirileri yeteri kadar anlayabiliyor muyuz? Osmanlı dili için tanzimat dönemi aydınları, Osmanlıca'nın klasikleri çevirmek için uygun olmadığını yazmışlardı. Yıllarca da bu konuya ilişkin çözümler tartışıldı; sonuçta üretildi. (!)

Türk Dili Üzerine Çalışmalar

Müslümanlığın etkisiyle Arapça bilim ve devlet dili olarak yerleşti. XII. yy'ın sonlarında Farsça önem kazanarak Arapça'nın yerini aldı. İstanbul'daki saray hayatı İran asıllı şair ve bilginleri kendine çekmişti. Bu hal Arap ve İran edebiyatının gelişmesini sağlamıştı. Bilim dili Arapça olduğundan çevirilerdeki Arapça bilim terimleri olduğu gibi aktarılmış ve bilimsel terimler kurulmuştu. (Tıp ve Fıkıh için)

Edebi dil olarak ürünlerini XIII. yy

sonunda vermeye başlayan Batı Türkçesi XVII. yy'a kadar çeşitli sadeleşme çalışmalarına* rağmen Fars dili ve edebiyatı etkisinde gelişerek XVII. yy'da nesir dili Türkçe olmaktan çıkmıştır. (Fiili, nesnesi ve bağlacı Türkçe olan cümle Türkçe sayılır.)

Tanzimat devrinde, yazı dilinde ilk sadeleşme girişimine Reşit Paşa başlamıştır. Maarifin halk arasında yayılabilmesi için fenne ve sanata ait eserlerin herkesin anlayabileceği bir dille yazılması gerektiği üzerinde durulur.

Yalınlık dil sorununun bir yüzüydü, asıl sorun imlası, alfabesi, sözlüğü, grameri ve terimleriyle Osmanlıca'nın uygun bir dil olarak yetmezliğiydi. Alfabenin ıslahı ve değişimi üzerine tartışılıyordu.

Meşrutiyet döneminde de tartışmalar sürerken bazı eserler de üretilmekteydi; Kırkbin kelimeyi içeren resimli Kamus-ı Osmanî, Ali Seydi tarafından 1330'da (Hicri takvim) basılmıştır.

Ohrili Nurettin Mustafa tarafından Mısır'da hazırlanan beşyüzer sayfalık 20 ciltten oluşan Türk Sözlüğü'nde kelimelerin manaları, okunuşları; yöre ve zamana göre görülen değişiklikleri etnik kökenleri bulabileceğimizi, Servet-i Fünun dergisinden öğreniyoruz. (8)

Gördüğümüz gibi, her döneme olduğu gibi, özellikle Kürt Dili sorunu nedeniyle on yıl öncesine, bu güne ışık tutacak eserler üretilmiştir. Bu coğrafya ve tarih üzerinde asırlardır insanlığa bırakılacak değerlerin üretilmemiş olması mümkün görülüyor.

Sadeleşme üzerine olan tartışmalar, 1923'de İzmir İktisat Kongre'sinde Kazım Karabekir Paşa'nın bir soruya verdiği demeçle yeniden açılır.

Demeç'te Kazım Karabekir Paşa "Latin Alfabeti kabul edildiğinde memleket herc-ü merce girer. Herşeyden ayrı kütüphaneleri dolduran eserlerimiz, tarihlerimiz, binlerce ciltlik kitaplarımız bu harflerle (Arap alfabesi) yazılmış olduğundan büsbütün başka olan alfabeti kabul ettiğimizde felaketin en büyüğü olur" demektedir.

(8)

Alfabe değişikliğini savunanların buna verdiği karşılık; Türk devrimi bir bütündü, batı uygarlığına girmek esas olduğuna göre yaşama araçları gibi yazma, okuma, düşünme araçlarını da bu uygarlığa göre uyarlamak gerekirdi"

(8)

Bir başka görüş de şöyle; "Dil içtimai bir müessese olduğundan onu değiştirmenin insanların kuvveti dahilinde olmadığı, akademilerin ve ilmi heyetlerin bu tekamülü tesbitten fazla birşey yapamayacağıydı. Bu teze verilen karşılık da "Türk dilinin gelişmelerini on asırdan beri takip ediyoruz. İslam Medeniyeti'nin türlü tesirleri altında ileri değil geriye gidişi olmuştur. Bunu engellemeliyiz" düşüncesi savunulmuştur.

3 Kasım 1928'de alfabe değişikliği meclisce kabul edildi. 12 Temmuz 1932'de Türk Dili Tetkik Cemiyeti kuruldu. Periyodik dil kurultayları ve çeşitli çalışmalar yanında eski eserlerde ve halk dilinde hala yaşayan Türkçe sözcüklerin toplanması Arapça ve Farsça sözcükler yerine bu kelimelerin önerilmesi; sözcük türetilmesi, Türk Dil Kurumu'nun yayınları, Türkçe sözlük vb. çalışmalarda bulunuldu. Bu sözlükte de yaklaşık kırk bin sözcük var, 1679 sayfa. Bir sözcüğe bakıyorum: "Sofa: Evlerde oda kapılarının açıldığı genişçe yer, hol" Holler ne zamandan beri geniş oldu!. Sofa Anadolu

kültürünü ve mimarisini içinde taşıyan önemli bir sözcük. Günlük hayatın içinde geçtiği (oturma odası gibi) kareye yakın, oldukça geniş, tavana yakın küçük penceleri olan, evlerin alt katında sadece aşhaneye açılan, taş sedirleri ve trabzanları olan bir yerdir. Bu benim yaşadığım yerde böyle ve doğuda birçok yerde de böyle olduğunu biliyorum. Bu bilgiye ulaşamadıysa, Dil Kurumu, Ankara'da ya da bir başka yerde Sofa'nın sözlükteki anlamına hiç rastlamadım, sözlüklerimiz yaşantılarımızdan böylesine uzak olamaz. 1988 tarihli bir kurumun yayını meşuriyet dönemine ait bir eserden daha yetersizse bu ilerlemenin boyutu açıkça görülecektir. Bu sözlüğe bağımlı kalan Milli Eğitim Ders kitapları da çocukların ufuklarını o kadar açacaktır!

Osmanlıca, çeviriler için yetersizdi ve bir asır sonra göklere çıkarılan, çözüm olarak yapılanları gördük. Bu çözüm sonunda bugünkü çeviriler için Bedrettin Cömert şunları söylüyor. "Ülkemizde yüzyıllardır sanat yapılır, epeydir de sanat tarihi yazılmaya çalışılır; en sıradan kimi terimlerin bile doyurucu ve yaygın bir karşılığı yoktur. Bilim adamları yabancı sözcükleri kullanmada bir sakınca görmemişler bilimsel çalışmalar dil sorununu aydınlığa götürecek yerde daha da katmerli bir çıkmaza sürüklemişlerdir". Çeviri sorunu ne yazık ki bitmedi bitmesi de zor. Bu bütün diller için söz konusu, ancak bizdeki gibi olabileceğini düşünmüyorum; çözüm için yapılanlar somut ve sonuç verici olmalıdır. Dil Kurumu sözcükleri dilsel kullanım içinde değil genellikle masa başında hazırlanmıştır. Böyle hazırlanan sözcükler yaşayamamıştır.*

Osmanlıca bilim dili de değildi! Sadeleşme için öne sürülen

sebeplerden biri de buydu. Yine bir alıntı bu konuya da açıklık getirecek: "Hiç bir dil doğası gereği şu veya bu bilim dalını anlatımda yetersiz değildir, yetersizlik o alanda yeterince işlenmemiş oluşundadır." Bilimi olmayan bir topluluk yoktur ancak çevresindekilere oranla bilimin egemen olmadığı bir toplumun dilini bilim dili olarak diğer topluluklarla kıyaslamak hatalı olacaktır.

Çeviri eserlerden yeterince yararlanılmamış, onlarla iletişim kurulamamıştır. Aynı eserleri aynı hedeflerle okuyan ve aynı coğrafyada yaşayan insanların yıllardır farklı eylemlilikler göstermesi iletişimin, olması istenen, gibi olmasının ne kadar zor olduğunu göstermektedir.

İnsan bilinci ve eylemliliğiyle bir bütündür, bu yüzden de çevresiyle iletişimde başarılı olmayan birinin yaşananları görmesi, bilgilerini paylaşarak çoğaltması ve devrimci bir faaliyet; insanın doğal gereksinimlerini karşılama yetisini bile göstermiyorsa sorun hayli büyümüş olmalı. İlkel durumda insan kendi öz gereksinimlerinden başka birşey bilmiyordu. Bugün yaratıcılığını, kendini insan olarak, dünyayı insanal biçimde örgütlemek gibi bir çabası yoksa bilinç özürüllüğü başlamıştır. Sistem tam teşekküllü tecrübeli bir mücadele verdiğinden bütün alanlar gibi dili de kullanarak işini kolaylaştırmıştır. Bizler bunu farketmeli ve kendi kendimizin yapabilirliğine sahip çıkmalıyız. Sistemler dili nasıl kullandılar?

Alaaddin Şenel'e kulak verelim. "Bölgeler arası sürekli karşılıklı ilişkiler yüzlerce bölgesel dilden ve lehçeden ve Latince'den uzaklaşılarak bölgesel dillerle Latince'nin karışımları olarak ortaya çıkan ulusal dilleri yarattı. Dil birliklerinin altında çok çeşitli

karmaşık tarihsel etmenler yanında ekonomik bütünleşmelerin yattığı unutulmamalıdır." (2)

Kaynaklardan daha da önemli olan, çevremizle iletişimimiz; bakan değil gören, duyan değil anlayan olmak. Konuştuklarımızı ve yaptıklarımızı bilerek, kendi dünyamıza, ileri geri ve etrafımıza bakarak yapmak. Bunları ilişki sürecinde yaşadığımızı unutmamak gerekiyor. Günümüzdeki bilinç özürüllüğü'nün sebebi olan yabancılaşmaya izin vermemek için, ilişkilerimizde dikkatli olmayı her sözcüğü dikkatle kullanmaya bağlıyorum. Herkesi anlamak mümkün değil ve onları anlamaya çalışıp kendimiz için şu sözünü unutmamalıyız. "Sözcükler istediğim kadar ifade edemiyor. İstemediğim kadar bağlıyor".

Dildeki kusurlara dikkat edilseydi dünyayı böylesine gürültüye boğan tartışmaların büyük bölümü kendiliğinden yok olur, bilginin barışın yolu şimdikine göre büyük ölçüde açılmış olurdu. (10)

DİPNOTLAR:

- 1- 1844 K. Marx Elyazmaları Say yayınları 1a 36 1b 41 174.
- 2- A. Şenel Siyasal Düşünceler Tarihi V yayınları 1991. s. 26 s. 366.
- 3- Düşünce ve Dil L.S. VYGOTSKY s. 163 Örnek 2 Öz Üniversite Ders Notları.
- 4- A. Şenel İlkel toplumdaki Uygur topluma geçiş s. 101.
- 5- O. Hançerlioğlu Düşünce Tarihi s. 18
- 6- J.V. Stalin. Marxsızım ve Dil üzerine s. 29 Koral yayınları Cev. Celal Üster.
- 7- Ernest Fisher Sanatın gerekliliği.
- 8- Ağah Sırrı Levend. Türk dilinde gelişme ve sadeleşme evreleri s. 366. 399
- 9- Bedrettin Cömert Sanatın Öyküsü s. 6
- 10- John Lock: İnsan Anlığı Üzerine bir deneme. Ara yayıncılık s. 308
- 11- Türkçe Sözlük 1988. TDK Yayınları.
- * 15. yüzyılda Aydınlı Visali 16. yüzyılda Tatvan'lı Mahremi ile Edirne'li Nazmi.

Lazların Kökeni ve Dili

Gülay Tulasoğlu

LAZLARIN KÖKENİ:Doğu ve Güneydoğu Karadeniz bölgesinde yaşayan Lazların kökeni Güney Kafkasya'dır. Lazların Miladın 1. yüzyılında Kafkasya'dan gelip Doğu Karadenize yerleştikleri biliniyor. Ancak soylarının, etnik kökenlerinin nereden geldiği konusunda yeterli bilgilere rastlanmıyor. Her milletin olduğu gibi Lazların da kökenleriyle ilgili, kulaktan kulağa aktarılarak bugüne gelmiş hikayeleri vardır. Bunun yanı sıra tarihsel araştırmalar, bilimsel incelemeler de mevcuttur. Bu araştırmada Lazların kökeni etnik -Lingüistik ilişki içerisinde tarihsel olarak incelenecektir.

Doğu Karadeniz sahil şeridinde yaşayan halklar Laz olarak adlandırıldıkları için, Lazların etnik ayırımında dil (Lazuri nena, Lazca) belirleyici faktör oluyor. Lazca'yı Türkçe'nin bir lehçesi olarak göstermeye çalışan görüş, Lazların Türk soyundan geldiğini ifade ederken, bu görüşün dillendiricisi, Atatürk Üniversitesi (Erzurum) öğretim

üyelerinden M. Fahrettin Kırzioğlu şöyle açıklıyor: "Laz sözcüğü Alaz (Alas) sözcüğünden türemiştir. Bunu, Kartel doğusunda ve Albanların ikiz boyu "Çanar" ile birlikte yaşayıp, iki ırmağa adını veren "Alazlar" anlamındaki "Alazandan öğreniyoruz.

Çanar ve Alazan boylarının her ikisinde eskiden "Kapsi" ve M.Ö. 5. yüzyıldan sonra "Alban" olarak tanınan Saka/İskit uruğunun, kür ırmağı solunda ve iber sınırında yaşayan ikiz boyu idi. Lazlar ve Çanar boyları saka/iskit ve Hazar urukları kolundandır. Türk soyuna bağlıdırlar (1)" demektedir. M. Fahrettin Kırzioğlu böylece Lazların Türk olduklarını ispatlamaktadır(!). Aynı yazar "Varto Tarihi" adlı yapıtında da yine bir çok yer, kavim adı sıraladıktan sonra kürtlerin de Türk

Lazlarda geleneksel erkek giyimi.

soyundan olduklarını ispat ediyor (!) Burada hemen belirtilmesi gereken bir nokta var ki, o da bugün resmi coğrafya içinde yaşayan halkların Türk olarak gösterilmeye çalışıldığıdır. Bu noktada

M. Fahrettin Kırzioğlu gibi bilimsel çalışma yaptığını iddia edenler, resmi ideolojinin beslediği entelektüel cambazlardır, denilebilir.

Lazcanın Gürcücenin bir lehçesi olduğunu belirten görüş ise, Lazların Gürcü soyunun bir kolu olduğunu ileri sürmekte ve bugün yapılan politik açılımlarda "Lazlar nasıl olsa Gürcü" mantığıyla hareket edilmektedir.

Lazların Gürcülerle etnik bağlantısı olduğu doğrudur. Alexandre Baschmakof'un da belirttiği gibi Lazlar, Svanlar, Megreller ve Gürcülerin ırksal akrabalıkları bulunuyor. Bu dörtlü etnik gruba "kartveli" deniliyor. Lazların, Gürcülerin "Kerketay kolundan olduğu ve Kafkasya'nın Karadenize yönelmiş yamaçlarında yaşadığı belirtiliyor. Lazların daha sonra batıya kayarak bugünkü yerlerine yerleştikleri saptanıyor. (2)

Lazlar ve Gürcüler aynı etnik grubun üyesidirler. Ancak Lazlar, tarihsel ve kültürel olarak farklı bir halktırlar. Lazlar dilleri, sosyo-ekonomik yaşam tarzları, gelenek ve görenekleri, dinleri, yerleşim yerleri ile ayrı bir kimliğe sahiptirler.

LAZCA

Lazca (Lazuri-nena), Kafkas dillerinin Kartveli ailesine bağlıdır. Kafkas dilleri, Kafkasya'nın yerli halklarının konuştuğu dillerdir. Bu dillerin büyük dil aileleriyle (Hint-Avrupa, Ural-Altay, Hami-Sami) yakınlığı yoktur. Kafkasya dışında konuşulan bazı dillerle yakınlığı ileri sürülmüşse de bu henüz kanıtlanmamıştır. Bazı dil bilimciler Kafkas dillerinin "Bask" diliyle yakınlığını ileri sürerek bu dillerin "İber-Kafkas" dil ailesi olarak

sınıflandırılabileceğini söylemektedirler. (3)

Kartveli ya da Güney Kafkas dil ailesindeki etnik-linguistik ilişki şöyledir: Gürcüce, Megrelce, Svanca ve Lazca. Bazı dilbilimciler Lazca, Megrelce ve Svancanın ayrı diller sayılacak kadar farklılaşmadıklarını, bunların Gürcücenin lehçeleri olduğunu ileri sürerken (4), diğer bazı dilbilimciler ise, bu dil ailesini Gürcüce, Svanca ve Zanca (Megrel ve Laz) olarak sınıflandırmaktadırlar. (5)

Zanca, Kalheti Krallığında yaşayan Megrel ve Lazların konuştuğu ortak dilin adı oluyor. Zanca yazı dili değildir. Kalheti Krallığı Bizans tarafından yıkıldıktan sonra, Lazlar ve Megreller coğrafi olarak iki bölgeye ayrıldılar. Bizans yukarıdan gelecek "barbar" kavimlerden korunmak için Lazika Krallığını

kurdu. Lazikanın stratejik konumu Bizans için büyük öneme sahipti. Bizanslılar Lazikada ekonomik yapıyı ellerinde bulunduruyorlardı. Pazar dili Lazca değil, Elenceydi. Bu yüzden Lazlar iki dil konuşuyorlardı. Laz kültürü ve dili Elen kültürü ve dilinin baskısı altına girmişti. Lazların Hıristiyan olması da bunu kolaylaştırıyordu. Bir süre sonra ibadetler bile Bizans diliyle yapılmaya başlandı.

V. yüzyıldan VII. yüzyıla kadar Lazika toprakları Bizans Pers çekişmesine sahne oldu. Rian havzasının güney kesimi V. ve VI. yüzyıllarda sürekli İran-Bizans savaşları nedeniyle nüfusunun tamamına yakınını yitirmişti. Bu yüzden boşalan bu araziye Arap

*Doğu Karadeniz
sahilşeridinde yaşayan
halklar Laz olarak
adlandırıldıkları için,
Lazların etnik ayırımında
dil (Lazuri nena, Lazca)
belirleyici faktör oluyor.*

işgalcilerin baskısından kaçan Gürcülerin ana kolu olan kartiler sığındılar. Lazika coğrafi olarak ikiye bölündü. Bizans ikiye bölünen lazikanın Gürcistanda kalan kısmını da topraklarına katıp, Lazikada Bizans idaresini kurdu. Gürcistanda Vice, Hopo ve Goni bölümü kaldı.

Lazikada Bizans idaresi kurulduktan sonra Elen dili ve kültürü daha da yaygınlaştırdı. Öyle ki artık bu coğrafyada Laz lisanını terkedip Elence konuşan ve kendilerini de Elen (Yunan) olarak tanıtan bir zümre oluştu. Lazca Elencenin ağır baskısına dayanacak güçte değildi. Lazcanın yazı dili ve pazar dili olması bu sonuçları doğuruyordu.

Tarihsel olarak lazcanın Zanca ve Megrelceden iyice farklılaşma süreci böyle geliyor. Lazlar bir süre Bizans idaresinden kurtulmuşlarsa da (1204-1461), Osmanlı idaresine girdikten sonra ağır bir Türk kültür, dil ve din baskısına girdiler. Lazların Bizansla mücadelesi 1204 yılına kadar sürdü. Bu tarihte Gürcü Kraliçesi Tamara'nın yardımıyla bağımsızlıklarına kavuştular. 1453 yılında Osmanlılar Kanstantinepol'u işgal edip Bizansa son vermişlerdi. Osmanlılar çok geçmeden Trabzon sınırlarına dayandılar. 1461 yılında Lazika toprakları Fatih Sultan Mehmet tarafından işgal edildi. Bizansa karşı verilen mücadele dil ve kültürlerini

koruma noktasındayken, Osmanlıya karşı verilen mücadele daha geniş cepheli olmuştur. Osmanlılar kültür olarak daha geriydi ve İslamiyeti yaymak için baskı yapmaya başladılar. Müslüman olan Lazlar yaşadıkları yerde kalırken müslüman olmayan lazlar da batıya, Rum kesimine göç ediyorlardı. Böylece müslüman olan Lazlar Türkler arasında, müslüman olmayan Lazlar

Rumlar arasında asimile olmaya başladılar.

Lazların dili kaçınılmaz olarak yabancı kelime ve eklerle maruz kaldı. Bir halk ki tarihi baskalarınca yazılmış başka kültürlerin baskısı ve dayatmasıyla bugüne gelmiş ve dili kendi topraklarında bile ege-men dil, pazar dili haline gelememiş. Kuşkusuz, lazca bu koşullardan etkilenmiştir. Ama asıl Laz diline ve kültürüne vurulan darbe Türkiye Cumhuriyetinin Resmi ideolojisi olmuştur. 1925 yılına kadar mecliste Lazistan milletvekilleri

Bizansa karşı verilen mücadele dil ve kültürlerini koruma noktasındayken, Osmanlıya karşı verilen mücadele daha geniş cepheli olmuştur. Osmanlılar kültür olarak daha geriydi ve İslamiyeti yaymak için baskı yapmaya başladılar. Müslüman olan Lazlar yaşadıkları yerde kalırken müslüman olmayan lazlar da batıya, Rum kesimine göç ediyorlardı. Böylece müslüman olan Lazlar Türkler arasında, müslüman olmayan Lazlar Rumlar arasında asimile olmaya başladılar.

bölgeyi temsil ettiler. Cumhuriyet, ayaklarını yere basar basmaz, resmi coğrafyadaki tüm halkların Türk olduğunu iddia etmeye başladı. Azınlık politikası iyice açığa çıktı. Diğer halklara uygulanan politika Lazlar için de yürürlüğe konuldu. 1950'li yıllarda Lazistan içinde kalan tüm coğrafi isimler Türkçeleştirildi. Eğitim Türkçe yapıldığı gibi, Lazca konuşmak da yasaklandı. Tek dil, tek ulus, tek kültür politikası güdüldüğü içindi tüm bunlar. Bu politikaların meyvesi de M.

Fahrettin Kırzioğlu gibilerin sözde bilimsel çalışmalarıyla olgunlaştı.

Lazca ve Megrelce ortak bir dilin diyalektleri olduğu halde, özellikle 18. yüzyıldan sonra Osmanlıcanın etkisinde kalan Lazca büsbütün farklılaştı. Kardeşi Megrelceden tamamen ayrı bir dil olarak incelenmeye başlandı. Oysa yapılan derin araştırmalar (Gramer yapısı açısından) sonucunda, Lazca ve Megrelcenin aynı dilin diyalektleri olduğu ortaya çıkmıştır. Aşağıda karşılaştırmalı kısa sözlük veriyoruz:

Gürcüce	Lazca	Megrelce	Türkçe
ahali	ağani	ahali	yeni
ambavi	ambai	ambe	haber
anbani	anbani	anbani	alfabe
atami	antama	atama	şeftali
ati	viti	viti	on
bali	buli	buli	kiraz
bohça	bohça	bohça	bohça
bude	obge	bude	yuva
cahi	biga	biga	değnek
da	do	do	ve
dasavleti	gyulva	bjadalu	batı
datvi	tuti	tunti	ayı
deda	nana	nana	anne
grzeli	gunze	ginze	uzun
guli	guri	guri	kalp
kakali	kakali	nezi	cevizağacı
kapşia	kapça	kapça	hamsi
me	ma	ma	ben
şen	si	si	sen
tapli	topuri	topuri	bal
othi	othi	othi	dört

Lazcanın değişik şiveleri mevcuttur. Günümüzde lazcanın üç değişik şivesi vardır. Bunlar: Hopa, Arhavi ve Atina şiveleridir. Bunlar arasında fonetik ve morfolojik ayrılıklar vardır. Morfolojik olarak Hopa ağızında a) Gelecek zaman çekimi, yardımcı fiiller aracılığıyla yapılır. "minom" istiyorum, "ginon" istiyorsun, "unon"

istiyor.

b) 3. grup zamanlar "ere, erts" aracılığıyla yapılır.

c) Şimdiki zaman "-r" son eki yardımıyla yapılır.

d) "up, ip" sesi zayıflatır.

Atina ağızında

a) Şimdiki zaman "-ere" yardımcı fiili aracılığıyla yapılır.

b) 3. grup zamanlar "doren, dortsu(n), dortcu" yardımcı fiilleri aracılığıyla yapılır.

c) Ergatif ve datif hallerinde sert bitimli sözcükler yumuşar.

d) Art dilsiler yumuşarlar. g > k, k >

Arhavi ağızında

a) Ünlülerin önünle "b-(g)" özne öneki bulunur.

b) İşaret sıfıtının kendine özgü çekimi (kuruluşu) vardır. (6)

c) Şimdiki zaman "om, um" son ekleriyle yapılır. (A. Çikobava)

Burada dikkat edilecek nokta Lazcanın şiveleri mi, yoksa Lehçeleri mi olduğudur. Elimizdeki kaynaklarda sınıflandırma aynı şekilde yapılırken isimlendirme de farklılıklar çıkmaktadır.

Lazcanın şivelerinin oluşumunda diğer kültürlerin baskısı önemli bir yere sahiptir. Atina ağızı ağır bir Yunancanın ve Türkçenin etkisiyle aslından epeyce uzaklaşmıştır. Hopa ağızı Megrelcenin tıpatıp benzeridir. Abu deresi ağızı da denilen Arhavi ağızı ise Hopa ve Atina ağızlarının ortak özelliklerini taşımaktadır.

Dışarıdan bakan birinin Doğu Karadeniz sahil şeridinde yaşayan halkları Laz olarak adlandırmasının nedeni buradaki insanların Türkçeyi Trabzon ağızı ile konuşmalarındandır. Doğu Karadenizde yaşayanlar ise, Sinop'tan başlayarak kendi doğusundakilerin Laz olduğunu söylemektedirler. Gerçekte Lazlar tüm

Doğu Karadenize yayılmışlardır. Ekonomik nedenlerle başka yerlere göç eden Lazlar oralarda müslüman Türk kadınlarla evlenmiş ve geri dönmemiş, ama soylarına bağlı kalmışlardır.

Lazların Doğu Karadenizde yoğun olarak yaşadıkları yerler, Kemer, Gurup arasındaki Atina (Pazar) ve Gurup'tan Kopmuş'a kadar uzanan Hopa'dır. Bu iki yerleşim yerinin bağlı olduğu merkez Trabzon'dur. Doğu Karadenizde Lazca konuşan köyleri şöyle sıralayabiliriz.

"Atina (Pazar) ilinde Lazca konuşan köyler şunlardır: Kukulati, Dudathavi, Meliaki, Sürmene, Larosi, Kalencuki, Kemer, Cabati, Tardavati, Zeleki, Veneki, Hunari, Arami, Cicivati, Kitiki, Saçkuni, Nohalopsu, Suleti, Noğadiha, Hilisa, Huzika, Talvati, Apso, Zağnati, Başköy (Önceleleri, Petre-Nikolon idi), Bulepi, Hotri, İlastas, Papatı, Sapu, Papatı, Ciğetura, Dodevoti, Mamakivati, Tsukita, Kostanevati, Hako, Eski Trapezoni, Kuançareri, (Kuançareri bir arada), Bakasi, Pilangivati, Toli-Kçeti, Mekaliskiriti, Apimho, Komilo, Artaşeni, Sipatı, Amgvani, Timsivati, Guanti, Nane, Cibistas, Okordule, Psirati, Salinkli, Yenivati, Şanguli, Dzğemi, Gere, Oce, Ortaköy, Mutapi, Duthe. Bu köylerden başka Atina toprağında birçok köy kalıntılarına rastlanmaktadır. Bunlardan akla gelenler: Ğeba, Katoi, Çaluğsitrı, Yelinairmağı, Deduvati, Kuakçe, Glohonive Kuaorontsimoni sayılabilir.

Lazcanın şivelerinin oluşumunda diğer kültürlerin baskısı önemli bir yere sahiptir. Atina ağızı ağır bir Yunancanın ve Türkçenin etkisiyle aslından epeyce uzaklaşmıştır. Hopa ağızı Megrelcenin tıpatıp benzeridir. Abu deresi ağızı da denilen Arhavi ağızı ise Hopa ve Atina ağızlarının ortak özelliklerini taşımaktadır.

Viçe ilçesinde Lazca konuşan köyler de şunlar: Ğavra, Manasturi, Tuçurtçava, Pitshalasupla (Aşağı), Pitshalaulya (Yukarı), Tçanpeti, Hara, Zebeleti, Paçva, Yeniköy Andravati, Mzuğesupla (Aşağı), Mzuğesulya (Yukarı), Abuzkari vadisindeki Laz köyleri: Abuköysupla (Aşağı), Abuköyulya (yukarı), Sumle, Hazare, Trevendi. Hopa vadisi Laz köyleri: Zurpici, Tskaristi, Peroniti, Kisa, Sundura, Kuledibi, Buçe, Ortahopa, Bucak, Mhigi, Azlağa. Hopa vadisinde bulunan köy kalıntıları: Nadirati, Kilise, Limititi, Duliati, Mapatskari. Bu köylerin tama Lazca konuşmakla birlikte her köyün lisanında ağız farkları görülmektedir. En temiz şive ise Arhavi vadisinde korunabilmiştir. Atina yöresi lazcası ise Osmanlıca'nın etkisi altında kalmıştır." (7)

Lazca dil ve ses bilgisi bakımından akrabası olan dillere nazaran daha fazla değişim geçirmiştir. Lazca'nın yazımında Gürcistan'da Gürcü alfabesi kullanılmakla birlikte, Türkiye Lazları arasında Latin alfabesine dayalı bir alfabe geliştirme girişimi olmuştur. Lazcanın yazı dili olarak gelişimi 1929 yılında başlamıştır. İskender 3itopi latin alfabesiyle bir gazete çıkarmış, okullarda anadil dersleri konulmuştur. Daha sonra, o zaman ki Sovyetler Birliğindeki halklar kiril alfabesine yönelmişlerdir. Lazlar ise Gürcü alfabesini kullanmışlardır. Türkiye'de

L A Z U R İ A L F A B E (latinuri)
 ლ ა ზ უ რ ი ა ნ ბ ა ნ ი (ლათინური)
 L A Z C A A L F A B E (latince)
 L A S I S C H E S A L P H A B E T (Lateinschrift)

Aa 1	Bb 	Cc 	Çç 	Çç
Ar	Buli	Coğori	Cili	Çima
Dd 	Ee 20	Ff 	Gg 	Ğğ
Dadali	Eçi	Furni	Guri	Ğorğoci
Hh	Xx 5	İi 	Jj 2	Kk
Ho hol	Xut	İxi	Jur	Kapça
Ķķ 	Qq 	Ll 	Mm 	Nn
Ķinçi	Qomuri	Lazi	Mamuli	Nekna
Oo 	Pp 	ĴĴ 	Rr 	Ss 3
Oxori	Parpali	Paḟuli	Rakani	Sum
Şş 7	Tt 	Ŧi 	Uu 	Vv 10
Şkit	Toli	Toroci	Uci	Vit
Yy 	Zz 	Žž 	33 	33
Yali	Zeni	Neži	3xeni	3ižila

Aa Bb Cc Çç Ćć Dd Ee Ff Gg
 Ğğ Hh Xx İi Jj Kk Ķķ Qq Ll
 Mm Nn Oo Pp ĴĴ Rr Ss Şş Tt
 Ŧt Uu Vv Yy Zz Žž 33 33

* sadece Xopuri'de / nur im Ostlasischen

ლ ა ზ უ რ ი ა ნ ბ ა ნ ი (ქართული)
 L A Z U R İ A L F A B E (kortuli)
 L A Z C A A L F A B E (gürcüce)
 L A S I S C H E S A L P H A B E T (georgische Schrift)

ა 1	ბ 	გ 	დ 	ე 20
არ	ბული	გური	დადალი	ერი
ვ 10	ზენი	ფურნი	თლი	ობი
კ	ლ	მ	ნ	ჲ
კინჩი	ლანი	მამული	ნეკნა	ჲალი
ო	პ	ჟ	რ	ს
ოხორი	პაპული	ჟურ	რაკანი	სუმ
ტ	უ	ფ	ქ	ღ
ტორიჯი	უჯი	ფარგალი	ქაფია	ღორლოჯი
ყ	შ	ჩ	ც	ძ
ყომური	შქით	ჩილი	ცხენი	ძეძი
წ	ჭ	ხ	ჯ	ჟ
წილილი	ჭიმა	ხუთ	ჯლორი	ჟო ჟო

ა ბ გ დ ე ვ ზ ფ თ
 ი კ ლ მ ნ ო პ უ
 რ ს ტ უ ფ ქ ღ ყ შ
 ჩ ც ძ ჳ ჴ ხ ჵ ჶ

* მხოლოდ ხოფურში

yaşayan Lazlar 80 sonrası Latin alfabetesini kullanmaya başlamışlardır. Şimdi ise dilbilimin gelişmiş kurallarına göre sadeleştirilmiş Laz alfabeti bulunmaktadır. Bu alfabeyi Fahrettin Lazoğlu geliştirmiştir. Her iki yazıda Laz alfabetesini yukarıda veriyoruz.

Laz alfabeti 35 harften oluşur. Beş temel ünlü harf vardır. Laz alfabetinde her sesin tek bir sembolü vardır. Türkçe'de olmayan bazı sesler bulunur. Bunlar "yumuşak (a)", "yumuşak (k)", "yumuşak (t)", (x), (Q), (3) harfleridir. Söz dizimi: Lazca'da geçişli fiilli cümlelerde özne daima yalın halde bulunur. Ör. "koçi ğurun (adam ölüyor)",

"koçi duğurun (adam öldü)". iki kişiyle geçişsiz fiiler dolaylı tümleş alır. Bu cümleler datif halindedir. "Katus mata duğuru (kedinin yavrusu öldü)", "Katus mata duğudoren (kedinin yavrusu ölmüş)" Geçişli fiiller iki ya da üç kişilidirler. Özne daima negatif haldedir. Düz tümleş yalın halde yalın halde, dolaylı tümleş datif haldedir. "Zuborik taki gorupo (Zurap ipi arıyor)", "Zurabık taki dogoru (Zurap ipi buldu)" (A.İ. Kirizo).

Lazca söz diziminde soru cümlesi diğer cümlelerden soru ekleriyle ayrılır. Emir, ünlem, soru, haber cümlelerinin herbirinin ayrı tonlaması vardır. Söz dağarağı: Lazcanın söz dağarcığı

zaman içinde fonetik değişimler geçirmiştir. Gürcücenin etkisinde kalarak bazı Gürcüce kelimeler almıştır. Dörtüzyıllık Türkçe kuşatmasına giren lazca Türkçeninde etkisinde kalarak bazı Türkçe kelimeler almıştır. Ayrıca Türkçe'den bazı bağlaç ve eklerde almıştır.

DİPNOTLAR

- (1) M. Fahrettin Kırzioğlu, Lazlar/Çanarlar VII. TTK, Cilt 1 S: 429
- (2) Hale Soysu, Kavimler Kapısı, kaynak yay. İst. Kasım 1992.
- (3) Bkz. Fahrettin Çiloğlu, Dilden dine, edebiyattan sanata Gürcülerin Tarihi, Ant yay. İst. 93
- (4) Age.
- (5) Bkz. Age ve Abhazya Gerçeği, Kafdağı yay. 2, Ank. Ekim 92.
- (6) Bkz. A.İ.Kiriza, Ogni Dergisi 4. sayı. ZAN DİLİ. Mayıs, Haziran 94.
- (7) Ali Tandilava, Muhammed Vanilişi, Lazlar'ın Tarihi, Ant yay. İst. 1992.

Lazların Kökeni ve Diliyle İlgili Kaynaklar:

- M. Fahrettin Kırzioğlu, Lazlar/Çanarlar, VII. TTK, Cilt: 1 S: 429
- Hale SAYSÜ, Kavimler Kapısı-1, Kaynak yay. İst. Kasım 92
- Ana Britannica "Lazlar" maddesi 1991.
- Gera Amicha, Çev: Hayri Ersoy. Ortaçağda abhatlar, lazlar; nart yay. Kasım 93
- İslam Ansiklopedisi, cilt 7, s. 25/6
- Fahrettin Çiloğlu, Dilden Dine, Edebiyattan Sanata Gürcülerin Tarihi, Ant, yay. İst. 1993
- Abhatya Gerçeği, Kafdağı yay. Ank. Ekim 1992.
- Ali Tandilava - Muhammed Vanilişi, Lazlar'ın Tarihi, Ant yay. İst. 92. Çev: Hayri Hayrioğlu.
- Ali İslamoğlu, "Laz" sözcüğünün Kökeni, Ogni, sayı 2 Ocak 94
- Fahrettin Çiloğlu, Bir başka açıdan lazlar, Ogni. Sayı: 2 Ocak 94
- A.İ.Kirizia, Zan dili, Ogni Sayı: 4, Mayıs, Haziran 94.

Doç. Dr.

Fikret Başkaya

KALKINMA İKTİSADININ YÜKSELİŞİ ve DÜŞÜŞÜ

Egemen Sınıfın Diliyle, Azgelişmişlik

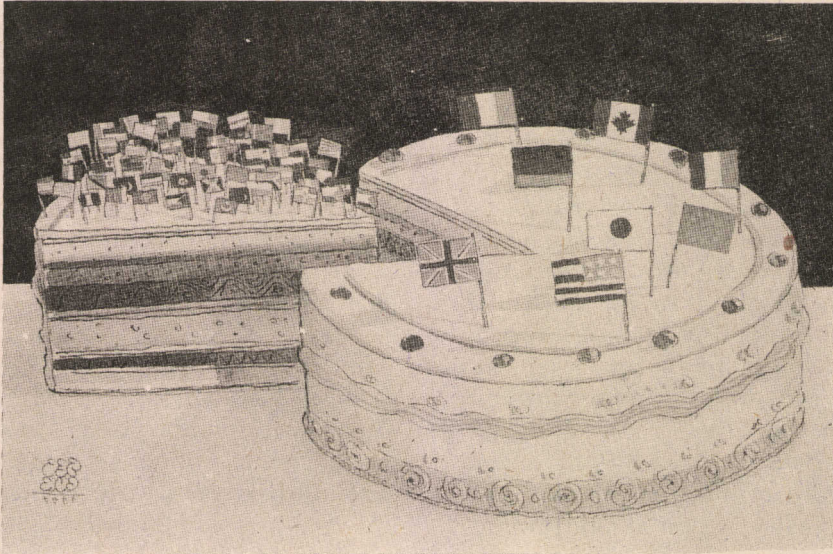
Abdullah Koç

Kapitalizm kendi yaşamını sürdürürebilmek için tahribata, yalana, yok etmeye ihtiyaç duyar. Mevcut sistem kullanabilceği her alanı kullanmaktan geri kalmaz. Sistemi ayakta tutmaya çalışan demagoglar ürettikleri her tür kavramı, egemen sınıfın ihtiyaçlarına sunar. Doğa bilimlerinde olduğu gibi sosyal bilimlerde de çeşitli kavramları üretilip kullanmak kaçınılmaz bir yoldur. Ancak sosyal bilimlere ilişkin teorilerde "sınıfın bakış açısı" karışınca olayın boyutları değişir. Bu konuda Lenin "Sınıf savaşına dayalı toplumda tarafsız bilim olmaz" diyor. Sosyal bilimlerde, Lenin'in deyişiyle her sınıfın bilimi kendi çıkarları doğrultusunda değerlendirmeye çalışması; objektif ölçülerin dışına çıkılmasıdır. "O halde hangi bakış açısı daha doğrudur. Her tarihsel dönemde ilerici sınıfın bakış açısı gerici sınıfın bakış açısından daha doğrudur. O halde 18. yüzyıla kadar burjuvanın görüşleri daha doğrudur. Çünkü, feodalizme karşıdır. Bundan sonraki aşamada burjuvazi kendi görüşlerini yerleştirence, kendisinin ebedi ve sonsuz olduğuna inanır. İşte bu aşamada, proletarya, "senin uygarlığın tarihseldir ve geçicidir" der (1). Bu tarihsel süreç yaşanılınca, tarihselliği yaşayan sınıf (burjuva) artık kendi iktidarını korumak için her türlü yolla başvurabiliyor. Şu aşamada proletaryanın ideolojik bir yanılısamaya

ihtiyacı yoktur. Tarihin proletaryaya yüklediği görev, burjuvazinin tarihsel yanılısamasını teşhir etmek ve tarihselliği yaşayan bu sınıfın tahribatlarını en aza indirip sonuca gitmektir. Bu da çok aşamalı ve çok yönlüdür. Bütün bu açıklamalarımızı konumuz itibariyle somuta indirgersek, burjuva iktisatçıların, hiçbir gerçekliğe dayalı olmayan kavramlar ürettikleri bilinen bir gerçektir. Özellikle bu kavram üretme "Ekonomi Politik" açısından ele alınırsa, örneğin "azgelişmişlik", "Uygarlaşma" ve "Batılılaşma" gibi çok kavram görmek mümkündür. Buradaki amaç egemen bir dille düzeni daha da sağlam temellere oturtmaktır. Kullandıkları bu tür kavramları ya bir nesnel gerçeği yok sayma yada tamamen bir gerçeği dar bir kavrama sığdırmaktır. Düzen bazı durumlarda da kendi işine gelmeyen kavramları ya kullanmaz ya da tamamen saptırır. Örneğin proletarya kavramı, ya hiç kullanılmamakta yada çok sınırlı bir kesimi içerecek şekilde kullanılmaktadır. Birçok olguyu ifade eden birçok kavramı saf dışı bırakmak burjuvazi için bir başarı niteliğindedir. İşte bu aşamada varolan çarpıklığı eleştirmek, deşifre etmek ve daha kapsamlı, gerçekçi bir yaklaşımla sonuca gitmeyi planlamak ilerici sınıfın (proletarya) tarihsel misyonudur. Bu amaçla yola çıkılırsa, bu tür çalışmaların gerekliliği kaçınılmazdır.

Yukarıda açıklandığı gibi bu tür kavramlar çok kullanıldığı halde içeriklerine pek önem verilmez. Fikret Başkaya'nın deyimiyle, bu tür kavramlar veri olarak kabul edilir ve bir tür inanç kategorisine dahil olmuştur. Bu doğrultuda bir yaklaşım gösterildiğinde, sistemi ayakta tutmak isteyen bir grubun inisiyatifinde durumun cereyan ettiği görülür. Birileri kavram uydurur, diğer bütün

gelişmişlik statüsüne ulaşmak kaçınılmazdır. Böylece azgelişmişlik kavramının tamamen bir uydurma olduğunu belirtmek ve daha da açmak gerektiğine inanıyorum. "Az gelişmişlik" kavramının tarihsel sürecine bakıldığı zaman, bu kavram 18. yüzyılın başlarında sanayi devrimiyle birlikte ortaya çıkmıştır. Fabrika üretimine geçiş, doğal kaynakların değerlendirilmesi yeni bir

sözümüne bilim aydınları ise bu kavramlara hiçbir itiraz sunmadan kabul ederler. Bu bilimin doğasına aykırıdır, dolayısıyla böyle bir kavram üretme sürecinin nesnel gerçekliğe dayalı olması da beklenemez.

Sistemin mantığına göre; azgelişmişliğe giden yollardan biri, "Modernleşmeyi" ve "uygarlaşma"yı kendisine hedef seçmiş olan toplumlar için geçerli olabilir. Azgelişmişlik statüsüne girmek ise, gelişmek için önemli bir aşamadır. Bu mantığa göre kesinlikle bir gün

dönemin başlangıcı olmuştur. Zamanla sanayi devrimini yapan ülkeler kaynak alan; devrimin dışında kalan ülkeler ise kaynak aktaran konuma geçmiştir. Üretilen teknolojinin sürekli bir bölgede toplanması ve bölgenin dışında kalan alanların ise seyirci kalması azgelişmişliği doğuran önemli aşamalardan biridir. Azgelişmişliğin düzmece bir kavram olduğunu net anlamak için bu süreci tarihsel süreç içinde nesnel gerçeklerle derinlemesine incelemek gerektiğine inanıyorum.**)

Şimdi derinlemesine kavramı incelemeye devam edilirse, azgelişmişlik konuma düşen, L. Amerika, Asya, Afrika kıtası teknolojinin hammadelerinin üreticileri oldukları kadar aynı zamanda ucuz işgünün pazarı haline geldikleri görülür. Bu tür gelişmeler, bu tür ülkelerin iç dinamiklerinin yıkılmasına da sebep olur. Gelişmiş ve azgelişmiş denilen ülkeler arasında gün geçtikçe bir uçurumun olduğu görülür.

Bu eşitsiz gelişme süreci yapısal olarak İkinci Dünya savaşına kadar devam etmiştir. İkinci Dünya Savaşından sonra, kapitalizmin uluslararası alanda yeni bir şekle girdiği görülür. Bu dönemin en belirgin özelliği, sermayenin uluslararası bir nitelik kazanmasıdır. Yani siyasi sınır handikapı bir anlamda etkinliğini kaybetmiştir. Bu sistemin işlenebilmesi için de çok uluslu şirketler ağı önemli bir rol almıştır. Bu da yeni bir sömürü mekanizmanın ayaklarını oluşturur.

Emperyalist sistemin, yeni sosyal patlamalara, toplum yapısının yeniden şekillenmesine neden olduğu görülür. Bu yeni yapıyla, mevcut olan sınıf yapılarında daha bir belirginlik görülür ve daha ötesi burjuva sınıfının ittifakını sağlamlaştırır. Az gelişmiş diye nitelendirilen ülkelerdeki burjuva sınıfı, gelişmiş olan ülkelerdeki burjuva sınıfının desteğini alarak, kendi ülkesindeki mevcut olan siyasi, ekonomik ve sosyal yapıları üzerinde önemli ölçüde etkili olduğu ve bir anlamda tamamen belirleyici bir konumda yer aldığı görülür. Bu sonuçlardan bir diğer önemli sonuç ise, kaynak aktarımı sorunudur. Azgelişmiş olan ülkelerdeki burjuva sınıfının sermaye ihtiyacının

giderilmesi için mevcut olan kaynakları dışarıya aktarmadır. Sanayide işlenecek kaynaklar dışarıya akıyor, ülkedeki yerli üretim mekanizması işleyemez hale gelince işsizlik başlıyor. Bunun doğal sonucu olarak da toplumsal patlamalar kaçınılmaz bir hal alıyor. Bu eşitsiz gelişme mekanizması işlemeye devam ettikçe gelişmişlik farkı da gittikçe artıyor. Gelişmiş olan ülkeler sermaye malları üretmelerine karşın, azgelişmiş ülkelerde tüketim sektörü büyüme başgösterir. Bu olgular devam ettikçe azgelişmişlik durumu sürekli bir hal olmaya devam eder. Gerek sosyal yapılarda meydana gelmiş olan tahribatlar ve gerekse ekonomi ve siyasi alanlardaki bu tahribatlar" gelişmeye yönelik olan durumu bir inançtan öteye götürmüyor.

Yukarıda söylediklerimizi Türkiye üzerinde somuta indirirsek, bu teorik açıklamaları somutlaştıracak nitelikte olduğu görülür. Bugün Türkiye'de sıkça kullanılan kavramlardan "Batılılaşma" acaba ne anlama geliyor? "Batılılaşma" batının şu anda ulaştığı teknolojik gelişmeleri yakalayıp, üretimi artırıp sömürüyü yok etmek midir? Böyle bir düşüncede olmak mümkün değildir. Çünkü, "Türkiye, bir tarih koymak gerekiyorsa (üçüncü Selim'den beri) iki yüzyıldır, Batı'dan çare almaya çalışıyor, alamıyor, alamaz. Çünkü, Türkiye çareyi batıya yetişmekte buluyor. Çare, batıya yetişmekten geçmiyor. Çare batıyı aşmada yatıyor". (*) Türkiye'nin batı kuyrukçuluğu yaptığı ve bundan dolayı da sömürünün yoğunlaştığı bir aşamada olduğu görülür. Cumhuriyet tarihinden bu yana kullanılan batılılaşma, modernleşme gibi hiçbir sosyal gerçekliğe dayanmayan ve gerçekleşmesi de mümkün olmayan

çeşitli kavramların birçok amaç doğrultusunda kullanıldığı görülür:

a) Bu kavramların tarihsel sürecine bakıldığı zaman, resmi ideoloji yeni bir sistem kurma çabası içindeydi. Bu sistemi sağlamlaştıracak ve toplumca meşru görülebilecek yeni kavramlar üretme,

b) Batılılaşma, Modernleşme gibi kavramların bir diğer kaynağı da sözümona batıya yetişme ve yukarıdaki savımıza uygun olan, azgelişmişlik statüsüne girmek,

c) Sömürü kanallarını açık bırakıp, köylü ve işçi sınıfına karşı yeni bir sınıf (burjuva) yaratmaktı. Cumhuriyet tarihinde devletin izlediği "devletçilik" politikası tamamen yerli burjuva sınıfını yaratmaktı ve başarılı.

Yeni kurulan cumhuriyet, kendi idolojik-sosyal yapısına uygun kavramların üretilme görevini ise üniversite ve onunla işbirliği halinde çalışan Türk Dil Kurumu'na (TDK) vermiştir. Bu tür kurumlar, yeni oluşturulan yapıyı sağlamlaştırmak için hiçbir nesnel gerçekliğe dayalı olmayan kavramlar

üretme yoluna gitmişlerdir. Bu durum hala devam etmektedir. Bu yaşanan süreç bütün bilim kurumlarınca genel kabul görmüş vahim bir olaydır.

Az gelişmişlik kavramında; bu kavramı kendisine yakıştıran toplum, aynı zamanda sahip olduğu yaşam şekli, ekonomik yapı ve kaynak kullanımı gibi olguları gelişmeye engel adleder. Bu sebeple kendi öz kültüründe, ekonomik yapısından

Az gelişmişlik kavramında; bu kavramı kendisine yakıştıran toplum, aynı zamanda sahip olduğu yaşam şekli, ekonomik yapı ve kaynak kullanımı gibi olguları gelişmeye engel adleder. Bu sebeple kendi öz kültüründe, ekonomik yapısından uzaklaşmak ister. Mevcut olan ekonomik yapıyı tasfiye eder, kendi öz kültüründen uzaklaşmaya çalışır.

uzaklaşmak ister. Mevcut olan ekonomik yapıyı tasfiye eder, kendi öz kültüründen uzaklaşmaya çalışır. Böyle bir politika izlemesiyle de toplumu ayakta tutan bütün değerlerin ithal edildiği görülür.

Temel değerlerinin ithalında hedeflenen unsurlardan biri ise entegrasyonun sağlanmasıdır. Entegrasyon sağlansın ki sömürü kanalları açılabilsin; amaç burada yatar. bu kanalla, bir "Cola" kültürü, "Lée Cooper" kültürü gibi kültürler yaratılarak sömürü sağlanır. Toplumsal yapının bir bütün teşkil etmesi, bu tür yozlaşmanın, sanatı, sosyal yapıyı da önemli ölçüde etkilediği görülür. Emperyalizm önce beyinleri teslim alır, daha sonra vücuda hükmeder. Bu politikaların toplum üyelerinin ilgi alanlarını renkli ve amaçsız alanlara yönelttiği görülür. Ör. Seks, Spor gibi. Bütün bunlar kademeli olarak uygulandığında, artık gerçek anlamda toplum sürüleştirelmıştır. Bugün Türkiye toplumunda, bütün bu

sömürü ve tahribata karşı toplumun ilgi alanını renkli ve amaçsız (seks, spor gibi) odaklara çekilmesi açıklamalarımıza somut bir örnek teşkil etmektedir.

Bu düşürülmüşlüğün temel kaynağı olan üretim şekli, üniversiteler gibi, toplumu alt ve üstte şekillendirici kurumlardan kaynaklandığı görülür. Toplumun bu aşamadan kurtulabilmesi için büyük oranda entegrasyonu

sağlayan bu kurumların şimdiki yapıdan uzaklaştırılması gerekir. Örneğin üniversitelerin herşeyden önce kendi gerçek işlevlerine ulaştırılması şarttır. Kanımızca, her türlü düşüncenin serbestçe tartışılmadığı kurumlar, bilim üreten kurumlar olamaz. Nitekim örnekleri Türkiye'de net bir şekilde görülüyor. Tekrar tartışmayı kavramlara getirirsek, bütün bu ilahi birer veri olarak kabul edilen kavram ve kuralların önüne geçilmenin şartı gerçek bilim kurumlarının olmasıdır. Düşüncenin zincire vurulduğu kurumların olmasıyla değil...

DİPNOTLAR

(1) Fikret Başkaya, Özgür Üniv. Ders notları

(2) Gelişme ve eşitsiz gelişme yasası, ekonomik yaklaşım, Cilt 2 Sayı 6 1981 Yalçın Kaçak (s. 22)

(**) - Gerçek bağımlılık teorisinde az gelişmiş ve onun bir üstü olan gelişmişlik kavramının kullanılması çeşitli çelişkileri doğurmakta olduğunu açıklar. Ülkelerin çözümleme birimi olarak ele alınması, kavramlaştırılmasıdır. Bu teorisinin çelişkisini oluşturan az gelişmiş ve gelişmiş toplumlardaki sınıf gerçeğinin gözardı edilmesidir. Başka bir deyişle dünyayı kavramlaştırarak tahlil edilirken toplumların içsel yapılarını da gözönünde bulundurmak gerekir. Bu sistemin sonucu ve doğurduğu ekonomik ilişkilerde, toplumun temel çelişkilerini ifade eden sınıflar arasındaki çıkar çatışmalarının esas alınmasıyla değerlendirilmesi sonucu ister istemez ortaya çıkacaktır.

Dünya sisteminin kapitalist ekonomik istemden temellenerek oluşmuş olması bir diğer deyişle kapitalist birikim sürecinin yayılmasıyla ulusal sınırların aşılması,

uluslararası çevre ülkedeki burjuvazisine özel bir konum vermektedir. Yani en gelişmiş ve gelişmiş olan ülkelerdeki burjuvazisi arasında sınıfsal bir ittifakın oluşması zemini hazırlamaktadır.

Aynı şekilde sınıfsal yapılar değerlendirilmeye katıldığında, uluslararası bir artık aktarımı olduğu olsa bile, gelişmenin bu artık aktarımından kaynaklandığını savunmak yanlıştır. Çünkü oluşmuş olan kapitalist sistem içerisindeki artık aktarımı, burjuva ittifakı çerçevesinde ancak gerçekleşme imkanı bulur. Özellikle 1950'li yıllardan bu yana yaygınlaştırılan çok uluslu şirketler bu görevin yerine getirilmesinde büyük rol oynar. İşte bu aşamada dünya kapitalist sistemini kavramlaştırılırken çeşitli oluşumlardan ve nesnel gerçeklerden soyutlamak, kavramın ta baştan itibaren çürük olduğunu gösterir. Ve bu kavram gerçek anlamda kabul görmez.

KAYNAKLAR:

- Üçüncü Dünya Demokrasisi ve Sosyalizm
- Samir Amir
- Türkiye'de Devlet ve Sınıflar - Çağlar Keyder (İletişim Yayınları 1990-İst.)
- Gelişme Stratejileri ve gelişme ideolojileri
- Haldun Gülalp
- Türkiye İktisat Tarihi 1908-1985 - Prof. Korkut Boratav (Gerçek Yayınevi - 1990 İst. 3. baskı)
- Türkiye'de Dışa Dönük Ekonomi ve Çöküş
- Yıldız Sertel
- Paradımanın iflasi, resmi ideolojisine giriş
- Fikret Başkaya
- Azgelişmişliğin sürekliliği - Fikret Başkaya
- Emperyalizm ve Eşitsiz gelişme - Samir Amir.
- Kalkınma iktisadının yükselişi ve düşüşü - Fikret Başkaya

Zımanê Kurdi (Kürt Dili)

Eyyüp Demir

Dil, yalnız onu konuşabilme düşündüğünü başkalarına iletilebilmesi demek değildir. Dil dediğimiz yapı insanın gözüdür, beynidir; düşüncesi ruhudur. Dil düşüncenin yoldaşı kültürün aktarıcısıdır. Bir halkın kültürünün zenginliği dilin zenginliğiyle paraleldir. Dilin oluşumunu ve gelişimini insanın içinde bulunduğu çevrenin zenginliğinden tutun da ideolojik ve teknolojik gelişim noktalarına kadar her şey etkilemektedir.

Her halkın dilinin kendine özgü zenginliği ve yoksunluğu vardır. Hiçbir dil yalın değildir. Kültürler arasındaki etkileşim olabildiği gibi, diller arasında da geçişler vardır. Örneğin Kürtçe'de haftanın dördüncü günü olan "çarşem" Türkçeye geçerek "çarşamba" halini almış veya Arapça'dan Kürtçeye geçen "evd"-köle- gibi, geçişlere rastlamak mümkündür. Bu durum kaçınılmazdır, en gelişmiş dillerde bile bu tür sözcük geçişleriyle karşılaşılır.

İnsanlar ilkel olabilir, düşünceler yoz olabilir. Fakat, hiçbir dil ilkel değildir. Her dilin kendine göre bir yapısı, kültürel zenginliği ve o halkın güzel yanlarını taşıyan özelliği vardır. Resmi ideogogların Kürtçe için "kabile dilidir", "ölü dildir" söylemleri tamamıyla bilim dışı bir yaklaşımdır; oysa Kürtçe bu gün dünya, dilleri içinde kendi yerini korumaktadır. Bugün yapılan çalışmalarla Kürtçe'de yaklaşık 70 bin kelimenin olduğu açıklanmıştır. Dil bilimcileri Kürtçeyi Hint-Avrupa (indo-German) dil ailesi içine girdiğini

belirterek, bu dil ailesini dokuz kola ayırırlar. Bu dokuz kol içinde bulunan İran kolunda Kürtçe ve Farsça yer almaktadır. Irak'lı ünlü bilim adamı Tevfik Vehbi Kürtçe'yi dört ana lehçeye ayırıyor. Bu ayırım Kürt dili uzmanlarınca kabul edilmektedir.

I) KURMANCİ: Esas olarak Kuzey ve Güney Kurmanci diye ikiye ayrılır.

a) Kuzey Kurmanci: Güney Kürdistan'ın Behdinan bölgesinde konuşulan Behdinani, Türkiye'deki Hakkari bölgesinde, konuşulan Hakkari, Botan bölgesinde konuşulan Botani, Aşitayi ve Ağrı/Doğu-beyazıt çevresinde konuşulan Beyazidi.

b) Güney Kurmanci: Güney Kürdistan'ın Soran bölgesinde, İran'ın Kürdistan bölgesinin sınıra yakın yörelerinde konuşulan Sennayi, Süleymani, Sorani ve Mukri...

II) LURİ: İran Kürdistan'ın güney kesiminde konuşulan Bahtiyari, Laki, Feyli, Kelhari, Mabasani...

III) GORANİ: İran Kürdistan'ın Irak Kürdistan'ına sınır olan güney kesiminde konuşulan Avramani (Avrami) Zengana, Kekayi, Sacalani...

IV) ZAZAKİ: Dersim, Bingöl, Elazığ ve Siverek çevresinde konuşulan lehçe'

Yukarıda görüldüğü gibi, dünya dilleri sıralamasında kendi dil yapısını koruyan ve Hint-Avrupa dil ailesi içinde bulunan Kürtçe'nin çok lehçeli yapısı, Kürtçe'nin gerilemesi anlamına gelmemektedir, yazılı ve sözlü edebiyatın gelişmesinde büyük rol oynamaktadır.

Kürt dilinin Farsça, Arapça ve

Türkçe'den oluşan uyduruk bir dil olduğu öne sürülür. Bu görüşlerin savunucusu olan İran, Irak ve Türkiye büyük bir yanığı içindeler. Bu iddialar inkarcı görüşün bir yansımasıdır. Çünkü Kürtçe ne bozulmuş bir dildir, ne de başka bir dilden türemiştir. Bu gün bu görüşleri ortaya atanlar da, tutmadığını görmüşlerdir.

Kürt dili ve edebiyat tarihi çok eskilere dayanır. Kürdistan'ın coğrafi konumunun savaş sahası olması Kürt dili açısından büyük bir talihsizliktir. Savaşlar beraberinde yıkım getirecek, talanlar yapılmış, köy ve şehirler yerle edilmiştir. Yerleşim merkezlerindeki kütüphaneler yıkılarak yazma eserlerle tarihi belgelerin çoğu yok edilmiştir. Bu nedenle elimize çok eskiye dayalı kaynak yok denecek kadar azdır.

Kürtler ve kürt dili hakkındaki en eski bilgiler Çin kaynaklarına dayanır. M.Ö. 3000 yıllarına varan bu bilgiler kürt halkının çok eski bir tarihinin olduğunu göstermektedir.²

Inkarcı görüşler gerçeği gizlemekten ve çarpıtmaktan başka bir yol tanımamaktalar. Anadolu Uygarlıkları adı altında ele alınan eserleri "Eti, Hitit, Lidya, Frigya, Sümer, Asur, Sasani, İslam, Selçuklu, Osmanlı... vs." Bunlara içinde Kürtlere ait hiçbir şey belirtilmemektedir. Oysa Zagros merkez olmak üzere Anadolu'nun

Fırat'a kadar olan kesimine kadar olan Urmiye-Mezopotamya-Toroslar-Karadeniz dörtgeni içinde, Kürtlerin ataları olan çeşitli toplulukların (Guti, Hurri, Kasit, Urartu, Xaldi, Hatti/Hitti, kardü...vs.) yaratıp insanlığa bıraktığı uygarlıkların kalıntıları gün gibi ortadadır.³ Bu kadar eskilere dayanan uygarlık içinde yoğrulup gelen Kürt dili

baskılara ve talanlara rağmen kendine özgü bir dil bilgisi kuralı ve yapısını koruyarak gelmiştir.

Anadolu'da her uygarlık kendi dilini kullanmış ve yazmıştır. "Anadolu dillerinin en eskilerinden biri Hurri dilidir." (Bkz. İ. Zeki Eyüboğlu, Anadolu Uygarlığı, s. 62)² M.Ö. 3000 dolaylarında Kürdistan özellikle Van bölgesinde yaşayan bu halk Hitit dilinden çok etkilenmiştir. Hurri/Hurrit Guti Kürtlerinin bir parçasıdır. Dolayısıyla Kürtçenin geçmişinde M.Ö. 3000 yılından daha fazladır.

İlk yazının vatanı yine Anadolu'dur. Sümerlerle çağdaş Kürt Guti

topluluğu Sümerlerle birlikte çivi yazısını kullandılar.⁵ Bu topluluklar arasında kültürel baskı veya kültür emperyalizmi çok az olduğu için dillerin gelişimi, gerilemenin aksine ilerleme kaydetmiştir. Bu gelişmenin yanında Kürt dilinin halk dili olarak -Kitabelere geçmesi yazıyı M.Ö. 3000 yıllarında kullanmaya başlayan Kürt Guti ve onların kollarından 2000 yıl sonra Anadolu'da siyasal varlık

gösteren Med Kürtlerine nasip oldu.⁶

Med İmparatorluğu'nun Persler (İranlılar) tarafından yıkılmasıyla birlikte bir daha siyasi faaliyet gösteremeyen Kürtler, egemenlerin baskı ve sindirme politikalarından dolayı Kürt dili de büyük tahribatlar aldı. Perslerin egemenliğine giren Kürtler ilerleyen dönemlerde Grekler, Romalılar, Araplar, Moğollar, Selçuklular, Osmanlılar ve günümüzde Türkiye, Irak, İran, Suriye güçlerinin baskısı altında kalarak şimdiye kadar gelmiştir. Egemenlerin şiddet ve baskılarına rağmen Kürt dili kendi özelliğini yine korumuş; hatta Farsça ve Türkçe üzerinde de etkili olmuştur.

Kürt dili ve edebiyatının eskiye dayanan el yazması eserlerin arasında 11. yüzyıla ait Eli Herri'nin, 12. yüzyılda Meleye Batê'ye ait olanlar mevcuttur. Bunlar Kürt dilinin unutulmaz simalarıdır. 17. yüzyılda Ahmedê Xani (Hani)'nin ölümsüz eseri "Mem û Zin" i 1695 yılında yazılmıştır. (1. Kürt Kültür ve Sanat

Konferansı'nda 1995 yılı Ahmedê Xani'ni yılı olarak belirlendi. Bu belirleme Ahmedê Xani'nin Kürt dili ve edebiyatındaki önemini gösterir.)

Kürt dili ve edebiyatı üzerinde yabancı dil uzmanlarının çalışmaları çok eskiye dayanır. 1878 yılında ilk Kürt grameri Roma'da İtalyan'ca basıldı. Yazarı Maurizlo Garzoni'dir. Bu yazara filoloji dünyasında Kürdoloji'nin babası ünvanı verildi. Garzoniden

başka bir çok yazarda Kürtçeye ilgilmiştir. Örneğin 1808 yılında Klapproth'un Kürtçe üzerinde çalışmalar adlı eseri daha sonra aynı yazarın çıkardığı Kürtçe kelimeler fihristi görülür. Kürt dili üzerindeki çalışmalardan birini Ferdinand Justi "Kurdische Gramatik" - Kürtçe Grameri adıyla 1880 yılında Petesburg'da bilim

alemine sunarak Kürtçe'nin kendi başına bir dil olduğunu vurgular. Carl Sandrecki, "Musul ve Kürdistan'da Bir Gezi" adıyla 1850 yılında yayınlayarak Kürtler ve Kürdistan'la ilgili geniş bilgi verir. İslam Ansiklopedisi'ndeki Kürtler bölümünü yazan, Prof. V. Minorski, 1958 yılında Bürüksel'de yapılan 20. Uluslararası Doğu Bilimciler Kongresi'nde ileri sürdüğü tezler Kürdolojiye yeni boyutlar getirmiştir.

Kürtlerin Kürtçe üzerinde bilimsel araştırmalar yapmalar gerekir. Kürtçe uzun süre kimi nedenlerden dolayı konuşulmaması ve yazı dili olarak kullanılamayışı kürtçeyi lehçelere ve

ağızlara böldü. Kürtçede lehçelerin ve ağızların çok olmasının sebebi. Bir: Kürtlerin devletleşmemesidir. Kürtler Medlerden sonra bir devlet kuramadılar. Devlet kuramadıkları için Kürt kültürü dolayısıyla Kürt dili de gelişmedi Kürt kültürü ve dili özgür koşullar bulunduğu sürece gelişmiştir. İki: Kürdistan'ın dağlık bir ülke olmasından dolayı, iletişim imkanları yeterince sağlanamıyordu. Üç: Kürt

İlk yazının vatanı yine Anadolu'dur. Sümerlerle çağdaş Kürt Guti topluluğu Sümerlerle birlikte çivi yazısını kullandılar. Bu topluluklar arasında kültürel baskı veya kültür emperyalizmi çok az olduğu için dillerin gelişimi, gerilemenin aksine ilerleme kaydetmiştir. Bu gelişmenin yanında Kürt dilinin halk dili olarak -Kitabelere geçmesi yazıyı M.Ö. 3000 yıllarında kullanmaya başlayan Kürt Guti ve onların kollarından 2000 yıl sonra Anadolu'da siyasal varlık gösteren Med Kürtlerine nasip oldu.

halkının örgütsüz oluşu Kürt dilinin gelişimini ve bütünlük oluşturmasını engellemiştir. Örgütsüzlükten sürekli faydalanan fırsatçı ve halk tanımazlar da en ufak ulusal atılımda hemen ezmeye çalışmaları iki yüzlülüğün göstergesidir. Örneğin Mikdat Bedirhan 1898'de ilk Kürt gazetesi olan "Kürdistan" ı ancak sürgünde (Mısır, İsviçre ve İngiltere'de) çıkarabilmeleri bunu çok iyi somutlamaktadır. Günümüzde -yakın tarihte- Kürtçe yasağının kalkması (?) TC'nin Kürt diline yaklaşımının bir ifadesidir. Hiç şüphesiz özgürlük mücadelesinin getirdiği dayatmalar ve Kürt halkının ayaklanması bu tür değişimleri zorlamıştır.

T.C. bir yandan Kürtçe konuşma yasağını kaldırdığını söylerken, diğer taraftan Kürt halkına ve mücadelesine karşı inanılmaz baskı ve şiddet

politikaları geliştirmektedir. Sanırım bunu yapmasındaki amaç, diliyle uğraşmak yerine, onu konuşan halkı ortadan kaldırarak çözüme ulaşmayı düşünmesidir. Bu, hayalden de vazgeçeceği zaman pek yakındır.

DİPNOTLAR

- (1) Z. A. Jusupova, Kürt Dili Araştırmaları Üzerine, Medya Güneşi gazetesi 1-15 Haziran 1993 tarihi nüshasında yer alan çevirmeden. Ak. Faik Bulut Kürt Dilinin Tarihçesi, s. 30
- (2) Kürtçe Dil Bilgisi (Rêzimana Kurdi) A. Bali, s. 29
- (3) Kürt dilinin Tarihçesi, Faik Bulut, Age. s. 15
- (4) Akt Cemşit Bender, Kürt Tarihi ve Uygarlığı, s. 45
- (5) Cemşit Bender Age. s. 46
- (6) Age. s. 46

ÖZGÜR ÜNİVERSİTE'YE

20 EYLÜL - 5 EKİM

ARASINDA KAYIT VE ÖNGÖRÜŞME İLE YENİ

ÖĞRENCİLER ALINACAKTIR.

Kimlik ve Kültür

Medeni Ayhan

Kimliksizleştirme, kişiliksizleştirme-
mektir. Kimliksizleşmenin ön koşulu
yabancı ve yanlış bir kimliğin dayatıl-
masıdır.

Halk olarak taşımaya zorlan-
dığımız kimlikler en yabancı ve en
yanlış barındırıyor. İnsana yabancı ve
en yanlış şeyler en çirkinini ifade ediyor.
En güzel için, en çirkinini açığa almak
gerekıyor.

Kimin nerde doğacağı önceden
belirlenmiş değildir. Han-
gi ulustan olacağı ve ismi-
nin ne olacağı da doğan
insanın tasarrufunda
değildir. Bu nedenle
herhangi bir otoritenin
sınırlayıcı kuralları
olmadan adı konulan bir
insan için istemediği bir
isim en az baskı aracıdır.
Önceden devlet gibi bir
otorite tarafından hangi
isimlerle çağrılacağı
belirlenen bir insan için
"verilmiş ad" kendi başına
önemli bir baskı aracıdır.

Herkesin adıyla çağrıldığı bir
ortamda lakaplarla çağrılmak (egemen
güçlerin ismiyle anılmak) kadar acı
birşey olamaz. Bir Türk'e silah zoruyla
"sen arapsın" dendiğinde ne kadar zor
olabilecekse, bizim açımızdan da
yabancı bir kimliğin dayatılması o
kadar zor ve acı vericidir. Bunu
yaşayanlar bilir. Birde kendini
yaşayanın yerine koyup düşünenler
bilebilir. Şimdi geçmişle, günümüzü iç
içe sorgulayalım.

Kimimiz kimliğimizi bilir ama
ilgisiz kalırdı. Kimimiz kimliğini bilir
ama utanır ve saklamaya çalışırdı. Bir
kısımımız ne olduğunu düşünmezdi.

Karmaşık, yabancı ve yanlış
kimliğe karşı ilk sarsıntı bireysel
sorgulama sürecini başlattı. Bu sürecin
toplumsal bir sorgulamaya ve talebe
dönüşmesi günümüzde keskinleşti.

Günümüzde egemen uluslar

(kimliği yasaklanma-
yanlar) için kimliğini öne
çıkarmak bir ihtiyaç
olmayabilir. Bastırıl-
madığı için önemsen-
meyebilir. Soz konusu
uluslar için bu duygu
yeni değildir. Halkımız
için ise bu duygu yenidir.
Ve çok daha önemlidir.
Bastırılmışlık nedeniyle
yoğun ifade ediş tarzları
ve bazı aşırılıklar bile
anlayışla karşılanmak
zorundadır. Bir Halk
kimliğiyle övünmeyi ve

kişiliğini ortaya koymayı öğrenmek
zorundadır.

Kimlik en doğal şeydir. En doğal
ve en basit değeri talep etmeyen bir
halk emeğinin sonuçlarını da
sahiplenmez. Varolan statukoya
tepkiler üretmez. Ezilen ulusun
ulusculuğunun devrimci bir rol
 oynamasının nedeni de budur.

Bir insan için en acı şey yanlış
anlaşılmasıdır. Yanlış anlaşılmaktan
daha korku birşey olamaz. Bu
nedenle anlatmaya çalıştığımı daha

*Kimlik en doğal
şeydir. En doğal ve
en basit değeri talep
etmeyen bir halk
emeğinin sonuçlarını
da sahiplenmez.
Varolan statukoya
tepkiler üretmez.
Ezilen ulusun
ulusculuğunun
devrimci bir rol
 oynamasının
nedeni de budur.*

somut hale getirme ihtiyacı duyuyorum. Nüfus cüzdanımı önüme koyuyorum. İnsana yabancı, yanlış ve çirkin olan noktaları tespit etmeye başlıyorum.

Bir: Herşeyden önce uyuğumuz yanlış yazılıdır. Ülke topraklarımızın doğal ve tek ismi egemenlerin yasalarınca yasaklanmıştır.

İki: Ülkemizin bütün yerleşim birimlerinin ismi değiştirilmiştir. Yerleşim birimlerinin girişinde her levhaya yazılan isimleri suni ve kirlidir. Şehirlerimizin önündeki Urfa, Hakkari, Tunceli, Ağrı, Diyarbakır, Nusaybin, Akarsu gibi isimler asimilasyon politikasının sonucudur. Bu suni isimler tarihe ve topluma yabancıdır. Yabancı olduğu için çirkindir. Ruha, Çolameng Dersim, Agiri, Amed, Sêbîn, sitililê güzeldir. Güzelliği keşfettiren ve çirkin üzerinde yeniden geliştiren devrimdir.

Üç: Çirkinini hafızalardan silmeli ve güzel olanı kullanmalıdır. Güzellikler en küçük alandan en büyük alana kadar geliştirilmelidir. Tarihten günümüze miras olarak kalan köylerimizin isimleri, Dêrê, Bavirnê, Kertiwênê, eibiltinê, Bamidê, Dala'dır. bu isimler toprağımızda ve dilimizde yoğrulmuştur. Akagil, Bahçebaşı, Hasantepe, Açıkıyol, Akçatarla insanımıza ve topraklarımıza yabancıdır. her köyün girişinde ihmal edilmeyen önemli şeylerden olan bu isimler kullanılmamalıdır.

Dört: Topraklarımızda özüne uygun bırakılan hiçbir şey yok gibidir. Ruhumuza şifa veren dağlarımız,

irmaklarımız ve ormanlarımız egemenlerin diliyle isimlendirilir. Çiyaye Sîpanê velatê, Bagogk, Zagros, Dešta ferqînê, Avamezin çocuklarımızın kulaklarında ninni olmalıdır. Toprağımızda boy veren her çiçek adını toprağımızdan almalıdır. Ülkemizin doğasına dikkat ve ilgiyle yaklaşmak sevgi ve bağlanma gerekçesidir. Doğaya ilgisiz kalan kendine ve toplumuna ilgisizdir. Kendine ve toplumuna ilgi duymayan halkına muhalif ve yabancıdır.

Beş: Adımız ve soyadımız Türkçe, Arapça ve Farsça yazılıdır. Medeni ve Zeyd Arapça'dır. Arap kültürüne uygun görülür. Kürtçe olmadıkları için Türk ve Fars kültürüne de aykırı değildir. Cengiz, Timur, Yavuz Türk kültürüne uygun görülür. Acıyı ve kanı çağrıştıran bu sözcükler çocuklarımıza konulmak üzere istiflenmiştir. Dilimizde üretilen ve bizim için anlam ifade eden Dara, Dalan, Azad, Baran, Berivan, Şilan, Dilan ise egemen kültür-

Yılbaşı akşamı doğuyormuş gibi yazılmak ciddiye alınmamak ve hafifsenmekten kaynaklanıyor. Buna karşın kendimizi ciddiye almamız ve değerlerimize sahiplenmemiz gerekiyor. Bize bizi muhalefet eden tipolojiyi çöp sepetine atmalıdır.

lere aykırı olduğu için bize yasaklanmıştır.

Doğal şeyleri yasağa bağlamak için, çok kanunun varlığı kaçınılmazdır. Bir yerde çok kanun ise az özgürlüktür. İnsan yaşantısında doğal olanı yasaklayan kanunlar ölüdür. Ölü görünmeyi de öldürmek mümkündür. Nüfus kütüklerine yazılmış isimler kullanılmamalıdır. Kültürümüzün özünden kaynaklanan isimler kullanılmalıdır.

Hükümet konaklarının kapılarına dayanacağımız günler yakındır. Çirkin ve yanlışın çöp sepetlerine atıldığı

yerde güzel bizden ve bizimdir.

Altı: Kürtlerin doğum tarihleri bile nüfus memurlarınca saptanmıştır. Büyük oranda nüfus cüzdanlarında doğum tarihimiz 01-01 olarak yazılmıştır. (!) Yılbaşı akşamı doğuyormuş gibi yazılmak ciddiye alınmamak ve hafifsenmekten kaynaklanıyor. Buna karşın kendimizi ciddiye almamız ve değerlerimize sahiplenmemiz gerekiyor. Bize bizi muhalefet eden tipolojiyi çöp sepetine atmalıdır.

Yedi: Dürüst olmak gerekiyor. Doğru yazılanı da itiraf edelim. Kimliklerimizde doğru yazılan sıra ve sayfa numarasıdır. Doğru yazılmasının nedeni askerliğe götürme, hapse atma ve mahkemelere çıkarmada kolaylık sağlamasında kaynaklanıyor. İstihbarat birimlerinin işini kolaylaştırdığını da unutmamak gerekiyor.

Dile getirdiklerimiz egemen güçlerin topraklarımızda ve toplumumuzda yaratıkları tahribatın küçük bir boyutudur. Bu küçük boyut üzerinde bile düşünüldüğünde cehennemdir.

Cehennemden öteye götüren bir kuşun dili yasaklanmazken bir halkın dilinin yasaklanmasıdır. Türkülerinin yasaklanması ve çalınmasıdır. Yeraltı ve yerüstü zenginliklerimizin köylülerimizin ve işçilerimizin ucuz emeğiyle tahrip edilmesidir. Ve kendi ekmeğimize dilenir hale getirilmemizdir.

Cehennemden öteye götüren şey halkımızın ülkesinden göçe zorlanmasıdır. Köylerin boşaltılması ve yıkılmasıdır. Şehirde yolda yürüyen insanımızın kontrgerilla saldırısı nedeniyle her iki adımda bir arkasına bakmak zorunda kalmasıdır. Yoğunlaştırılmış baskı ve işkencedir.

Son vurgularım yanlış anlaşılmalıdır. Özgürlük bahsedilmediği için dilenciliği yapılmayacak şeydir. Yaşam gibi

özgürlük yaratılır, ve yeniden üretilir. Kendi özgürlüğünü kendi eliyle yaratmayan bir halkın yaşamından kuşku duymak gerekir.

Anlamasını istediklerimiz anlamaz diye uzatmak zorunda kalıyorum. Sorunumuz bir ağacın dalları arasında bir yaprak olmak veya dalları arasında bir dal olmak sayılmamalıdır. Bizim sorunumuz dünya ormanında bir ağaç gibi tek ve hür yaşamaktır. Ya da aynı güneşi ve aynı suyu paylaşan yan yana iki ağaç olmaktır.

Kürt sorunu kiminin dediği gibi kültürel özerklikle (televizyon, radyo, dil serbestliğiyle) veya ekonomik yatırımlarla refahı artırma yoluyla çözülemez. Kürt sorunu sosyal, kültürel, ekonomik, siyasal yönleri olan bir sorundur.

Bir sorun çözülmek isteniyorsa tespiti iyi yapılmak zorundadır. Sonra sorunun varlığını kabul ettiren ve gündemleştiren temsilcilerle masaya oturmayı öğrenmek gerekiyor.

Aldatılmak rezil bir şey olmalı; kendi kendini aldatma ise daha rezil olan tek şey olmalı. Kendi kendini aldatmayı bir tarafa bırakarak boğazı şişmiş sınıfın dinozorlarıyla yeniden tericini değerlendirmesi gerekiyor. Savaş ve masa arasında seçimi bir daha düşünmelidirler. Kürt halkının ise kaybedeceği bir şey görünmüyor.

Kimliğe son bir değinmeyle bitirmek istiyorum. Hür bir ağaç olmak için de devletlerin değerlerinden kesin bir kopuş gerekiyor. Arınmak gerekiyor. Arınmak mümkün görünüyor. Hindistan'da yakılan İngiliz kumaşı gibi bir Nevroz bayramında kimlikleri en kızgın ateşe teslim etmeli. En kızgın ateşin cızırtısı halayımıza eşlik eden türkülerimize karışırken, kimliğimizi kendi ellerimizle yazdığımız anlaşılmalıdır.

Kürt Dili ve Kültürü Üzerine Söyleşi

Istanbul Mezopotamya Kültür Merkezi'nde MKM kurucularından Şefik Beyaz ve dil bilimci Tori ile Kürt dili ve kültürü üzerine yaptığımız söyleşiyi yayımlıyoruz.

II. Dünya savaşından önce yapılan sayıma göre yeryüzünde 2796-7 dil konuşulmaktadır. Dil bilimciler, dilleri ortak ve benzer noktalar, dil bilgisi kuralları dilin gelişim yolları ve dilbilim ile köken bilim yönünden aile adını verdiğimiz kümelerle ayırmışlardır. Hint-Avrupa dilleri, Kafkas dilleri, Sami dilleri, Çin-Tibet dilleri, Ural-Altay dilleri gibi.

Hint-Avrupa dillerinden Hint-Ari dilleri olarak adlandırılan Doğu gurubu: Mittannice, Sanskritçe, Medce gibi eski kürt kavimlerinin kullandığı dillerdir.

Ö . B . D . . : A n , a dillerden biri olan Kürtçe'ye geçmeden önce dil ile kültür ilişkisi için diyeceğiniz var mı?

Tori: İnsanlar kültürlerini kendi dilleriyle ifade ederler. Halkların kültürlerini yüzlerce yıl ayakta tutan dilleridir. Kürt kültürü Miladlı yıllara kadar uzanır. Kürtleri ayakta tutan, bugüne getiren tek etmen dildir. Bu dil çeşitli nedenlerle, baskılarla köke indirgenmiş, gelişimi engellenmişti. Bir insan kendisini en iyi kendi

anadiliyle ifade eder. Kişi anadiliyle düşündüğü zaman üretebilir. Eğer kişinin ana dille düşünmesi engelleniyorsa ya da ana diline yönelik bir baskı varsa; orada üretkenlik de engelleniyordur. Bu nedenle dil, bireyin kendisini geliştirmesi, kendisini yenilemesi ve ifade etmesi açısından önemli bir unsurdur.

Ö.B.D.: Menşey bakımından kürtçeyi tanıtır mısınız?

Eğer kişinin ana dille düşünmesi engelleniyorsa ya da ana diline yönelik bir baskı varsa; orada üretkenlik de engelleniyordur. Bu nedenle dil, bireyin kendisini geliştirmesi, kendisini yenilemesi ve ifade etmesi açısından önemli bir unsurdur.

Tori: Kürtçe'yi biz Hint-Avrupa dilleri arasında İran kolu içinde sayıyoruz. İran kolu içerisine; eski Farsça (Persiya kevin), Beluci (Beluchi), Saudyan (Soydini), Ohti (Peh toyi) dilleri girer. Kürtçeyi bükümlü dil olmasıyla Hint-Avrupa dilleri arasında görüyoruz. Kürtçe diğer Hint-Avrupa dilleri gibi ön iç ve ard eklerle türeyen bir dildir.

31 sesi vardır. Kürt hanceresine uygun bazı sesler diğer hancereleden güç çıkar. Türkçe ile karşılaştırmak istersek farklı sesleri şöyle sıralayabiliriz; ö-ü sesleri kürtçe'de yok buna karşılık x, j, ê, î, k (h, j, e uzun e) r'nin kısıtı î, k'nin kalını Q) sesleri Türkçe'de yok. Ayrıca bir birleşik sesimiz vardır. Kürtçe'de 13 ön, 2 iç, 20 de ard ek vardır. Takılar dışında. Bunlar sadece kelime türetir, görülüyor

ki kürtçe türeyen bir dildir. Ayrıca Kürtçe'de takılar vardır. Kelimeler cins takıları alırlar; eril, dişil ve nötr takıları. Eğer bir kelimenin yapısı dişilse o eril olmaz. Söz gelimi mesleklere yönelik kelimeler nötrdür, coğrafi yer adları nötrdür. Nötr olan kelimeler eril de dişil de olabilirler. Örn. Öğretmen kelimesi. Ayrıca tamlama ekleri vardır. Tamlama ekleri hem tamlarlar hem de tanımlama yaparlar. Sayı eklerimiz vardır. Tekil ve çoğul ekleridir. Bu ekler kelimenin yapısına göre değişirler. e, a - an şeklinde.

Ayrıca Kürtçe'nin Hint-Avrupa Dillerine ait olan bir başka özelliği kendini bükmesidir. Sesler, kelimeler kendini bükerek, bu bükümde kelimenin kökündeki sesli harf, uyması gereken şartlara göre kendini bükerek. /a/ iken /e/ olur. Uzun sesliden kısa sesliye dönüşür /ı/ iken /i/ olur.

Kürtçe'yi diğer Hint-Avrupa dilleriyle, örneğin İran diliyle karşılaştırmak istersek; İran dili eril ve dişil ekleri almaz. Kürtçe'de kelimelerin tümü ya eril ya dişil ya da nötrdür. İran dilinde ön ve ard ekler de Kürçe'ye benzemez. Mesela bizde isimden sıfat yapan bir ön ek vardır ki, Türkçe'de de vardır. Farsça'da bu "bi"- ekiyle olur örneğin BİMAR (hasta olan) biz onun yerine "-bê" kullanırız. Farsça ile Kürtçe aynı dil ailesinden olmasına rağmen ön, ard, iç ekler gibi büyük farklılıklar var. Eski Farsça ile Kürtçe arasında daha fazla yakınlık vardır günümüzde kullanılan Farsça'ya nazaran ki günümüzde kullanılan Farsça'da Arapça'nın etkisi gözle görülür derecededir.

Ö.B.D.: Kürtçe'de lehçeler hakkında bilgi verir misiniz?

Tori: Lehçelerimizi M.Ö. 2000 yılında başlatırız. Kürtlerin 9 kökeni

vardır: aynı coğrafi bölge üzerinde yaşayan ve aynı dili konuşan. M.Ö. 2000 yılında ilk kopuş, Zagros dağlarından, Van gölünün güneyinden koparak Akdenize kadar, Kuzey Suriye, Amanos dağlarına kadar olan bölgeye yayıldılar. Kuzeyde de Toros kavisine kadar yayıldılar. Anadolu'da kalan kısım Urartu adıyla anıldı. Aslında kendilerine BİA ülkelerine BİANİNİ diyorlar. Diğer boylar arasındaki adları da Büyük Tanrı anlamına gelen HALBİLER olarak bilindiler. Ama Asurlular onlara Ağrı Dağı yakınlarında oturdukları için Ararat (Ağrı dağının kutsal kitap Tevrat'taki adıdır)'tan gelme URARTU adını verdiler. Tarihi kaynak olarak Asur yazıtlarını aldığı için Urartu olarak tanındı.

İşte ilk kopuş HURRİ dili ile URARTU dili arasında yani bu iki boy'da oluşan ayrılıklardan kaynaklandı.

Lehçelerin doğuşu belli bir merkezi otorite'nin olmamasından doğmuştur. Kürtlerin yaşadıkları alanların engembeli oluşu ve boylar arasında ilişki olmaması da lehçelerin oluşmasının nedenlerindedir. Önceleri coğrafi nedenlerden kaynaklı iletişimsizlik sonraları siyasi politikaların neden olduğu kopukluklarla pekişmiştir. Sözcüklerin ölümü de lehçelerde farklılıklar oluşmasına etki etmiştir. (toplum içinde kullanılmayan bir maddenin karşılığı olan kelime ölür bu ölüm bütün lehçelerde olmaz.) Ana dilde ölür bu kelime, ağız ve şivelerde yaşar. Bir bölgede kullanılan kelimelerden birinin zaman içinde ölümü diğer boydaki kelimenin yaşaması -değişikliğe uğrayarak da olsa yine lehçelerin oluşumunda etkili olur.

Boyların birbirinden kopuşunun yanısıra diğer halklarla olan ilişkisi de dilde farklılaşmaya neden olan bir

olgudur. Kürtçe'de lehçeleri dört ana gurup ta topluyoruz.

1. Zaza.
2. Goran;
 - a) Hawrami, b) Zengene,
 - c) Kakeyi d) Bajelan.
3. Larhî
 - a) Mamesani, b) Kelhori
 - c) Feyli d) Laki
 - e) Baxtiyari
4. Kurmanci
 - a) Kurmanciya basur (Güney)
 1. Seneyi 2. Süleymani
 3. Sorani 4. Mukri
 - b) Kurmanciya bakur (Kuzey)
 1. Bahdînan 2. Hekari
 3. Asthi 4. Bohti. 5. Beyaz idi.

Bugünkü Irak Kürdistan'ında Zagros dağları dolaylarında Goranları buluyoruz. Bu bölgelerde Guttiler, Kasitler Lylular yaşıyorlardı. Daha doğuda medler yaşıyorlardı. Türkler batıya geldiklerinde medlerle karşılaştılar: Azerbaycan'da Şeydadiler Anadolu'da Marvani kürt devleti vardı. Selçuklular Anadolu'da Marvanilerle karşılaştılar. Marvaniler Doğuda Urfa-Mısır'dan Diyarbakır Van Elazığ'a kadar olan bölgede yaşıyorlardı.

Fırat'ı geçince Hititlerle karşılaştılar; Hititler de Osmanlı gibi karma bir halktı. Hititlerden önce Hint-Avrupa dil gurubundan olmayan Hattiler burada yaşıyorlardı. Anadolu halklarından olan ve Kızılırmak boylarında yaşayan Palalarla ikinci olarak karşılaştılar ve Anadolu'da kaynaştılar.

Helen kültürüyle Hint-Avrupa kültürü arasında fazla bir ayrılık yoktur. Bir çok kelime köken olarak aynıdır. Onlar yıldıza "star" derken biz "stêyr" diyoruz. Latin kökenli kelimelerde "miz meyn" denilir. "Ben" kelimesine Kürtçe'de "min" diyoruz.

Kültürsüz bir halk yoktur. Türkler'de

bozkır kültürü vardır. Altay dili gurubundan olan Türkçe'yle Kürtçe'nin hiçbir ortak noktası yoktur. Kürtçe Arapça'dan etkilenmiştir. 635 Arap-Sasani savaşlarından sonra 41 sene Arap yönetiminde kalan Kürtler bu dönemde yoğun bir İslam etkisi yaşadılar; Kürtçe'de Arapça'nın etkisi bu dönemden sonra görülmeye başladı.

Ö.B.D.: Kürtçe'de bugüne kadar kullanılan alfabeler hakkında neler söyleyeceksiniz ?

Kürtler ilk olarak zend alfabetesini kullanmışlardır. Zerdüştlüğün din kitabı olan Zen-i Abeste'nin alfabetesini Hurriler kullanmışlardır. Akad çivi yazısını Urartular kendilerine özgü hiyeroğlifle çivi yazısı karışımı bir alfabe oluşturmuşlardır. Bugün Anadolu'da Piran çevarında Hiber mağaralarında Bulanık'da birçok yazıt bırakmışlardır.

O yazıtlardan dilimizdeki lehçelerin kökenlerinin aynı olduğunu oradan öğreniyoruz. Kral Sarduri'nin kullandığı kelime ve tamlamalar bugün kullandığımız tamlama ve kelimelerle aynı.

Daha sonra Ali Hariri tarafından İslamlığın kabulünden sonra Arap alfabeti kullanılıyor. 1930'larda Emir Celalêd Bedirhan ve onun bir gurup arkadaşı Havar gurubu Latin alfabetesini kullanıyorlar. 1930'dan bu yana Türkiye'de Latin alfabeti kullanılmıştır. İran, Irak ve Suriye Kürtlerinde Arap alfabeti; kuzeyde, Sovyetler Birliği içindeki kürtlerde kiril alfabeti kullanılmaktadır. Alfabe birliğimiz yok.

Ö.B.D.: Alfabe kullanımıyla ilgili olarak dildeki değişiklikler nasıl geliyor ?

Tori: Latin alfabeti Kürtçe'yi engeller ama diğer alfabelerden daha

uygundur. Kullanmak zorundayız.

Biz dilimizi kelime olarak değil grametik olarak kökene bağlıyoruz. Aradan asırlar geçmiş, şöyle böyle 5000 yıllık bir zamanda kelimeler kaybolacak değişecektir. Önemli olan grametiği kaybolmasın. M.Ö. 2000 yılında Habur Nehri'nin kaynağında bir Kürt başkenti vardır: Vaşşukkani. "Vaşşuk" güzel anlamındadır. Bugün de kullanılmakta; "kani" pınar anlamına gelmekte güzelpınar diye birleşik isim türetilip kullanılıyor.

Hititler Atı tanımazdı. Kürt kökenli boylardan Mitannilerden bir at eğitimcisi Kikküllü isimli biri Mitannilerden, Kikküllü adlı bir at eğitimcisi olduğunu Hattuşuş (Boğazköy)'den çıkan yazıtlardan öğreniyoruz.

Yazıtlar arasında Kikküllü'nün at eğitimi üzerine bir kitabı çıkıyor. Bugünkü at eğitimine yakın bir düzeyde dili Kürtçeye yakın bir dil kullanıyor. Dil yerine "Ek" - "eker" kelimesini kullanıyor. Beş kelimesi yerine "Pança" kelimesini kullanıyor. Pança kelimesi penç kelimesidir. Buradaki /a/ lar sıra bildiren takısıdır. Grametik yapı değişmemiş. Yazıtlarda görüyoruz.

Ö.B.D.: Günümüzde Kürtçe yayınlara olan ilgi gelişen mücadeleye oranlarla az. Sizce bunun nedenleri nelerdir?

Ş.B.: Tabi birkaç sebebi var.

Bunların başında Kürtçe'nin eğitim dili olarak kullanılmamış olması geliyor.

Halkta kendi dilini yazılı olarak okuma geleneği oluşmamış. Yeni yeni dilini tanımaya başlamış olması önemli ama bu defa tanıma olanağından yoksun bırakılmaya çalışılıyor, burda

devletin baskısı devreye giriyor. Özellikle mücadelenin gelişmesiyle birlikte Kürtçeye ilgi bir hayli yüksek. Kürtçe yayınlar Kürdistan'a giremiyor.

Buralarda legal yayın olan dergiler gazeteler, oraya giremiyor. Bulmak mümkün değil. Birde bizim insanlarımız, Kürt ve Türk insanının yazılı eserlere karşı ilgisi yoktur. Okuma geleneği yaratılmamıştır.

Ö.B.D.: Kürt aydınları eserlerinde çoğunlukla egemen dil olan Türkçeyi kullanmışlar, bunu nasıl açıklıyorsunuz?

Ş.B.: Dil sadece bir iletişim aracı değil aynı zamanda bir düşünce aracıdır. İnsan insanlaşırken psikolojik açıdan şekillenirken, hangi dille eğitilmişse o dilin psikolojik biçimlenişine göre şekillenir. Şimdi Kürdistan'da Kürt insanı ve Kürt çocuğu, kavramları başka

bir dille ifade etmek, öğrenmek durumunda kalıyor ve bu eğitim sürecine giriyor. Yani Kürt çocuğu kendi kimliği ve anadilinden uzaklaştırılıyor ve Türkleşme sürecine tabi tutuluyor. Bunun da doğal sonucu olarak aydınlarımızın büyük bir

Dil sadece bir iletişim aracı değil aynı zamanda bir düşünce aracıdır. İnsan insanlaşırken psikolojik açıdan şekillenirken, hangi dille eğitilmişse o dilin psikolojik biçimlenişine göre şekillenir. Şimdi Kürdistan'da Kürt insanı ve Kürt çocuğu, kavramları başka bir dille ifade etmek, öğrenmek durumunda kalıyor ve bu eğitim sürecine giriyor. Yani Kürt çocuğu kendi kimliği ve anadilinden uzaklaştırılıyor ve Türkleşme sürecine tabi tutuluyor. Bunun da doğal sonucu olarak aydınlarımızın büyük bir çoğunluğu, Kürtçe yazanlarda dahil, Türkçe düşünüyor, Türkçe yazıyor, yada Kürtçe düşünüyor, Türkçe yazıyor.

çoğunluğu, Kürtçe yazarlarda dahil, Türkçe düşünüyor, Türkçe yazıyor, yada Kürtçe düşünüyor, Türkçe yazıyor.

Ö.B.D.: *Yeniden doğan Kürtçe'nin önündeki sorunlar nasıl aşılabılır. Kürt kültürü için önemli bir misyona sahip olan MKM bu konuda neler yapıyor ?*

Ş.B.: Aydınlarımızın önemli bir bölümü dedik. Türk Eğitim sürecinden geçen herkes Türkçe düşünüyor ama Türk eğitim sürecinden, asimile sürecinden, kendisine yabancılaşmamış, ruhsal olarak zihinsel olarak kendisinden uzaklaşmamış olan aydın, medresede eğitim görmüş kürt aydını kürtçe düşünüyor, kürtçe üretiyor. Cumhuriyet döneminde medreselerin kaldırılması, yasaklanmasının belirleyici ana sebeplerinden; medresenin Kürt insanın Türkleşmesinin önünde büyük bir engel olarak görülmesidir. Bunun için medreseler tasfiye edilmeye çalışılmıştır.

Ö.B.D.: *Kürtçeyi kullananlar aydınlar dışındaki kürt halkı kürtçeyi doğru kullanabiliyor mu?*

Ş. B.: Son yıllardaki teknolojik eğitimle, bilimle, teknikle tanışan beyin üretken olabilir. O anlamda okumayan kürt halkından fazla birşey bekleyemeyiz. Okumak bizde yaygın değildi. bunun avantajları var. Eskiden köylerde yaşlılar, çocuklarını eski hikaye ve masallar anlatarak; türkülerle destanlarla masallarla kendi kültürüyle yetiştiriyordu. Toplum bir bütün olarak kendi özelliklerinden, kültüründen uzaklaşmıyordu. Fakat son dönemlerde özellikle televiz-

yonun çok yaygın bir şekil alması az önce belirttiğim gelenekleri bir yana attı. Şimdi insanlar ister istemez etkilendi. 60-70 yıllık bilinçli asimilasyonun gerçekleştiremediği tahribatı 8-10 yıllık sürede televizyon gerçekleştirdi. Eğer Kürt kültürü korunacaksa mevcut güce karşılık verebilecek teknolojik güç koymak gerekir. Kürtçe televizyon, kürtçe yayın yapan radyo v.b. yayınlar olmazsa kürt kültürünü korumak çok zorlaşacaktır. Aksi durumda küçük çaplı marjinal çalışmalarla bunun önüne geçilemez.

ÖBD: *Bu arada sanırım MKM'nin yapacağı çalışmalara geçmiş bulunuyoruz.*

Ş.B.: Geçmeden önce bir noktaya vurgu yapmak gerekir. Kürtler tarihleri boyunca belli kurumlaşmalara gitmişler. (Siyasal anlamda) bu açıdan belli bir tecrübeleri birikimleri var. Askeri anlamda yine öyle. Fakat bu özellikleri kültürel yapılanma, kültürel örgütlenmede göremiyoruz. Böyle bir birikim var.

Son dönemlerde özellikle özgürlük mücadelesinin gelişme kaydetmesiyle birlikte

kürtler genel anlamda bir Rönesans, bir aydınlanma süreci yaşıyor. Tabi bu kültürel anlamda da kendini gösteriyor. Dolayısıyla MKM bu aydınlanma sürecinin bir parçasıdır. Fakat şu çok önemli yani demin bahsettiğim tarihsel olarak kültürel örgütlemelerden yoksun oluşumuzdan kaynaklı, MKM el yordamıyla hareket etmeye çalışıyor. Dolayısıyla ciddi kadrolar olmadan işe başlandı. Bu da beraberinde şunu getirdi: Çok yavaş hareket ediliyor. Bu durum Kürt Enstitüsü için de geçerlidir. Fakat şunu söylemek mümkün yavaş da olsa kurumlaşmalara gidiliyor.

60-70 yıllık bilinçli asimilasyonun gerçekleştiremediği tahribatı 8-10 yıllık sürede televizyon gerçekleştirdi.

Eğer Kürt kültürü korunacaksa mevcut güce karşılık verebilecek teknolojik güç koymak gerekir. Kürtçe televizyon, kürtçe yayın yapan radyo v.b. yayınlar olmazsa kürt kültürünü korumak çok zorlaşacaktır. Aksi durumda küçük çaplı marjinal çalışmalarla bunun önüne geçilemez.

Örgütleniyor.

Ö.B.D.: Bunu tüm kürtler için mi söylüyorsunuz. Yoksa belli bir kesime atfen mi.

Söylediğim özellikle Türkiye Kürtleri içindir. Güney kürtleri farklıdır. Yani Güney kürtleri hiçbir zaman Kürt diline Kürt kültürüne yönelik bir asimilasyona tabi tutulmamıştır.

Ö.B.D.: Fakat şimdi bir yumuşama görüyoruz. Yani resmi olmasada Kürt realitesinin tanındığı yetkililer tarafından telafuz ediliyor.

Ş.B.: Şimdi, tabi uzun yıllar Resmi ideoloji Kürt realitesini inkar etti. Ancak geldiğimiz süreç bu ideolojinin tutmadığı, yoğun bir baskıya, yoğun asimilasyon sürecine rağmen, yoğun bir, fiziki olarak yoketme sürecine rağmen, tutmadığı görüldü. Tutmadı, çünkü gerçeğe aykırı, bilime ters düşüyor. Nitekim tutması da mümkün değil. Bu noktadan sonra bu politikayı, bu söylemi sürdürmek artık gülünç duruma düşmekten başka birşey ifade etmez. Yeni bir tarzla ortaya çıkmak gerek. (Kürtler vardır. Kürt dili de vardır) Ama bu şu anlama gelmiyor. Resmi ideoloji özeleştirisini veriyor anlamına geliyor. Aslında bilimsel olmanın zorunluluğunu taşıdığı, istediği için de söylemiyor bunu. Mecbur durumda kaldığı için. Bunun dışında söyleyebileceği başka seçeneği olmadığı için söylüyor. Eğer gerçekten bilimsel olma açısından kaynaklanan bir tanıma olsaydı (Kürt realitesini) bugün Kürtçe'nin kendisini, ifade etme olanaklarını sağlardı. Bu anlamda bir ortam yaratmaya çalışırdı. Ama bakıyoruz ki, tam tersine Kürtçe yayın yapan dergi ve gazetelere yönelik bir baskı var. Kürtçe konuşabilir deniliyor ama öte yandan durum budur. Örneğin Revşen dergisi Welat gazetesi televizyonda basında illegal yayın

olarak gösterilebiliyor. Bunun toplum üzerinde yarattığı psikolojik etki de şudur: Kürtçenin üzerinde bir baskının olduğu ve Kürtçe üzerinde bir yasağın olduğudur. Bu da gösteriyor ki devlet Kürtçeyi resmi olarak kabul etmiş değildir.

Ö.B.D.: Kürçenin bilim dili olması sorunu var şu an. Yani halk dili olmasının yanısıra, bilim dili olması sorunu var. Çünkü kavram yetersizliğiyle karşı karşıyayız. Bu durumda ne gibi çabalar sarfedilebilir.

Ş.B.: Kürtçe zengin bir dildir. Fakat bu zenginlik tek başına fazlaca bir anlam ifade etmiyor. Yeni teknik kelimeler var. Bunlar Kürtçede yok. bunların türetilmesi sorunu var. Bu akademik bir çalışmanın ürünü olabilir ancak. Bu bireysel çalışmayla olabilecek birşey değil. Bu anlamda akademik bir faaliyet gerektirir. Kürt Enstitüsünün önüne koyduğu görevlerden biri de budur. Sadece teknik kavramlar da değil. Felsefik kavramların da oluşturulması gerek. Tabi bu uzun kolektif bir akademik çalışmanın ürünü olacaktır.

Ben şuna inanıyorum. Kürtçenin kendi bağrında taşıdığı zenginlikten de yararlanarak ve şu anda yaşanan Kürt rönesansı aydınlanmasından da hareketle bu süreç fazla uzun sürmeyecek.

Ö.B.D.: Anadoluda yaşayan halkların dilleri konusunda da kısaca bir bilgi rica etsem bu konuya biraz geç girdik ama...

33 azınlıktan sözediliyor. Türkiye'deki bu azınlıkları şu an isimleriyle sıralayamam. Fakat bu 33 azınlık içinde en çok gözle görülen Kürtlerdir.

Ö.B.D.: Yaptığınız bu güzel söyleşiden dolayı sizlere teşekkür ederiz.

Afganistan ve İçsavaş Sorunu

Dara Azadi Dilgerm

Özgür Bilim Dergisinde yazının ilk bölümü yayınlanmıştır. İkinci bölümünü biz yayınlıyoruz.

Ancak Maoist anlayışların sovyetleri "İşgalci veya sömürgeci" bir güç olarak değerlendirmeleri ve sosyal emperyalist tabirini kullanmalarının temel nedeni Mao'nun düşüncesinin değil, Çin yönetiminin uygulamadaki politikasının baz alınmasıydı.

Sovyetleri sosyal emperyalist olarak değerlendirmenin ucuz ve yüzeysel bir karalama olduğu açıktır. Türkiye'de Aydınlik ve Partizan'ın biz de ise Kawa'nın sosyal emperyalizm kavramını yeniden değerlendirmesi gerektiği kanısındayım. Eğer sovyetler dile getirdikleri gibi tehlikeli ve emperyalist bir güç idiyse; bir tek taş atılmadan nasıl dağıldığını teorik olarak formülle etmeleri gerekir. Ya da yanlışlarını kabul etmeleri gerekir.

Ancak sadece söz konusu anlayışların değil, genel olarak solun "yanlış yaptık" veya benzeri bir kavramı istisnaen kullandığını vurgulamamız gerekir.

Aydınlik gazetesi olayı "Afganistan'da Rus çizmesi" başlığıyla verdi. Partizan yayınlarda "Rus sosyal emperyalistlerinin Afganistan'ı sömürgeleştirmesi" değerlendirmesi yapıldı. Söz konusu değerlendirmelerin halen değiştirildiği / değiştirilebileceği kanısında değilim.

Yeri gelmişken sovyet yanlısı bazı anlayışların konumuza ilişkin hata-

larına değinelim. Söz konusu anlayışlar Çin yönetiminin ve Maoist olarak kendini tanımlayan anlayışların yanlışlarını Mao'nun kişiliğinde vurdu. Sıkça tekrarlanan bir hata üzerinde durmak gerekiyor. Dünya'da Lenin'in otorite olarak kabul edilmesi nedeniyle yanlışları kişiliğinde vurma eğilimini geliştiremiyorlar. Ancak Mao, Stalin ve Troçki'nin yüreğini sızlatacak yanlış uygulamalar, teorik açılımlar bile, söz konusu önderlerin kişiliğinde vuruluyor. Mao, stalin veya Troçki'yi kendine rehber edinmiş anlayışların yanlışlarını, sosyalizmin ilk önderlerinin kişiliğinde vurmak ne kadar yanlışsa, söz konusu önderlerin savunulmayan yanlışlarını, anlayışların kişiliğinde vurmakta; bir o kadar yanlıştır. Kendini Maoist veya Troçkist olarak değerlendirenleri, Mao ve Troçki'den ayırabilmemiz gerektiği kanısındayım.

Sovyetlerin Türkiye konsoloslüğünü yapmış anlayışların diğer bir hatası ise Sovyetlerin Afganistan'a asker göndermesini mekanik bir tarzda savunmaları ve adeta Afganistan'da inşa edilmiş bir emekçi devrimini düşünmeleridir. Sovyet Çin kamplaşmasının paraleline denk düşen değerlendirmelere sahiptirler. Kapitalist olmayan yol tezi ve barış içinde bir arada yaşama politikasını stratejik bir ilke olarak savunma pozisyonundaydılar.

Özellikle sovyet çin kamplaşmasının uzantısı olabilecek değer-

lendirmelerin tümü genel olarak solu eklektik ve biçimsel bir düşünce tarzına itti. Karşıtlıkçı düşünceler geliştirme, doğrunun kanıtıymış gibi anlaşıldı. Genel olarak sol içinde varolan karşıtlıkçı düşünce geliştirme eğilimi, doğruyu savunma adına ayrı yönde iki yanlışı doğurdu. Burada ortayolcu bir anlayışı öne sürmüyorum. Ortayolcu anlayışın biçimsizlik olduğunu biliyorum. Anlatmaya çalıştığım şey, sol anlayışlar içindeki değerlendirmelerde birbirine karşıtlıkçı eğilimi prensip haline getirip, ayrı uçları temsil etmeye çalışmadır. Böylece tümüyle olmazsa da, her anlayışta olabilecek bir takım doğrulardan karşılıklı olarak yararlanmama ve herkesin gerçeğin tekeline elinde bulundurduğuna inanmasıdır. Sol içindeki bağlantıları koparan karşıtlıkçı düşünce eğitiliminin iki ayrı yanlışı da temsil edebileceğini unutmamak gerekir. İki ayrı yanlışı olmazsa bile, sık biçimde bir yanlışı bir eksik değerlendirmeye neden olabilir. İki ayrı yanlışı temsil etmeye neden olan karşıtlıkçı düşünme psikolojisinin öz olarak değişik yanlışılar yaratacağını görmek gerekiyor. Değişen biçimdir. Öz ise aynıdır.

Elbette, bir halkın iradesinin hilafına bir ülkede güç bulandırmaya veya başka bir halkın topraklarını işgalle karşı durmalıyız. Ancak herhangi bir

ülkeye her asker göndermenin işgal olmadığını öznel koşullardan çıkarabilmeliyiz. Sürecin olgu ve olaylarını objektif bir yöntemle değerlendirerek, Marksist Leninist ilkeleri yaratıcı bir biçimde yorumlamalıyız.

Sovyetlerin, Afganistan'a asker gönderirken işgalci bir güç olmadığını varolan olgu ve olaylardan anlıyoruz. Şu an övgü talep eden bir sovyetler olmadığı gibi, bizimde övme gibi bir pozisyonumuz yok. Direnen ve inatçı olan gerçeklerdir. ABD kontra bir devrimle sovyetlerin yanibaşında üs kurmak istedi. Sovyetlerin mütefiği olan Afganistan demokratik halk partisinin tasfiye etme uğraşı vardı. Sovyetler yanibaşlarında emperyalist bir üs kurulmasını ve ilerici Afganistan Halk partisinin tasfiye edilmesini tehlikeli buldu. Belli bir yerden sonra Afganistan'a asker

gönderme bir zorunluluk halini aldı. Afganistan'daki öznel durumu Macaristan olayına benzetmek bile pek mümkün değildir.

Varolan olgular nedeniyle Afganistan'a asker göndermenin makul olduğu kanısındayım. Sovyetlerin işgalci veya sömürgeci olarak tanımlanması ucuz ve yüzeysel bir karalamadır. Bu tür adlandırmalar yerine bazı noktalarda eleştiri silahını öne geçirmek, ama emperyalistlerin bakışıyla çakış-

*Varolan olgular nedeniyle
Afganistan'a asker göndermenin
makul olduğu kanısın-dayım.*

*Sovyetlerin işgalci veya sömürgeci
olarak tanımlanması ucuz ve yüzeysel
bir karalamadır. Bu tür adlandırmalar
yerine bazı noktalarda eleştiri
silahını öne geçirmek, ama
emperyalistlerin bakışıyla
çakışmamak, en doğrusuydu.*

*Her halkın kendi devrimini özgücüne
dayalı olarak yapmasını ve devrimin
tepeden değil, tabandan yükselmesi
gerektiğine vurgu yapılmalıydı. Barış
içinde bir arada yaşama ve kaptalist
olmayan yol tezinin bir stratejiye
dönüşmesini gütmeleri ve uygulamada
bazı ülkelerin bağlantısızlık siyaseti
için verilen çabaya dönüştürülmesini
eleştirmeliydik.*

mamak, en doğrusuydu. Her halkın kendi devrimini özgücüne dayalı olarak yapmasını ve devrimin tepeden değil, tabandan yükselmesi gerektiğine vurgu yapılmalıydı. Barış içinde bir arada yaşama ve kaptalist olmayan yol tezinin bir stratejiye dönüşmesini gütmeleri ve uygulamada bazı ülkelerin bağlantısızlık siyaseti için verilen çabaya dönüştürülmesini eleştirmeliydik.

Emperyalistlerin, Çin'in ve Çinci anlayışların Afganistan'a ilişkin değerlendirmelerini bir tarafa bırakarak, Pakistan'ın bakış açısı üzerinde durmaya başlayalım. Pakistan'ın, Afganistan'da istikrarsızlık istemesinin nedeni sadece emperyalizmin uydusu olmakla açıklanamaz. Önemli bir içsel olguyu unutmamak gerekir. Pakistan diktatörü Ziya - Ül Hak Afganistan'daki gelişmelerin kendi başına da iş açmasından korkuyordu.

"Bilindiği gibi Belücistan, bugün Pakitan'ın Afganistan'a komşu eyaletidir. Belüci'ler ve Patanlar Afganistan ve Pakistan'da yaşayan etnik gruplardır. Ayrıca az olmakla beraber İran'da da Belüci kabileleri bulunmaktadır. Afganistan öteden beri, Patanları, Belücileri ve onlara yakın kabileleri kapsayacak bir devletin kurulmasını istemekteydi. Yarısı Afganistan'da, yarısı Pakistan'da yaşayan patanların 12 milyon olduğunu söylersek, Belüci'lerin ve patanların kalabalık bir topluluk oldukları kolayca anlaşılır. M. Davud Han 1973'de bir hükümet darbesiyle iktidara geldikten sonra Afganistan'ın bu isteğini yeniden gündeme getirmiş ve Pakistan'ın kuzeybatısını Patan ve Belücileri kapsayacak Pushtunistan isimli bir devlet kurulması yada hiç değilse bölgesel özerklik tanınması önerisini getirmiştir... Zülfikar Ali Butto

Amerikancı faşist bir darbeyle devrilmeden önce M. Davud ve Ali Butto karşılıklı görüşmeler yoluyla bu sorunun çözümü için bazı adımlar atmışlar. Belüci ve patan aşiretlerinin hakları ve toplumsal refahları konusundaki anlaşmazlığın giderilmesine çalışmışlardı. Ne var ki daha sonra Z. Ali Butto düşürülmüş, yerine faşist bir rejim egemen olmuştu" (16)

Dile getirdiğimiz olgular gerici Pakistan yönetiminin ABD'nin kucağına biraz daha yapışmasına ve mücahitlere yardım sunarak, istikrarsızlığın derinleşmesine katkı sunmasının nedeniydi.

ABD Afganistan ve Sovyet yayılmacılığı konusunda abartılı demecleriyle ortadoğuda Şah'ın İran'ını ve Ziya-Ül Hak'ın Pakistan'ını biraz daha koltukları altına alırken, Avrupa'yı da yanına çekti. Sovyetleri uluslararası alanda yalnızlığa itme olanağını çok iyi kullandı. Özellikle dünya kamuoyunda Sovyetlerin imajının sarsılmasını ve Afganistan'ın sovyetler için bir viyetnama dönüşmesini çok istiyordu. Sovyetlerin imajının sarsılmasıyla vietnamda kirlenmiş bir imaja sahip olan ABD'nin imajı bir parça düzelecekti. Dünyada barış ve özgürlükten yana görünecekti.

ABD'nin, Afganistan'da çelişkileri saç ağına dönüştürmek için CIA ve Pakistan istihbarat örgütlerini yoğun bir biçimde kullanması, ideolojik kültürel propaganda mücadelesini çok yönlü yaygınlaştırması, mücahitlere stinger füzelerini vermesi harcadığı çabanın boyutunu gösteriyor.

ABD Afgan halkının yok olması pahasına sovyetlere tuzak kurmak istiyordu. Ne pahasına olursa olsun sovyetlerin ve Afganistan Demokratik Halk Partisinin yenilgiye uğratılmasını düşünüyordu. Bu nedenle sitinger

füzelerini (uçakların yaydıkları ısıya göre hedefi bulan tehlikeli füzelerdir) kendisine daha yakın, ılımlı lider mücedidiye değil, İran'a yakın radikal dinci Hikmetyar'a vermekte sakınca görmedi. Çünkü hikmetyar askeri açıdan en iyi örgütlenmiş, disiplinli bir güce sahipti. ABD'nin yardımları boşa gitmemiş olacaktı. Önemli olanda buydu.

Emperyalistlerin ve uydusu olan yönetimlerin, Afganistan'a sovyet birliklerinin gönderilmesine ilişkin yaklaşımlarını verdik. Konunun daha iyi anlaşılması ve objektif bir değerlendirmeye yapılabilmesi için sovyetlerin ve Afganistan demokratik halk partisinin demeçleriyle karşılaştırmak gerekiyor.

"Barbrak Karmal yönetime geldikten sonra verdiği demeçte: Bütün dünyaya ilan ederim ki Sovyet Birliklerinin Afganistan'a girişi, Nur Muhammed Taraki yönetiminin son zamanlarında ve daha sonra, Hafızullah Amin yönetiminde de istenmiş, benim yönetime gelişimden bir süre önce gerçekleşmiştir. Sovyetlerin gelişi 1979'da imzalanan anlaşma gereği ve yönetimin isteği üzerine olmuştur. (17)

Sovyetler ise ABD ve Çin'in desteklediği mücahitlere karşı Afganistan'la enternayonalist dayanışma ve yardımlaşma içine girdiklerini belirttiler. Ve Sovyetler; Afganistan hükümetinin talebi sonrası askeri birliklerini gönderdiler.

Sovyetler, kiminin dediği gibi koloni kurma güdüsüyle hareket etmedi. Kontra karşı devrim hareketini etkisizleştirmek için çaba harcadığını söyleyebiliriz.

Brejnev'in Pravda muhabetine yaptığı açıklama ve sonraki gelişmelerde önemli veriler sunuyor. Brejnev şu açıklamayı yapıyordu:

"Afganistan saldırısının durdurulmasını ve böylece yeni yaşamın barış içinde kurulmasına olanak tanınmasını ısrarla talep ediyordu. Dış saldırıya karşı direnen Afgan yönetimi daha başkan Traki döneminde ve sonrasında, Sovyetler Birliğine defalarca başvurdu. Kendi adımıza, bizde saldırı durdurulmazsa Afgan halkını kötü zamanlarda terketmeyeceğimiz konusunda, gereken çevreleri uyardık. Çok iyi bilineceği üzere de sözümüzü tuttuk.

Başka bir deyişle dost Afganistan hükümetinin ricasını karşılıksız bırakmayacağımız zaman gelmişti. Başka şekilde davranmak Afganistan'ı emperyalizmin insafına bırakmak; örneğin halkın özgürlüğünün kana boğulduğu Şili'de yaptıklarının burada yinelemesine olanak sağlamak olurdu. Başka şekilde davranmak güney sınırımızda Sovyet, devletin güvenliği için ciddi bir tehlike kaynağının yaratılmasına göz yummak anlamına gelirdi.

Afganistan bize başvururken 1978 Aralık ayında SSCB ile imzaladığı Dostluk, iyi komşuluk ve işbirliği anlaşmasının açık hükümlerine ve Birleşmiş Milletler yarasınca öngörülen her devletin tek başına yada kolektif savunma hakkına -ki bu hak başka devletlerce defalarca kullanılmıştır- uymuştur.

Sovyet Birliklerinin tek görevi dıştan gelen saldırıyı püskürtmede Afganlılara yardımcı olmaktır. Birliklerin oraya gitmeleri için Afgan yönetimini bize başvurmaya zorlayan nedenler ortadan kalkınca; onlar Afganistan'dan tamamen geri getirilecektir" (18) diyordu.

Afganistan'da iç savaş kangren haline gelmişti. Kimse kazanmadan, ölümler ve askeri harcamalar sürüyordu. Sovyet ekonomisinde Afganistan'daki savaşı finanse edebilecek güçten düşüyordu. Bu nedenlerle

Sovyetler Afganistan'dan çekilebileceklerini ve sorunun siyasi yollardan çözümlenmesi gerektiğini vurguladılar.

Ancak ABD, Sovyetlerin çekilmesini istemiyor gibiydi. ABD Sovyetleri tuzağa çekmek için Afganlıların tümünü harcamakta sakınca görmüyordu. Sovyetlerin çekilme kararı üzerine ABD Devlet Başkanlığı Halkla ilişkiler bürosunca çıkarılan derginin "Afganistan'da Sovyet Planının 7 yılı" başlıklı yazıdaki yorum çok ilginçti. Söz konusu dergide "1987 Sovyet diplomasisi Afganistan'daki sorunlara bir çözüm bulunması gerektiğini kabul etmeye başladı. Sovyetler Afganistan'ı terk etme kararını aldıklarını açıkladılar. Böylece Gorbaçov, Afgan yöneticilerini terk etme gibi ağır bir karar vererek, onları Afgan halkının kendi geleceğini tayin etmesi sorunuyla başbaşa bıraktı"(19) diyordu.

ABD'nin basın ve yayın araçlarıyla Sovyetlere ve Afganistan Demokratik Halk Partisine karşı açtığı kampanyanın diğer parçalarında da amacı belgelenmektedir. ABD dünyanın her tarafına sorunun içini boşaltan, yanlış bilgilendiren broşürler finanse etti. Afganistan hakkında pek kaynak bulunmadığı için beklenenden daha fazla etki yaratmaları çok doğaldı.

Bu broşürlerden biri Marie Broxup imzasını taşıyor. Yetenekli bir CIA ajanı olan Broxup, Sovyetleri yerin dibine batırmaktaydı. Mücahitlere ise övgü düşüyordu. Yazısının bir yerinde ise CIA, CIA, CIA diye yumurtluyordu. Broxup: "Toprak reformuna gelmeyen halk bunun kıtlık yaratacağını biliyordu" (20) diyordu.

Broxup'un meslektaşları olabilecek Edward Girardet imzalı ikinci bir broşürde "Afganistan'ın değişik karakterdeki etnik, kabile ve dini yapısı

gözönüne alınacak olursa, onların derhal birleşmelerini istemek, Avrupa'nında siyasal olarak birliğini istemeye benzer" (21) diyordu.

Bu tür yayınlar bile ABD'nin Afganistan olayının içini nasıl boşalttığını ve kendi politikası doğrultusunda kamuoyu yaratmada, önemli bir çaba harcadığını gösteriyor.

ABD emperyalizminin ve ortadoğudaki uydularının Afganistan'a yönelik saldırıları sürerken 4 Mayıs 1986'da Afganistan Demokratik Halk partisi 8. merkez komitesi toplandı. Dr. Necibullah, Barbrak Karmal yerine genel sekreterliğe seçildi.

Necibullah beş ay öneri ve tartışmaya açık bir süreçten geçen bir anayasa çıkarttı. Mücahitler için uzlaşma planı (Ulusal Barış) hazırladı. Siyasi çözüm dışında bir çözüm bulunmayacağı inancıyla tek taraflı 12 aylık bir ateşkes yapıldı. Ülkeye ajan olarak giren yabancılar dışında bütün tutuklular için genel af ilan edildi. Ve yeni bir parlamento oluşturmak için seçim çalışmalarına başlandı.

Necibullah'ın ulusal barış planı çerçevesinde önemli bir mücahit kitlesi teslim olduysada mücahit örgütleri uzlaşmayı kabul etmedi.

Pakistan'da, 300 kampta bulunan 7 mücahit örgütün liderleri bir araya gelerek Direniş Örgütleri Birliğini kurdular. Örgütün başında -18 Ekim 1987'de- Hizbi İslami'nin ılımlı lideri Yunus Halis getirildi. Yedili Direniş Örgütleri Birliği Dr. Necibullah'ın barış çağrısına "Afganistan'da son sovyet askeri gidinceye ve Kabil'deki komünist rejim devrilinceye kadar mücadeleye devam" yanıtını veriyorlardı. Direniş örgütleri Afgan halkını temsil ettiklerini ileri sürerek sovyetlerin doğrudan kendileri ile görüşmelerini istiyordu.

Necibullah döneminde yapılan seçimler ise bir iktidar değişikliği yaratmadı. Ancak seçimler sonucunda bazı din adamları zengin sanayiciler, toprak aristokratları seçildi.

Cenevre'de yapılan görüşmelerde, Sovyetler bir anlaşmanın imzalanmasını ve yürürlüğe girdikten sonra -iki ay sonra- Sovyet birliklerinin on ay içinde guruplar halinde çekilmesini kabul ediyordu. Ve Pakistan anlaşma tarihinden itibaren mücahitlere silah yardımını durduracaktı.

Ancak Pakistan silah sevkiyatını aralıksız sürdürüyordu. Diğer taraftan çekilme tarihinin sovyetler tarafından tek taraflı belirlendiğini bahane ederek, ABD ile birlikte Cenevre görüşmelerini çıkmaza sokuyorlardı. Bunun üzerine Sovyetler "Bir anlaşma olmazsa dahi çekileceğiz" dediler.

Gorbaçov 8 Şubat 1988'de Afganistan konusunda Tass Ajansına yaptığı açıklamanın bir bölümünde "Afganistan toprağı üzerinde barışın, yerleşme temposu nedenli hızlı olursa Sovyet Birliklerinin çekilmesinde o denli kolay olacaktır... Afgan Halkı Cumhurbaşkanı Necibullah'ın söylediğı gibi, siyasal yaşamda çok partililiğe ve ekonomik alanda çok rejimliliğe dayalı ülkesinin sahibi olmuştur. Sahibidir ve sahibi olacaktır... Ülkenin diğer devletler arasındaki kesin statüsünü de bizzat Afganlılar belirleyecektir. Biz Güney sınırlarımızda böyle bir komşuya sahip olmaktan ancak memnuniyet duyacağız". diyordu. (23)

Nitekim 15 Mayıs 1988'de Sovyet birliklerinin ilk kısmı Afganistan'dan ayrıldı. 28 Mayıs 1988'de Sovyet Dışişleri Bakanlığı sözcülerinden Vadim perfiliev Afganistan hükümetinin 17. kez yaptığı çağrıdan sonra Sovyet askerlerinin yardım amacıyla gönderilebildiğini açıkladı.

Ulusal uzlaşma planı iktidarı bölüşme (koalisyon) önerisine rağmen mücahitler tarafından red edildi.

Çekilme sonrasında Reel sosyalizmin çözülüş süreci başladı. Artık Afganistan Demokratik Halk Partisine yardım sunabilecek güç kendini koruyamıyordu. Necibullah artan saldırılara dayanmayarak iktidarı bırakmak zorunda kaldı. 1992'de mücahit gruplar Kabili ele geçirdi. Artık iktidar mücahitlerdeydi. Ama bu, iş savaşın bitişi anlamına gelmiyordu. Nitekim daha önceki savaşlarda da, görüş ayrılıkları veya liderlik kaygısı nedeniyle mücahit gruplar arasında çatışmalar çıkmıştı.

Görüş ayrılıklarının temel nedeni mücahit örgütlerinin kendi kafalarının kendi omuzları üzerinde olmamasıdır. ABD, İran, Suudi Arabistan, Pakistan ve Mısır'ın beyinleri üzerinde yönlendirmeye varacak kadar etkisi var. Bu şu ana kadar süren iç çatışmanın en önemli nedenidir. Diğer önemli bir neden ise iktidarda hangi liderin daha çok etkili olacağı kaygısıdır. Bu kaygı nedeniyle birbirine yakın olan mücahit grupların diğer bir süreçte çatışan tarafa dönüştüğü görülüyor. Entrikaların bol olduğu bu ortamda, belirsizlik devam ediyor.

Beş yıldır Sovyetler Afganistan'dan çekilmiş bulunuyor.

Yine Afganistan Demokratik Halk partisi iki yıldır iktidarı mücahitlere terketmiş bulunuyor. Ama mücahitler arası çatışmalar durmak bilmiyor. Pamuk ipliğine bağlı (şartlı) ateşkesler, arka arkaya ilan edilmesine rağmen kısa bir aralıktan sonra çatışmalar başlıyor. Sovyetlerin asker bulundurma dönemine oranla, son beş yılda iki kat fazlasıyla insan öldü. 15 milyonluk bir nüfusa sahip Afganistan. 18 milyon insan yaşamını yitirdi. 5

milyon insanda sürgünde yaşıyor. Ve ülkeyi terk edenlerin sayısı giderek artıyor.

Afganistan'daki bu yıkımın araçları olan mücahit örgütlerin ve bağlan-tılarını da değerlendirmek gerekiyor.

Hizbi islami Gülbeydin (İslam partisi) 1974'te Yunus Halis'ten ayrıldı. Direniş örgütlerindeki ılımlı veya liberal islamcılarla anlaşmıyor. İran'la sıkı işbirliği içindedir. ABD'nin sovyetlere karşı, vereceğim silahı en iyi kullanacak, disiplinli örgüt savıyla verdiği stinger füzelerinin, daha sonra İran tarafından kullanılmasıyla standal olmuştu. Hikmetyar stinger füzelerinin bir kısmını İran'a vermişti. ABD'nin verdiği stinger füzeleri halen mücahitlerin elinde bulunuyor. ABD'ye karşı denge oluşturan Sovyetler dağıldı. Yine Afganistan Demokratik Halk Partisi iktidarı bırakmak zorunda kaldı. Bu açıdan ABD güçlü silahların mücahitlerin elinde bulunmasını istemiyor. Bununda iki temel nedeni var. ABD ilkin istikrarsızlığın devam etmesini istiyor. Bugünkü

ABD'nin verdiği stinger füzeleri halen mücahitlerin elinde bulunuyor. ABD'ye karşı denge oluşturan Sovyetler dağıldı. Yine Afganistan Demokratik Halk Partisi iktidarı bırakmak zorunda kaldı. Bu açıdan ABD güçlü silahların mücahitlerin elinde bulunmasını istemiyor. Bununda iki temel nedeni var. ABD ilkin istikrarsızlığın devam etmesini istiyor. Bugünkü konjüktörde Afganistan'la fazlaca ilgilenmek işine gelmiyor. Afganistan'a bugünkü konjüktörde hem yerleşme koşulları yok. Hemde Moskova'yı kendine karşı yeniden uyandırmak istemiyor. Filistin türü bir barışı dayatmayı ise zamansız buluyor. Diğer açıdan Afganistan'ın Sovyetlerin dağılmasıyla, jeopolitik konumu sarsıldı. Bu konjüktörde İran ve Rusya nedeniyle ilgisizlik politikasına yatıyormuş gibi görünmeye çalışıyor. Bu nedenle kesin bir üstünlük sağlanmadan iç savaşın devam etmesi ABD'nin bugünkü çıkarlarına uygun düşüyor. Yine Belucistan sorunu nedeniyle, istikrarsızlık uydusu Pakistan'ın çıkarlarına uygundur.

Afganistan'la fazlaca ilgilenmek işine gelmiyor. Afganistan'a bugünkü konjüktörde hem yerleşme koşulları yok. Hemde Moskova'yı kendine karşı yeniden uyandırmak istemiyor. Filistin türü bir barışı dayatmayı ise zamansız

buluyor. Diğer açıdan Afganistan'ın Sovyetlerin dağılmasıyla, jeopolitik konumu sarsıldı. Bu konjüktörde İran ve Rusya nedeniyle ilgisizlik politikasına yatıyormuş gibi görünmeye çalışıyor. Bu nedenle kesin bir üstünlük sağlanmadan iç savaşın devam etmesi ABD'nin bugünkü çıkarlarına uygun düşüyor. Yine Belucistan sorunu nedeniyle, istikrarsızlık uydusu Pakistan'ın çıkarlarına uygundur.

A B D ' n i n stinger füzelerini CIA aracılığıyla toplamaya çalışmasının bir nedeni de Mücahitlerin İran'a, Ortadoğudaki Hizbulahi örgütlere ve

devrimci örgütlere satabileceği kaygısıdır. Bu durumda silahın kendisine veya müttefiklerine yöneleceğini, iyi tahmin ediyor. Bilindiği gibi ABD ılımlı ve kendisine yakın mücadidiye değil, Hikmetyara

stingerleri vermişti. Diğer mücahit örgütlerin ABD emperyalizmi ve Ortadoğudaki uyduları (Mısır, Pakistan, Suudi Arabistan) la ilişkisi var. Bu örgütlerden, jebhe Necati Milli Afgani (Afganistan Milli liberal Cephesi) nin lideri Sebhatullah Mücadeci, ABD ile iyi ilişkilere sahiptir. Yunus Halis'e yakın olan Mücedidi, dönem dönem beraber çalıştı. Geçmişten beri Hikmetyar'la anlaşamıyorlar. Toplantılarda birbirlerine silah çekiyorlar.

Hizbi İslami Halis (İslam Partisi) lideri Muhammet Yunus Halis'tir. Halis'te ılımlı ve liberal biliniyor. ABD ve İngiltere'yle sıcak ilişkilerivar. Halis'in silahlı kuvvetler komutanı Abdulhak sık sık İngiltere'ye gidiyordu. İngiltere'de Teatcher ABD'de Reagan tarafından kabul ediliyordu.

Mahazı Milli (Afganistan için Milli İslam Cephesi) nin lideri Pir Seyit Ahmet Geylani'dir. Kabil aristokrasisinin temsilcisi olan Geylani krallık yanlısıdır.

Hatırlanacağı gibi askeri düzeyde iyi eğitilmiş örgütlenmiş Hizbi İslami Hikmetyar örgütü, İslamın bütünleşmesini ve İran'la işbirliğini savunurken, Milliyetçi islam cephesinde toplanan ılımlı örgütler ise Batılılardan, Mısır ve Suudi Arabistan'dan yardım almayı savunuyorlardı. Sonuçta ılımlılar ağır bastı. Mısır lideri Enver Sedat Pakistan üzerinden Afganistan direnişlerine silah yardımı sağladı.

Yine bu sırada kraliyet yanlısı Geylani ABD'yi ziyaret etti. Geylani'yi kabul eden Ronald Reagan 9 Mart 1981'de Afgan direnişçilerine silah vermeye hazır olduklarını, bunun yol açabileceği uluslararası askeri çatışmaları göze aldıklarını bildiriyordu.

Cemiyeti İslami grubunun lideri

Burhanettin Rabani ılımlılara biraz daha yakın görünüyor. Cemiyeti İslamın diğer bir lideri Ahmetşah Mesut'tur.

Harekatı İnkılabı İslami (Devrimci İslam Hareketi) örgütünün lideri Muhammet Nabi Muhammedi'dir. Afgan parlamentosunda 1974'te kadar milletvekilliği yapan bu zat, antikominist olarak ün salmıştı. İttihatı İslami (liberal Afganistan için İslami Birlik) örgütü lideri Abdal Rab Abdul Rassul Sayyaf'tır. Bu örgütte liberal ve ılımlı olarak bilinir.

Bu örgütler dışında bir sürü örgüt bulunsada bunlar pek etkili olamıyor.

Afgan Demokratik Halk partisinin saflarında olan özbek iki general Tanay Can ve Reşit Dostum rejimin kabuk atmaya başlamasıyla mücahit gruplarla ittifaklar gerçekleştirdiler. Özbek kitle içinde etkinlik kuran bu iki generalden Tanay Can Hikmetyarı destekliyor. Reşit Dostum ise Ahmet Şah Mesut'un Cemiyeti İslami örgütünü destekliyor.

Mücahit gruplardan önemli bir kesim 1974'ten (Davut Han döneminden) beri savaşıyor. Bir kısmı ise Afgan Demokratik Halk partisinin iktidara gelmesinden sonra savaşmaya başladı. Afganistan Demokratik Halk partisine karşı 14 yıl savaştıktan sonra Nisan 1992'de Kabile girmeyi başaran ilk grup Özbek, Tacik, Türkmenler içerde taraftar bulan Cemiyeti İslami Örgütü oldu. Ancak yüzyıllardır diğer etnik grupları yönetmiş olan Pattanlar (peştun) dan oluşan Hizbi İslami Hikmetyar grubunun kabul-lenmesi zordu. Nitekim Hikmet-yara bağlı birlikler geçici yönetimin komunistlere yakın olduğunu ileri sürerek, şehri roket ve top ateşine tuttu. Şehirdeki birliklerde Hik-metyarın mevzi-lerine yönelik top ateşine başladı.

Bu sırada Necibullah Bir-leşmiş Milletler tarafından Ka-bil'de korun-

maya alındı. Radyo ve Televizyonlarda yapılan anonslarda ise Afganistan'ın İslam Cumhuriyeti olduğu ve kadınların örtünmesi gerektiği açıklandı.

Afganistan'daki İslamcı yönetimin geçici konsey başkanlığını Mücedidi yapıyor. Cumhurbaşkanı Rabani, başbakanlığı ise Hikmetyar elinde bulunduruyor.

Ancak Afganistan'da birçok etnik ayrımın bulunması, kişilerin kişisel ihtirasları için iktidarı talep etmesi ve İslamcı örgütlerin farklı ülkelerin Afganistan'daki konsolosu durumunda olması, çatışmaların sonunu getirmiyor. Çünkü Afganistan'daki mücahit gruplar üzerinde etkili olan ülkelerin çıkar ve istekleri birbiriyle çelişiyor.

Bu süreçte ve koşullarda Afganistan'daki geçici hükümetin yerleşmiş sürekli bir hükümete dönüşmesi için seçimlerin yapılması gerekiyor. Oysa ard arda ilan edilen ateşkesler kısa bir süre sonra bozuluyor. Diğer taraftan ülkenin seçmenlerinin yarısı Pakistan, İran ve Türkiye gibi ülkelere göç etmiş bulunuyor. Böyle bir ortamda seçimlerin yapılması ve barışın sağlanması çok zor görünüyor. Var olan çatışmalar daha devam edeceğe benziyor.

Nitekim şu anda askeri açıdan iyi

Ancak Afganistan'da birçok etnik ayrımın bulunması, kişilerin kişisel ihtirasları için iktidarı talep etmesi ve İslamcı örgütlerin farklı ülkelerin Afganistan'daki konsolosu durumunda olması, çatışmaların sonunu getirmiyor. Çünkü Afganistan'daki mücahit gruplar üzerinde etkili olan ülkelerin çıkar ve istekleri birbiriyle gelişiyor.

Bu süreçte ve koşullarda Afganistan'daki geçici hükümetin yerleşmiş sürekli bir hükümete dönüşmesi için seçimlerin yapılması gerekiyor. Oysa ard arda ilan edilen ateşkesler kısa bir süre sonra bozuluyor. Diğer taraftan ülkenin seçmenlerinin yarısı Pakistan, İran ve Türkiye gibi ülkelere göç etmiş bulunuyor. Böyle bir ortamda seçimlerin yapılması ve barışın sağlanması çok zor görünüyor. Var olan çatışmalar daha devam edeceğe benziyor.

örgütlenmiş Hikmetyar, Mücedi-di'nin Jebh-e Necatı Milli Afgani ve Ahmet Mesut'un komutasındaki Cemiyeti İslami grubuna karşı savaşıyor. Hikmetyar ve Özbek lider General Raşit Dostum devlet başkanlığı sarayının

bulunduğu ke-simi bombalıyor. Eski Savunma Bakanı Şah Mesut'a bağlı Cemiyeti İslami birlikleri ise Hikmetyar ve Özbek liderinin mevzilerine misillemede bulunuyor. Bu iç çatışmalar Kabil'den büyük göç hareketinin başlamasına neden oldu. Pakistan'a doğru kaçış başladı.

Sovyet Birlikleri Afganistan'dayken Afgan Demokratik Halk Partisi ve Sovyetlerin yenilgisi dışında birşey düşünmeyen

ABD yardımlarını Hikmetyardan eksik etmemişti. Çünkü bu askeri yardımları en iyi kullanacak grup Hikmetyar'ın komutasındaydı. Ancak günümüzde ABD ılımlılara yardım aktarıyor. Hikmetyar radikal dinci ve İran yanlısı olduğu için ABD, İran devriminin Afganistan'da iktidara gelmesini istemiyor. Bu açıdan ABD Hikmetyarı ılımlılara tesfiye etmeye çalışacak bunu başaramazsa etkisizleştirme yöntemini seçecektir.

Dile getirdiğimiz olay ve olgular ve Afganistan son içine sürüklendiği

karanlık, Afganistan Demokratik Halk Partisi yönetiminin Afgan halkıyla dünya devrimci ve ilerici hareketlerinin yararına olduğunu daha iyi ortaya koyuyor.

İlke olarak elbette her halkın kendi özgücüne dayalı devriminden yana olunmalıdır. Bir sosyalist ülkenin diğer bir sosyalist ülkeye asker çıkarması yöntem haline getirilmemelidir. Ancak her olay ve olgunun kendi somut koşullarında değerlendirmeye alınması gerekir. Afganistan'ın özne koşullarının farklılığı anlatımımızda net bir biçimde ortaya çıkıyor. Çin'in Vietnama saldırmasına veya Sovyetlerin Macaristan'a asker göndermesine dahi eşit görünmüyor.

ganistan'ın öznel koşullarının farklılığı anlatımımızda net bir biçimde ortaya çıkıyor. Çin'in Vietnama saldırmasına veya Sovyetlerin Macaristan'a asker göndermesine dahi eşit görünmüyor.

O günkü somut koşullarda halk yararına olan ilerici bir iktidara karşı kontra bir devrim yerleştirilmeye çalışılıyordu. En önemlisi ABD, Sovyetlerin yanı başında

üs kurmak amacındaydı. Bu koşullarda sovyetlerin kendi birliklerini iyi niyet kuralları içinde Afganistan'a göndermesini makul karşılamak gerekiyordu.

KAYNAKLAR:

- Afganistan Devrimi (Refik Evren) Haziran Yayınları
- Afganistan Gerçeği (Refik Evren) Haziran Yayınları
- Adı Afganistan (Hasan Uysal) Boyut Yayınları
- Afganistan Üzerine (L.İ. Breznev) Ser Yayınları
- Bugünkü Afganistan (Marie Beroxup) ODTÜ Yayınları
- Rusya'nın Afganistan'daki Savaşı (Edward Girardet) ODTÜ Yayınları
- Direnen Afganistan (Su Yayınları)
- Rus Sosyal Emperyalistlerinin Afganistanı Sömür-geliştirmesi (Partizan Yayınları)
- Afganistan'da Halk Demokrasisi Mücadelesi (E. Polat, M. Eşref)

- Gündem Gazetesi (Dış Haberler Servisi) 24 Temmuz 1993
- Nokta Dergisi (24 Mayıs 1992 Yılı: 10 Sayı: 21)

DİPNOTLAR:

- (1), (2), (3), (4), (5), (6), (8), (9), (10), (14), (15), (17), (19), (23) Hasan Uysal (Adı Afganistan) Boyut Yayınları
- (7), (11), (12), (13), (16) Refik Evren (Afganistan Gerçeği and Afganistan Devrimi) Haziran Yayınları
- (18) L.İ. Brejnev (Afganistan Üzerine) Ser Yayınları
- (20) Marie Broxup (Bugünkü Afganistan) ODTÜ Yayınları
- (21) Edward Girardet (Rusya'nın Afganistan'daki Savaşı) ODTÜ Yayınları.

Özgür Üniversite

Derslerinden Notlar

Derleyenler:

*Özgür Üniversite Öğrencilerinden
Gülsüm Karataş ve Zeki Moran.*

- "Özgürlük bir 'şey'e karşı olmaktır, bu nedenle zorunlu olarak negatif'tir ve de görelidir."
- "Kendimizdeki nesneleşmeyi gördüğümüz ölçüde özneleşiriz."
- "Nasırlarımız oluşurken tek acı çeken biziz. Bizim kendi fizyolojimizde yarattığımız, bizim olan tek şey nasırlarımızdır."
- "İnsanın varlıksal tek öz'ü 'emek'tir. Bu siyasal bir tercihin ürünü değil, ontolojik bir gerçekliktir."
- "Beşeri gerçeklik, doğal gerçekliğin dönüştürülmesi sonucu oluşur."
- "Doğal gerçekliğimizle yetinseydik, hayvan olarak kalırdık."
- "Beşeri varlığımızın tek nedeni 'bilinçli emek'tir."
- "Egemenlik ona uyulduğu sürece vardır, başkaldın olduğu sırada ortadan kalkar."
- "Egemenlik ilişkilerinin yeniden üretimi, yaşamın kendisinden çalınarak üretilir."
- "Değiştiren özne ile değişen nesne çakışmadığı sürece, değiştiren

egemen, değişen ise köledir."

- "Bir kadını överken dahi erkeğin üstünlüğünü ideolojik olarak yeniden üretiriz."
- "Beşeri bilim mümkündür. Bu illa ki ideolojik değildir, zorunludur."
- "Bilimde ne yapacağımızı bilir esekte, ne'yi yapmamamız gerektiğini bilmeliyiz."
- "Bilimdeki 'merak etme'nin temelinde haysiyet yatar. Örneğin; ben bir çakmağın nasıl çalıştığını bilmeden yani onun mekanizmasını anlamadan, o çakmağı kullanmayı haysiyetsizlik sayarım."
- "Bilimde demokrasi olmaz."
- "Alçak olanlar, aynı zamanda aptaldırlar."
- "Felsefi, siyasi bir eylem ürünü olarak Sosyalizm; Kapitalizm'in sonucudur."
- "İnsan, değer yargısı üreten bir varlık olduğu sürece Sosyalizm yaşayacaktır."
Kadir CANGIZBAY
- "Bilimde yeni bir atılımın; yeni ve kapsamlı bir kuramın (Newton Max Planc gibi) kaynağı sezgiseldir, ampirik değildir."
- "Bir bilgi doğru olabilir ama bilimsel olmayabilir. Doğruluk, bilimselliğin ön

koşulu değildir."

- "Bir şeyin matematiksel açıklaması yoksa, o şey hakkında bilgi de yoktur."

- "Feodal toplumlarda güzel şiirler yazılabilir, şövalye romanları yazılabilir ama bilim yoktur, yapılamaz. Varolan bilim de olsa olsa ithal edilmiştir."

- "Önemli olan; sorunu belirleyen, o toplumun ekonomik yapısıdır. Yoksa sorunu çözmeye çalışan insanın zekası ya da dehası değildir."

- "Metod ile yeni bilgi bulunmaz. Metodla, bulunmuş bilgiyi denetlemek söz konusudur."

- "Barış, savaşın dinlenme sürecidir."

- "Eğer tek bir ideoloji ile devleti kuruyorsanız, bu, resmi ideolojidir."

- "Olayların kendisine bakın, sadece kavramlar hareket ederseniz metafizik üretirsiniz."

Tuncer TUĞCU

- "Muhalefet olma, kral-soytarı ilişkisi biçimindeyse, o muhalefet, iktidarı besler."

Ahmet İnam
(9.4.94)

- "Etik, politik bir özne olabilmelidir aydın. Yoksa salt yazmak, çizmek değildir görevi."

Tülin Öngen Hoşgör

- "Türkiye'de geleneksel aydın tipini Cumhuriyet gazetesi yazarları oluşturmaktadır. Bunlar toplumun sorunları karşısında sınıflarüstü, ırklarüstü idealleştirilmiş, mitos türü

aydınlardır. Sanki bu aydınların sınıfları yok, tarafsızlar, cinsleri yok gibi davranıyorlar. Bu tavırla resmi ideolojinin bir destekçisi haline geldiler. Bu insanlar büyük bir iyi niyetle, özneliği olmayan bir aydın tipini sergiliyorlar. Bu aydınlar rejimin organik aydınları durumundalar. Son tahlilde bu aydınlar sermayenin aydınlarıdır.

Bunların karşısında sosyalist aydınların yapması gereken kendi farklarını tanımlayıp somuta dökmeleridir.

İşçi sınıfının organik aydını ise, kendisini sınıfın elçisi, temsilcisi olarak görürler. tarafsız, nesnel olarak değil sınıfının tarafında ve öznel konumunu (sosyal-ekonomik-kültürel) ilerlilikle besleyen aydınlardır.

Hiçbir sınıf kendi içinde türdeş değildir. Organik aydın derken de tek bir tipi tanımlayamıyoruz. Bunlar ideolojiyi yeniden geliştiren, moral veren, entellektüel özelliklere sahip olarak sınıfının içinde daha üst katlardadır.

... İşçi de aydın olabilir. Sınıfı için geliştirici olabiliyorsa, ideolojik bütünlüğü varsa.

... Konformizm'den kurtulmak için ütopyalara ihtiyacımız var. Sürüşmek demek olan konformizme karşı, kendi bireysel anarşizmimizi - entellektüel anlamda-oluşturmamız gerekiyor.

... Ütopik olmak ile ütopyalar üretmek farklıdır. Birincisi olumsuzdur, ikincisi gereklidir.

... Toplumsal dönüştürmeyi gerçekleştirecek olan niteliksel öncülerin olması gerekiyor. Bu, niceliksel (yani kelle hesabı) bir sorun değildir.

... Zorsuz hegamonya olmaz, zorsuz devrim olmaz. Bu bir realitedir."

T. Öngen Hoşgör
(23.4.94)

- "Geçen senelerde burjuva partileri seçimlerde politikalarıyla değil, reklamlarla (afiş, bayrak, şarkı v.b.) yarıştılar. Çünkü hiçbirinin diğerlerinden farklı bir politikası yoktu. Bu sene ise Refah partisi bu açığı kapatacak şekilde davranıp "politikalarıyla" seçime hazırlandı, farklı olduğunu söyledi."

... Refah partisinin bugün Türkiye genelindeki % 25'lik başarısı gözönünde bulundurulduğunda, bu % 25'in hepsi dinci yada dindar kesim değildir. Bu % 25'in önemli bir kısmı bu düzene tepki duyan ve dolayısıyla tepkisel davranan insanları da kapsıyor.

Aydemir Güler
SİP Genel Başkanı
(???.94)

- "Türkiye solu yenilgiden sonra eteklerindeki unsurları, meyhanelere, reklam piyasasına v.b. çevrelere göndermiştir."

A. Güler.

- "... 2. Cumhuriyetçilik, I. Cumhuriyetin yaşadığı tüm açmazların krizlerinin ortaya çıkardığı bir sonuçtur. Tabii esas olan, krizin sarstığı sınıf olan büyük burjuva kesiminin çıkarlarıdır. Korunmak istenen budur.

... 2. Cumhuriyetçilerin özü, yayılmacılıktır. Bu açıdan I. Cumhuriyetçilerden daha gericidir. O yüzden Osmanlıcıdır. Oysa ki görünümü yani kabuk kısmı demokattır. Kürt sorunuyla ilgili olarak esas istedikleri demokratik haklarla Türkiye'deki Kürtlerin çekim

merkezi haline getirilmesi ve Misak-ı Milli'nin orjinal planları olan Irak Kürdistan'ına doğru yayılmaktır."

Sungur Savran
(14.5.94)

- "... Sivil toplumla, devlet birbirinin alternatifi değildir. Bu ikisinin ayrımı metodolojiktir, ontolojik değil."

K. Cengizbay
(Sivil Toplum Soytarlığı Konferansı)
(16.4.94)

- "Bilim adamları 5 milyar yıl öncesinin koşullarını düşünüyorlar. Bu koşullardaki fizik olaylarını araştırıyorlar. O günkü koşullarda Karbon (C), Hidrojen (H), Oksijen (H) ve Azot (P) gazlarının varlığı saptanmış. Bu elementler labaratuvar koşullarında yanyana getirilerek, bunların bileşimi sağlanıyor ve sonuçta tütün altında bir tortu oluşuyor. Bu tortu ilk bakteri türüdür.

Böylece, bütün canlıların tek bir hücreden oluştuğu sonucu ortaya çıkıyor. Tüm canlıların yapısında (maya bakterisi hariç) DNA vardır. Bu, tüm canlıların tek hücrelilerden oluştuğu görüşünün önemli bir kanıtıdır. Canlıların dış hücrelerindeki değişimleri, dış etkilerin (güneş ışınları, diğer coğrafi faktörler) sonucudur.

Canlılardaki organların, nedensellik ve daha sonraları da işlevsellik sonucu ortaya çıktığını görüyoruz. En sonunda ise (beynin gelişmesiyle) creksellik sonucuyla diğer canlılardan önemli ölçülerde farklılaşmıştır."

"... Biyolojik evrimle birlikte kültürel evrim de başlar. Şimdiki durum, biyolojik evrimin önemini yitirmesi ve toplumsal evrimin devam etmesi şeklindedir. Örneğin 50 bin yıl öncesi

Homosapiens ile bizim biyolojik evrimimiz arasında pek büyük bir fark yoktur. Son 200 yıl içerisinde önemli bir biyolojik evrim olmamış, kültürel evrim ise dinamiğini sürdürmüştür."

"... Sihirde analogi, dinde ise inançtan yapılmış bir tümdengelim vardır. Sihirde buyurganlık, dinde ise ayağa kapanıp yalvarma vardır.

Sihirsel düşünüşten dinsel düşünüşe geçişi, üretimin tarımsal alana kaymasına bağlıyoruz. Tarımsal üretim sırasında insanın aşırı bir biçimde doğaya bağımlı olması ve üretimi denetleyemediği kısmında ortaya çıkan olumsuzluklar sonucu insan dinsel (soyut, üstün bir güç) düşünüşe itilmiş olur."

A. Şenel

(1993-94 Ders notları)

- "... Tales ilk soru olarak, nesnelere arasındaki kozal bağı bulmak için "ana belirleyici nedir?" diye sormuştur. Aynı yüzyıllarda yaşamış olan Konfüçyus, Buda ve İşıya ise, kendi insanların çektiği acılarını nasıl son buldurabiliriz diye düşünüp sorulara böyle yaklaşmışlardır. Bu açıdan, Tales'e ilk filozof derken onlara filozof diyemiyoruz. Kaya sürgün bir halkın lideridir. İşıya, "Bu nedir" sorusunu sormaz, sormaz. Çünkü o halkın o toplumun sorusu değildir bu. Bu yüzden de İşıya ve benzerleri bilimi yaratamadılar. Bilimi yaratan Tales ve onun toplumundaki öteki filozoflar olmuşlardır. Tales'i yaratan, o toplumun sosyo ekonomik yapısıdır."

Tuncer Tuğcu

(1994 Ders notlarından)

"Tarihteki Kürt hareketlerine baktığımızda, başlangıçta, bu hareketlere bir serbesti varken, İttihat ve Terakki'nin Türkçe akımların eline

geçmesiyle, bu hareketler üzerinde askeri baskılar artıyor ve gelişiyor. Bu aşamadan sonra Kürt hareketleri demokratik yollardan değil, yeraltına geçerek faaliyetlerde bulunuyor. Oysa ki o güne dek demokratik yollarla mücadele etmek isteyen birçok parti ve örgüt vardı.

...

Şeyh Sait isyanını rapor eden Abdülhalik Renda (bu şahıs, Uğur Mumcu'nun dayısı ya da annesinin dayısıdır. O zamanın devlet kademesinde önemli bir bürokrattır) raporda şöyle diyor; "din perdesi altında milli bir hareket". Daha sonraları da yaklaşık yirmiyedi Kürt hareketi daha oluyor."

Mehmet Bayrak

21.3.94

(Ortadoğu ve Türkiye Tarihi)

- Türkiye Tarihine genel olarak üç bakışla bakılabilir,

- 1- Sivil Toplumcu yaklaşım,
İslami Yaklaşım
- 2- Kemalist
- 3- Marksist

"Sivil toplumcu anlayışa göre, sermaye birikim süreçleri ve bu ışıkta sınıfsal çelişkiler belirleyici değildir. Odak noktası olarak, devlet ve sivil toplum güçleri arasındaki çelişki söz konusudur. Örneğin Türkiye'deki ana çelişki, ittihat ve Terakki Partisi ile Devlet ve Sivil toplum arasındaki çelişkidir.

Kemalist anlayışın yaklaşımında ise ana çelişki, çağdaşlaşma batılılaşma yanlılarıyla bunların karşısındaki güçler arasındaki çelişkidir. Hemen hemen sivil toplumcularla aynı görüştedirler; ikisinde de sınıf çelişkisi inkar

edilmiştir. Kısaca şöyle de diyebiliriz, Kemalizm sivil toplumcuların arabıdır.

Marksist yaklaşıma göre ise ana çelişki, sermaye birikim süreci içinde emek ve sermaye çelişkisidir".

...
- "Devlet, siyasetin nesnesidir. Egemenlik ilişkilerinin resmileştiricisi ve meşrulaştırıcısıdır. Bu ilişkiler içinde bakıldığında devlet, son tahlilde, egemenlerin baskı aracıdır. Devlet, bir ülkede siyasetin çerçevesini çizer. Gerçi siyasetin kendi içinde belli bir özerkliği vardır, fakat gene de çerçeveler çizilidir.

Sermaye birikim süreci içerisinde siyaset, belli bir düzenin belli bir biçimde seyretmesine denir.

İdeolojiler ise tek tek sınıflardan değil, sınıfsallık dediğimiz olgudan türemiştir. Bu ideolojiler sıfırdan ortaya çıkmazlar. Sınıflar tarihsel geçmişine bakarak kendi ideolojisini oluşturur. İdeolojiler, birinci olarak, sistemleştirilmiş eklemleştirilmiş şekilde; ikinci olarak da, halk nezninde o ideolojiye yakın motifler şeklinde varlık gösterirler. Egemen ideolojinin kabul görüyor olması, bu motiflerden kaynaklıdır.

Burjuva ideolojisi şu unsurlarla iç içedir. Resmi ideoloji, egemen ideoloji ve kendiliğinden ideolojik motifler (halk neznindeki motifler).

Bugünkü toplumlarda, burjuva ideolojisi, saf, çıplak haliyle egemen ideoloji değildir, olamaz da. Çünkü, eğer burjuva ideolojisine karşıt ideolojiler olmasaydı, yani bu ideoloji'nin sınıfına karşıt başka sınıflar ve bu sınıfların tehdidi olmasaydı o

zaman saf bir burjuva ideolojisi olabilirdi. Ancak burjuva ideolojisi karşıt sınıfların tehdidi sonucu ayakta kalabilmek için yararlanabileceği her türden ideolojiyle (gerici, baskıcı v.s.) eklemlemek durumundadır."

- "Türkiye'de ideolojik gelişim siyaseti belirleyemiyor. Tam tersine resmi siyaset ideolojileri belirliyor. Bunun nedeni, Türkiye'de köklü bir felsefe ve siyaset geleneğinin olmayışdır."

Metin Çulhaoğlu
4.4.94 (Türkiye Tarihi)

"Kapitalizm teknikçi bir üretim tarzıdır. Sürekli bir teknoloji yenilenmesiyle üretimi ençoklamayı düşünür. Bunun birinci nedeni, sürekli bir talep yaratmak, diğeri de pazarnı genişletmektir."

"Ücret, işçinin emeğin taşıyıcısı olarak yaşaması için gerekli malların değişim değerine eşittir. İşçinin yaşaması için gerekli mallara olan ihtiyacı ve kompozisyonu tarihsel bir nitelik taşır. (Moral bir unsur içerir) Belirli bir toplumda ve belirli bir tarihsel süreçte, işçinin çalışma gücünün yeniden üretimi o toplumun üretici güçlerinin gelişmişlik düzeyine bağlıdır. Belirleyici başka bir unsur olarak kapitalist sınıf ile işçi sınıfı arasındaki güç seyrine yani sınıf mücadelesine bağlıdır."

Fikret Başkaya
6.12.93 (Ekonomi Politik)

Tû His Dikî

Tû his dikî?
 Li daristana rozhilata navîn
 Darke bi tenê
 Xişexiş lê ketiye
 Tû his dikî
 Dinalê
 Bi hêvî
 Dinale bi bîr û bawerî
 Dinalê
 Ji ber birîna bi sed hezar sal
 Tû his dikî?
 Çemê Ferhat
 Bi eynî birînê
 Di nava axê de dinalê
 Wisa qêrîn dike
 Xumexum lê dikevê
 Tû his dikî?
 Tû di bîni?
 Heta piştî çiyayê Qaf
 Gula heft reng vedidî
 Havîn û çile nas nakî
 Li vî alî, li wi alî axê dikeve
 Axe maçi dikî
 Bi ber rokê hildikşê
 Tû di binî?
 Tû his dikî?

Dara Azadî Dilgerm

UÇURTMALARINDA KANATLANIR ÖZGÜRLÜK

Kucaklıyor küçüğüm güneşi
Güneş küçüğümü
Seviyor küçüğüm hayatı
En çok da balonları...
Ama tutsaktır balonlar
Haydar amcanın ellerinde
Kara ekmek parasına.

Özgürlüğü çocukların ellerinde
Yaşar balonlar...
Yuvarlanırken bilyeler
Özgür'ün içtenliğini götürür
Sevgi taşır komşu ülkeye
Isıtır yüreğini küçük Zozan'ın.

Bilyedir çocukların ellerinde
Şarapneller
Umuttur hayat
Uçurtmalarında kanatlanır özgürlük
Bahar yeşerir yanaklarında
Uçuşur yüreğinden kuşlar
Sevgi götürür
Dünyanın tüm çocuklarına.

Mustafa Çoban.

Gotin (Aforizmalar)

Zimanê ku pê zanîn, Felsefe û hûner
neye kirin mîna ardê zivaye.

*

Zanîn di du hakipate deye. Bi dever û
xeletiya re tûşî hev dibe.

*

Bi ziman hemû tişt naye gotin. Rastiya
civakî kûr tîr re.

*

Li çiyen ku zagon pir bin azadî tûneye.

*

Azadî mîna yadigar kê naye dan. Ku
mihov bi xwuliqînê û bistîne heye.

*

Ku azadî mîna yadigarkê be dan
dudirêjî û meşrutîya bindestîye ye.

*

Kedxwarî xeyalperestîye çê dike.

*

Bemresîya pîsa, bi nebaşkirina
mirovana paqîz nabê.

*

Rastiya dilên mirov pir caran di
henekan de derdikevê meydanê.

*

Li wan bînerin a dile xwe bi devê
xelkê dibejin

*

E hij mirova nakin çî di kelbextîya
hayvana dibinin.

*

E gotina di-kişînin, namusa xwe di
rijînin.

Dara Azadî Dilgerm

